

Kronika życia literackiego w PRL 1947

Oprac. Jerzy Kądziała

Digitalizacja przeprowadzona w ramach zadania „Cyfrowe zasoby dokumentacji literatury polskiej w wolnym dostępie” realizowanego przez Fundację Akademia Humanistyczna w partnerstwie z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

1 9 4 7

opracował

Jerzy Kądziała

1947

STYCZEŃ

1 Powstanie "Zeszytów Wrocławskich". Ukazał się pierwszy numer kwartalnika krytycznoliterackiego pt. "Zeszyty Wrocławskie" (1947 nr 1), wydawanego przez Koło Miłośników Literatury i Języka Polskiego we Wrocławiu pod redakcją A. Kowalskiej i T. Mikulskiego w nakładzie 1 000 egz. Czasopismo ~~stało na wysokim poziomie~~ publikowało oprócz literatury pięknej (zwłaszcza prozy) szereg studiów i esejów humanistów wrocławskich z zakresu szeroko pojętej wiedzy o literaturze dawnej i nowszej, jak również z zakresu historii kultury. Z czasem publikowali w "Zeszytach Wrocławskich" także pisarze spoza regionu.

Oprócz działu rozpraw, opowiadań i artykułów "Zeszyty" prowadziły bardzo starannie redagowany dział recenzji, kronik i przeglądów prac związanych tematycznie bądź poprzez osoby autorów z Ziemią Odzyskaną, a w szczególności z Wrocławiem,

O likwidacji czasopisma zob. poz. 175/52.

1

1 Pierwsza w Polsce Wyższa Szkoła Bibliotekarska powstała w Łodzi jako Zakład Bibliotekoznawstwa przy Uniwersytecie Łódzkim. Jej zadaniem jest przygotowanie kwalifikowanych kadr do zawodu bibliotekarskiego. Zakład Bibliotekoznawstwa prowadzi 4-letnie wyższe studium o programie obejmującym zagadnienia z zakresu produkcji i obiegu książki, techniki i historii druku oraz historii piśmiennictwa w Polsce. Ponadto w jego zakres wchodzi bibliografia i katalogowanie, zarys organizacji najważniejszych bibliotek w różnych krajach, historia oświaty i językoznawstwa w Polsce, archiwistyka, muzeologia, historia księgarstwa, oraz poznawanie dawnych

technik rycin, ilustracji i kartografii.

2

2 Zmarł w Przesiece Ludwik Eminowicz (ur. 1881 r.) poeta i tłumacz; utwory swoje drukował w "Krytyce", w "Museionie", w "Maskach"; oddzielnie wydał Poemat (1906); przełożył m. in. Diabły eliksiry E. T. A. Hoffmanna; po drugiej wojnie światowej osiadł na Ziemiach Odzyskanych; pochowany został w Chojnastach.

Kronika. "Śląsk", nr 1 s. 24.

3

3-5 Narada Towarzystwa Teatru i Muzyki Ludowej. W Krakowie odbyła się narada kierowników Oddziałów Wojewódzkich Tow. Teatru i Muzyki Ludowej pod przewodnictwem W. Dziedzica. Referaty wygłosili: M. Rokoszowa, T. Matejko.

4

4 Kluby literackie na Śląsku. W Sosnowcu powstał Klub Literacki zorganizowany z inicjatywy Zarządu Oddziału ZZLP w Katowicach. Podobny Klub Literacki powstał w Bytomiu.

5

5 Bractwo Literackie w Gdańsku otworzyło czytelnię czasopism w gmachu Teatru Miejskiego. W lokalu tym Bractwo Literackie urządzało co piątek "wieczory nowej książki" organizowane przez Klub Literacki w Sopocie, oraz co 2 tygodnie poranki dyskusyjne na temat stylów literackich i artystycznych (począwszy od 26 I).

6

5 Konkurs literacki S. W. "Czytelnik" na nowelę. Dnia 21 V 1946 r. "Czytelnik" ogłosił konkurs na utwór literacki, związany tematycznie z bitwą pod Lenino, Warszawą, Berlinem, Dreznem lub Kołobrzegiem. Jury konkursu w składzie: J. Iwaszkiewicz, J. Broniewska, gen. K. Świetlik, St. R. Do-

browolski i Z. Dembińska postanowiło przyznać: I nagrodę (40 000 zł) J. Pytlakowskiemu za nowelę Bracia; II nagrodę (30 000 zł) rozdzielić między I. Wirowską, autorkę noweli Drugi brzeg i L. Wolanowskiego, autora noweli Przypomnij mi; III nagrodę (20 000 zł) rozdzielić między E. Górę, autora noweli W pochodzie i A. Srogę, autora noweli Na drodze stał Kołobrzeg.

7

7 D y s k u s j a o a m o r f i z m i e p r o z y. W zespole "Kuźnicy" odbyła się dyskusja na temat prozy powieściowej, w której obok członków redakcji brali udział również zaproszeni goście. Dyskusję zagał A. Ważyk, stwierdzając, że "produkcja literacka nagromadzona w czasie okupacji została już ujawniona", a teraz nastąpił "pewien punkt zwrotny". "Chwila obecna wymaga uściślenia kryteriów literackich" Nawiązując do dyskusji o realizmie z poprzedniego roku Ważyk zwrócił uwagę, że "rozkładowy proces w literaturze, który zaczął się od czasów naturalizmu, ukazuje się nie tylko w tendencjach natury światopoglądowej, dotyczy również samej formy utworu." "Powstała jakaś forma subiektywnego widzenia, spowiedzi i porachunków, zmieszanych ze szczątkami powieściowymi./.../ Ukazało się sporo utworów, które nazwałbym amorficznymi. Moim zdaniem nie jest to niczym innym, jak pewnym krańcowym stadium rozkładu budowy powieściowej. /.../ Według przyjętego uzasadnienia jakies napięcie przeżywanych treści nie pozwala pisarzowi napisać powieści i zmusza go do szukania nowych gatunków. W ten sposób hoduje się hybrydy, które jako gatunek nie mogą istnieć długo. /.../ Myślę, że w toku naszej rozmowy uprzytomnimy sobie, jak dalece ta amorficzna proza jest związana z tendencją ekspresjonistyczną."

W dyskusji R. Matuszewski opowiedział się za tolerancją krytyki wobec zagadnienia form powieściowych: "Czy musimy stawiać

za wzór jakiś kanon form klasycznych i to właśnie w dziedzinie prozy, wskazując na doświadczenia dość krótkiego okresu mniej więcej połowy XIX wieku, który mógłby uchodzić za okres zwięzstwa tego kanonu? Czy też raczej mamy to zjawisko uważać za przejściowe i uznać, że ma ono samorzutną tendencję zaniku, ponieważ oparcie się o formy literackie zamknięte leży dzisiaj na linii dążeń każdego na ogół pisarza." Posługując się przykładami z literatury francuskiej J. Kott dowodził, że nie sposób "wyabstrahować schemat wzorcowy z powieści jako gatunku", a jeśli się tego dokona, schemat "okaże się całkowicie nieprzydatny do jakichkolwiek rozważań". "Rygor powieściowy - zdaniem Kotta - jest uzależniony od koncepcji świata. /.../ Jeżeli już mówimy o gatunku powieściowym, musimy znaleźć zasadniczą tezę społeczną, tezę polityczną o kształcie świata, która odpowiada danym formom tego gatunku. Czujemy wszysce potrzebę powieści bardziej ścisłej, obiektywnej, rozwijającej akcję. Wydaje się, że analiza ostatniego dwudziestolecia powieści pozwoliłaby na ustalenie zasadniczych tez irracjonalnego poglądu na świat."

W dalszym ciągu dyskusji w obronie "amorficzności" jako naturalnej fazy w ewolucji gatunku powieściowego wypowiedzieli się: P. Hertz, K. Brandys i A. Stawar, atakując zwłaszcza nieprzydatność wzorców Balzakovskich we współczesnej rzeczywistości oraz stwierdzając, że elastyczność norm jest konieczna, a zagadnienie stylu jest ważniejsze od kompozycji. Z kolei S. Żółkiewski ostrzegał przed możliwością czysto formalistycznego pojmowania pojęć "rozbicie" i "amorficzność." "Dzieło literackie jest faktem społecznym jako struktura językowa, jako wyżej zorganizowana wypowiedź. Kryterium, które pozwoli nam daną strukturę scharakteryzować /.../, będzie to zawsze jej funkcja społeczna. Do błędów formalistycznych natomiast doprowadza przyjęcie za kryterium klasyfikacji i charakterystyki jakiejś oderwanej normy. /.../

Ważną zatem jest tu polityczna ocena funkcji społecznej dzieła. I dziś, teoretycznie, może być hybrydizm, niewierność wobec czystych gatunków wsteczna i może być postępową. To zależy od dzieła. /.../ Dziś gdybyśmy chcieli atakować amorfizm to tylko o tyle, o ile jest on odpowiednikiem formalnym ekspresjonizmu, jako określonej postawy, sądu o świecie, określonej filozofii, określonej interpretacji dynamiki kultury. Nie należy się trzymać tego gołego sloganu: «Brońmy czystych gatunków literackich w każdym wypadku i zawsze». /.../ Głównie niedomaga literatura naszego dwulecia dlatego, że nie wyraża konfliktu, którym żyje całe społeczeństwo, ale wyraża ciągle stosunek inteligencji do świata i samą inteligencję. A jeżeli wyraża jakiś krytyczny stosunek do tego «sollipsyzmu» inteligenckiego, to nigdy dostatecznie konsekwentnie. Przewyciężenie inteligenckości naszej literatury - to jest w tej chwili postulat najważniejszy".

Rozmowy "Kuźnicy". "Kuźnica", nr 1. - A. WAŻYK: Majak estetyki. "Odrodz.", nr 17. 8

8 P r a p r e m i e r a Z a k a z a n y c h p i o s e n e k (scenariusz: L. Starski, reżyseria: L. Buczkowski, zdjęcia: A. Forbert, muzyka: R. Palester) odbyła się w Warszawie na otwarciu odrestaurowanego kina "Palladium". Zakazane piosenki - pierwszy po wojnie długometrażowy film fabularny produkcji polskiej - były próbą odtworzenia tragicznego okresu okupacji hitlerowskiej.

Filmowi zarzucano marginesowość i błażość tematu, niewspółmierną do powagi i ciężaru gatunkowego spraw okupacji, uproszczenie i fragmentaryczność obrazu rzeczywistości, brak jedności dramatycznej (luźno powiązane epizody), szkicowość postaci, wiele naiwności i nieprawdopodobieństw w scenariuszu.

Podkreślano jednak pewien postęp - w stosunku do filmu przedwojennego - w sposobie gry aktorskiej, w zdjęciach, scenografii. Z pełnym uznaniem przyjęto natomiast stronę muzyczną filmu. Z trudnego zadania, polegającego na artystycznym opracowaniu gotowych piosenek przy równoczesnym komponowaniu nowej muzyki do niektórych scen, R. Palester wywiązał się - zdaniem krytyki - wzorowo. "Muzyka Zakazanych piosenek pokrywa dłużyzny scenariusza, podkreśla przeżycia bohaterów i stanowi mocną stronę filmu" - pisał M. Drobner.

Od 10 I Zakazane piosenki wyświetlane były w kinach łódzkich. 18 I w łódzkim Klubie Piekwicka odbył się wieczór dyskusyjny na temat filmu.

M. DROBNER: O muzyce "Zakazanych piosenek". "Film", nr 2. - M. KASPRZYCKI: Zię drogi. "Przekrój", nr 106. - T. KOWALSKI: Dyskusja o pierwszym filmie. "Film", nr 12. - J. KUREK. "Dz. liter.", nr 10. - R. MATUSZEWSKI. "Pol. zbroj.", nr 17. - Z. PITERA. "Film", nr 2. - Sąd nad filmem Zakazane piosenki. J. WALDORFF: Głos ma oskarżyciel. J. KAMYCZEK. /J. IPOHORSKA/: Głos ma obrońca. "Przekrój", nr 94.

9

8 Z e b r a n i a K o m i s j i F i l o l o g i c z n e j P o z n a ń s k i e g o T o w a r z y s t w a P r z y j a c i ó ł N a u k w z n o w i o n o o d c z y t e m R. P o l l a k a , k t ó r y p r e d s t a w i ł p r a c ę z m a r ł e g o k s . A . L i g u d y Opowieść Galla Anonima a Biblia. Następne ważniejsze referaty: J. Miśkowiak: Münchenhausen i jego polskie przekłady (18 I), B. Osmólska-Piskorska: Pomorskie Towarzystwo Pomocy Naukowej 1848 - 1898 (18 I), J. Miśkowiak: Nieznanne polonica w Bibliotece Gdańskiej (18 III), J. Otrębski: Z dziejów języka polskiego (26 IV).

10

9 K l u b L i t e r a c k o - A r t y s t y c z n y w S z c z e c i n i e w z n o w i ł d z i a ł a ł n o ś ć w i e c z o r e m a u t o r s k i m M . B o n i e c k i e j

1 J. Papugi. W 1947 r. urządzono 10 wieczorów autorskich i odczytów (2 wspólnie z "Czytelnikiem") ; między innymi: G. Morcinka (5 II), E. Szelburg-Zarembiny (23 V), G. Timofiejewa (17 VII), wieczór poezji w rocznicę powstania warszawskiego (1 VIII), odczyt J. Zawieyskiego Nowa epoka, nowy człowiek w literaturze, (19 IX), wieczór autorski W. Broniewskiego (14 XII).

11

9 Wrocławskie Czwartki Literackie. Zgodnie z tradycją zeszłoroczną odbył się 38 Czwartek Literacki, zorganizowany przez Koło Miłośników Literatury i Języka Polskiego we Wrocławiu, z odczytem M. Smereki pt. Wartość estetyczna epiki śląskiego poety Norberta Bończyka.

Następne ważniejsze odczyty: Z. Szwejkowski: Walka Prusa o wielkość i realizm w życiu narodu (23 I), St. M. Kuczyński: Wódz Grunwaldu w literaturze i rzeczywistości historycznej (6 II), Z. Hierowski: Dwudziestolecie poezji śląskiej (27 II), S. Kolbuszewski: Literatura a życie polskie w latach 1918 - 1939 (6 III), M. Smereka: Dorobek kulturalny Ziemi Zachodnich (17 IV), W. Kuraskiewicz: Język polski w obozie koncentracyjnym (29 V), T. Mikulski: Kornowie. Z dziejów książki polskiej we Wrocławiu (12 VI), M. Kreutz: Twórczość naukowa a twórczość literacka (26 VI), W. Czapliński: "Potop" Sienkiewicza a prawda historyczna (10 VII), J. Kott: "Gorzkie obrachunki". O polskiej polityce kulturalnej (17 VII), S. Papée: Literatura polska w latach wojny i w chwili bieżącej (24 VII), S. Stempowski: O Antonie Czechowie (21 VIII), W. Szewczyk: Niemiecka literatura współczesna (18 IX), M. Jakóbiec: Z dziejów polskiej ekspansji literackiej na Słowiańszczyznę ~~na~~ południową (9 X).

Poza tym na Czwartkach odbyły się następujące wieczory autorskie: A. Kowalskiej (16 I), W. Szewczyka i J. Baranowicza

(20 II), młodych prozaików: R. Cabaja, J. Cieślikowskiego, H. Drappelli, T. Karpowicza, ze słowem wiążącym T. Lutogniewskiego (20 III), wieczór dyskusyjny na temat Dwóch teatrów J. Szaniawskiego (27 III), wieczór autorski W. Żukrowskiego (19 VI). Na niektórych zebraniach (mniej więcej raz na dwa miesiące) były także przedstawiane przeglądy prasy literackiej. 12

10 Wystawa bibliofilska w Krakowie pod nazwą "Książka - exlibris - druki okolicznościowe" otwarta została w sali Muzeum Przemysłu Artystycznego przy ul. Smoleńsk 9. Wystawa związana była z 25-leciem Towarzystwa Miłośników Książki oraz z jubileuszem prezesa K. Witkiewicza, który obchodził ćwierćwiecze działalności bibliotekarskiej.

"Książka i Kult.", nr 1/2 s. 16.

13

12 Wystawa druków mazurskich XVI - XX wieku otwarta została w Olsztynie, staraniem Instytutu Mazurskiego. Katalog wystawy opracowała E. Sukertowa-Biedrawina.

J. ANTONIEWICZ: Pokaz druków mazurskich w Olsztynie. "Odra", nr 10. - E. NAGANOWSKI: Wspomnienia i ... księgi mazurskie. "Pol. zach.", nr 10. - I. PIETRZAK-PAWŁOWSKA: Wymowa druków mazurskich. "Prz. zach.", nr 3.

14

13 Zebrania Instytutu Śląskiego w Katowicach rozpoczął na posiedzeniu Komisji Literackiej Z. Hierowski referatem Zarys piśmiennictwa śląskiego w latach 1920 - 1945. Następne ważniejsze referaty: M. Markowski: Diariusz kultury śląskiej w latach 1945-1946 (18 II), T. Mikulski: O stosunkach wydawniczych Kornów z Wrocławia z Polską (5 V), R. Lutman: Upadek czy odnowa cywilizacji europejskiej (16 V), M. Pazdrowa: Twórczość J. N. Jaronia (22 IX), T. Mikulski: Dzieje i prace Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego we Wrocławiu (24 XI), Z. Hierowski: Współ-

czesna literatura czeska (2 XII).

Poza tym z działalności Instytutu Śląskiego należy wymienić dwie akcje: zorganizowanie przy współudziale Wojewódzkiej Rady Kultury i Związku Zawodowego Księgarzy wystawy powojennej książki polskiej (9 V) oraz otwarcie Biblioteki Instytutu Śląskiego im. S. Bandtkiego w Cieplicach-Zdroju na Dolnym Śląsku (8 VI); biblioteka liczy ok. 80 000 tomów dotyczących Śląska.

15

- 13 Z e b r a n i a K l u b u L i t e r a c k i e g o w K a t o w i c a c h. 41 wieczór Klubu Literackiego poświęcono twórczości J. Szaniawskiego; referaty wygłosili: T. Kwiatkowski i W. Natanson. Następne zebrania: M. Kasprończowa: Fragmenty z pamiętnika (3 II), W. Szewczyk: Ruch kulturalny w Niemczech dzisiejszych (17 II), Dyskusja nad sztuką J. Szaniawskiego Dwa teatry (24 II).

16

- 14 D y s k u s j a o d e m o k r a t y z a c j i w y ż s z y c h u c z e l n i. Dyskusję zapoczątkował główny projektodawca reorganizacji wyższego szkolnictwa, prof. dr. Maurycy Jaroszyński artykułem Autonomia szkoły czy autonomia nauki, drukowanym w "Kuźnicy" poprzedniego roku, jednak największe natężenie dyskusji przypadło na r. 1947, począwszy od artykułu W. Sokorskiego O demokratyzację wyższych uczelni w "Kuźnicy" aż do wydania dekretu z dnia 28 X 47 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (zob. poz. 225/47). Oprócz licznych artykułów w prasie, zagadnienia reorganizacji wyższego szkolnictwa były poruszane także podczas zjazdów i konferencji, np. w przemówieniu ministra oświaty, Stanisława Skrzyszewskiego, wygłoszonym na III Krajowym Zjeździe Akademickiego Związku Walki Młodych "Życie", w dyskusji nad wytycznymi projektu nowej ustawy na plenarnych posiedzeniach Rady

Szkół Wyższych w dniach 10 - 11 kwietnia i 12 czerwca, w referacie M. Jaroszyńskiego podczas III Zjazdu Pisarzy Chłopskich w Rytwianach itd.

W toku tych marań i polemik prasowych sformułowano szereg wniosków i postulatów. Pierwszy dotyczył potrzeby realnej zmiany bazy rekrutacyjnej inteligencji polskiej, faktycznego, nie tylko formalnego, otwarcia bram wszelkiego typu wyższych uczelni przed młodzieżą z warstwy robotniczej i chłopskiej, z czym związane były sprawy odpowiedniej polityki stypendialnej, tzw. roku wstępnego, doboru kandydatów przy egzaminach wstępnych i in. Drugi postulat dotyczył tego, co mają dawać i krzewić wyższe uczelnie. Dwustopniowość studiów powinna zapewnić szybkie dostarczenie krajowi licznych, wysoko kwalifikowanych praktyków na pierwszym poziomie szkolnictwa wyższego i zastępów rzetelnych badaczy naukowych na drugim poziomie, z zachowaniem możliwości przejścia ze stopnia niższego na wyższy. Jedni i drudzy powinni uzyskiwać obok specjalizacji poważne wykształcenie ogólne, obejmujące m. in. pewien zakres wiadomości z dziedziny współczesnej wiedzy o społeczeństwie.

Dyskutowano także nad rolą instytutów badawczych i sprawą ich łączności lub oddzielenia od szkół wyższych. Zwrócono uwagę na potrzebę przegrupowania wielu dyscyplin naukowych i innej ich koncentracji do celów zarówno naukowych jak pedagogicznych, co prowadzi nie tylko do zmian w programie nauczania, lecz także do tworzenia studiów specjalnych międzywydziałowych lub nawet międzyuczelnianych. Dlatego pożądana jest elastyczność przepisów prawnych, przewidujących różne możliwości rozwiązań.

Inny z postulatów dotyczył maksymalnego uak-

tywnienia wyższych uczelni oraz planowania badań. Chodziło tu o poszerzenie zakresu badań naukowych, ^{nie}współcześnie metod badawczych oraz podniesienie poziomu nauczania, sprawności i efektywności studiów. Planowanie obejmować powinno zarówno badania zespołowe jak indywidualne, sieć wyższych uczelni i organizację pracy, a także hierarchię potrzeb. Akcentowano też silnie sprawę społecznego znaczenia nauki i roli uczonych w urzeczywistnianiu ogólnych celów postępu społecznego, pokoju i dobrobytu kraju. W związku z tym postulowano przełamanie izolacjonizmu niektórych profesorów od zagadnień życia bieżącego i potrzeb społecznych.

Następny postulat dotyczył tworzenia nowych kadr pracowników naukowych i profesorów. Przeciwnicy reformy opowiadali się za utrzymaniem dotychczasowego stanu rzeczy, a więc systemu dobierania sobie wyłącznie przez danego profesora asystentów przy raczej formalnym tylko zatwierdzaniu wyboru przez właściwe władze uczelniane, po czym habilitacji, uzależnionej faktycznie znowu od woli jednego czy dwóch profesorów, bez żadnej innej możliwości awansu naukowego i wreszcie - systemu kooptacji profesorów przez Rady Wydziałowe przy możliwie ograniczonym wpływie Ministerstwa Oświaty. Zwolennicy reform występowali przeciw monopolowi Rad Wydziałowych przy habilitacjach i obsadzie katedr, a za możliwością habilitacji przez Radę Główną Szkolnictwa Wyższego. Ostatnia tendencja w dyskusji szła w kierunku pogodzenia obu systemów. Możliwość odwołania się kandydata od decyzji Rady Wydziału do Ministra Oświaty powinna zapobiegać zarówno przewlekaniu postępowania habilitacyjnego, jak i nieobsadzeniu katedr bez rzeczowo uzasadnionych powodów.

Sprawa obsady katedr łączyła się w dyskusji z zagadnieniem samorządu szkół wyższych. Największe obawy dotyczyły tego, czy ograniczenie samorządu szkół wyższych nie wpłynie ujemnie na ich dalszy rozwój. Wysłunięto twierdzenie, że "autonomia kultury, nauki i sztuki jest niezbędna dla demokracji", że nawet^{si} "winna rozrastać w miarę upaństwowiania życia ekonomicznego" (J. Chałasiński). Z drugiej strony M. Jaroszyński stwierdzał, że "dotychczasowa autonomia poszczególnych szkół akademickich powinna być zastąpiona autonomią nauki jako całości. Na miejsce rozproszonych i często sekciarskich kapliczek należy zbudować wielki kościół służący nauce." W konsekwencji postulowano powołanie Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego przy Ministerstwie Oświaty, a więc instytucji samorządu wyższego typu, inicjującej i planującej, zatwierdzającej lub opiniującej przedsięwzięcia naukowe w skali ogólnopolskiej.

Dyskutowano w związku z tym na temat koncepcji wolności nauki, interpretując ją bądź to w sposób subiektywny i indywidualistyczny, bądź też w sposób społeczny i planowany. Zgadzano się na ogół, że niezbędna dla uczonego i rozwoju nauki jest wolność wypowiedzenia twierdzeń, czyniących zadość postulatowi metody naukowej, wolność operowania sądem krytycznym, wolność problematyki, a także wolność wyboru i stosowania metody badań. Ale wskazywano również, że istnieje hierarchia tematów ważniejszych i mniej ważnych, metod skutecznych, potwierdzonych w praktyce i metod zrutynizowanych, przestarzałych, twierdzeń koncepcyjnych, przydatnych społecznie i jałowego przyczynkarstwa. W tych ramach każdy uczonego powinien dokonać wyboru bez nacisku administracyjnego.

M. JAROSZYŃSKI: Autonomia szkoły czy autonomia nauki?

"Kuźnica" 1946 nr 41. - W. BIENKOWSKI: Przebudowa życia kulturalnego. "Kuźnica", nr 28. - J. BRAUN: Uniwersytety pod ostrza-
łem. "Tyg. ^{rocz.} powsz.", nr 25. (Polem. W. SOKORSKI: Prawda obiektywna
czy prawda objawiona? "Odrodz.", nr 27). - J. CHAŁASIŃSKI: O spo-
łeczny sens reformy uniwersytetów. "Kuźnica", nr 24. (Polem. S.
JĘDRYCHOWSKI: Walka o wolność nauki czy o utrzymanie starego po-
rządku? "Kuźnica", nr 24). - J. CHAŁASIŃSKI: Współczesne reformy
szkolne a idea narodu i socjalizmu. "Myśl współcz.", nr 11 s.
398 - 425. - R. GANSZYNIEC: Przyczynek anegdotyczny do sprawy ^{reformy} u-
niwersytetu. "Kuźnica", nr 30. - K. GRZYBOWSKI: Jeszcze o proble-
mach uniwersyteckich. "Kuźnica", nr 31/32. - M. JAROSZYŃSKI:
Jeszcze o autonomii szkoły i nauki. "Kuźnica", nr 21. - M. JARO-
SZYŃSKI: Refoma wyższego szkolnictwa. "Wieś", nr 30. - E. KRAS-
SOWSKA: O możliwościach planowania w organizacji nauki. "Kuźnica",
nr 42. - S. KULCZYŃSKI: Zagadnienie organizacji nauki. "Kuźnica",
nr 29. - B. LEŚNODORSKI: Szkoły wyższe i nakazy życia. "Życie Na-
uki", nr 23/24 s. 241 - 264. - W. MICHAJŁOW: Planowanie a nauka
badawcza. "Nowe Drogi", nr 3. - A. SCHAFF: O potrzebach szkół wyż-
szych. "Kuźnica", nr 27. - S. SKRZESZEWSKI: Przemówienie na III
Krajowym Zjeździe AZWM "Życie". "Głos Ludu", nr 137. - W. SOKOR-
SKI: Demokratyzacja szkół wyższych. "Myśl współcz.", nr 11 s. 390 -
- 397. - W. SOKORSKI: O demokratyzację wyższych uczelni. "Kuźnica",
nr 2. - W. SOKORSKI: O właściwe rozumienie reformy wyższego szkol-
nictwa. "Kuźnica", nr 43. - W. SOKORSKI: Organizacja nauki i szkół
wyższych. "Odrodz.", nr 20. - W. SOKORSKI: Reorganizacja wyższe-
go szkolnictwa. "Kuźnica", nr 13. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Materiały do
dyskusji o uniwersytetach. "Odrodz.", nr 13.

15 Z e b r a n i a K l u b u P i c k w i c k a w Ł o d z i
odbywały się nieregularnie, przeciętnie raz w tygodniu. W ciągu

roku wygłoszono m. im. następujące odczyty: S. Żółkiewski: Wrażenia z pobytu w Moskwie (15 I), R. Matuszewski: O wileńskiej grupie literackiej "Żagary" (15 II), J. Kott: "Lalka" B. Prusa (26 III), A. Sandauer: Literatura dwulecia (16 IV), J. Wyszomirski: O Gogolu (23 IV), P. Hertz: Wizyta u M. Prousta (26 V), J. Kuleczycka-Saloni: Nieco inna przedmowa do "Lalki" (2 VI), Z. Kałużyński: Kłopoty ideologiczne teatru po wojnie (16 VI), S. Żółkiewski: O literaturze współczesnej (15 IX), J. Kott: Dwa tygodnie pobytu w Związku Radzieckim (3 XII). Większość z tych referatów była publikowana w "Kuźnicy".

Ponadto w cyklu wieczorów autorskich spotkali się z czytelnikami w Klubie Piskwiecka następujący literaci łódzcy: A. Braun i J. Rychlewski (20 I), S. Dygat i L. Pasternak (10 II), P. Hertz i A. Sandauer (17 II), K. Brandys i S. Piętak (14 IV), W. Broniewski (5 V), W. Rymkiewicz (23 VI), J. Huszcza (17 IX), S. Dygat (1 X), K. Brandys (15 X), M. Jastrun (23 X), J. Kott (29 X), P. Hertz (12 XI), W. Żółkiewska (26 XI).

W Klubie zorganizowano poza tym wieczór dyskusyjny poświęcony sztuce F. Rojasa Celestyna w inscenizacji i reżyserii L. Schillera (8 VI) oraz wieczór poświęcony poezji B. Leśmiana w 10 rocznicę jego śmierci (5 XI).

c.d. zob. s. 14a-14c

- 15 Dyskusja o literaturze obozowej
wznowiona została ostrym atakiem T. Borowskiego na książkę Z. Kossak Z otchłani, zawartym w recenzji pt. Alicja w krainie czarów. Borowski stwierdzał, iż "wbrew założeniu autorki, że «ta relacja nie zamierza być pracą literacką, a jedynym jej celem /jest/ uczciwe i wierne przedstawienie warunków lagrowych» /60/, zankomita autorka Bez oręza fantazjuje w każdym niemal zdaniu, za to jednak usilnie stara się zaopatrzyć swą relację w obfite naddatki literackie, sprawiające swą pretensjonalnością makabryczne wrażenie na przygodnym czytelniku, który przygodnie również był w obozie Auschwitzu. Pomyłki autorki rozciągają się od warstwy słownej i poprzez dowolne interpretowanie faktów sięga do absurdalnych pomysłów historyzoficznych."

Te zarzuty T. Borowski szczegółowo egzemplifikował licznymi przykładami w dalszej części artykułu. Przechodząc do uogólnień pisał: "Usiłując uchwycić sens obozu autorka nie przeprowadza analizy warunków społecznych czy politycznych, w wyniku których powstał ten i tysiące innych lagrów, ale sięga od razu do żelaznego kapitału rozważań metafizycznych i dochodzi do bardzo zapładniającego wyjaśnienia, że «zło jest tam, gdzie nie ma Boga» /176/ i «panoszy się na świecie na skutek wolności człowieczej» /176/." "Uważam dalej - twierdził Borowski - że nie wolno o Oświęcimiu pisać bezosobowo. /.../ Nie ma co: opowiedzcie wreszcie, jak kupowaliście miejsca w szpitalu, na dobrych komandach, jak spychaliście do komina muzułmanów, jak kupowaliście kobiety i mężczyzn, co robiliście w Unterkunftach, Kanadach, Krankenbaumach, na obozie cygańskim, opowiedzcie to i jeszcze wiele drobnych rzeczy, opowiedzcie o dniu codziennym obozu, o organizacji, o hierarchii strachu, o samotności każdego człowieka. Ale piszcie, że właśnie wyście to robili. Że

cząstka ponurej sławy Oświęcimia i wam się należy."

Na tę recenzję ostro zareagował tygodnik "Dziś i jutro" niepodpisaną notą Młodość i młodość w stałej rubryce Tydzień kulturalny, w której stwierdzano m.in.: "W swej recenzji Borowski atakuje już nie książkę Z.Kossak, ale samą osobę autorki W otchłani. W stosunku do największej polskiej prozaiczki, w stosunku do Człowieka, który był busolą moralną, wzorem i symbolem lat wojennych, w stosunku do działaczki, wobec której na zawziętsi wrogowie ideowi umieli tylko schylić czoło, Borowski przybiera ton mentora i chce ją (Borowski Zofię Kossak!) pouczyć o moralności, o etyce, o «naiwności» jej wiary (bigoterii sugerując przy tym bezczelnie, że Z.Kossak korzystała co najmniej z jakichś przywilejów w obozie oświęcimskim. (Ona, która swe paczki rozdzielala wśród towarzyszek^e, aż to zwracało uwagę Niemców!)"

Równocześnie zespół "Dziś i jutro" zwrócił się z listem otwartym do Zarządu Głównego ZZLP o następującej treści: "W związku z bezwstydną i obraźliwą - przekraczającą ocenę literackiej wartości książki W otchłani - napaścią T.Borowskiego na wielką Artystkę i wielką Działaczkę społeczną Zofię Kossak w nr 1(7) "Pokolenia", zwracamy się do Zarządu Głównego ZZLP z zapytaniem, jakie kroki podejmie Zarząd, aby odeprzeć napaść na n^aeobecną chwilowo w kraju Autorkę Krzyżowców oraz jakie przedsięwzięcie kroki, aby zapobiec na przyszłość występom domorosłych publicystów przeciwko nie mogącym się chwilowo bronić Pisarzom."

W odpowiedzi na list otwarty K.Brandys zamieścił w "Kuźnicy" notę pt. Wlepedagogiczne metody, biorąc w obronę młodego pisarza: "Borowski wbrew gołosłownej i krzywdzącej insynuacji «Dziś i jutro» nie atakuje autorki Z otchłani jako człowieka. /.../ Książka jej jest już czymś innym. Wolno ją rozpatrywać

w oderwaniu od autora. Dla wielu ludzi może być książką przykrą bardzo przykrą. Np. jedną z typowych tez Z otchłani jest zdanie iż z obozów uratowali się tylko ci, za których się modlono. Wiemy, że w większości wypadków uratowali się ci, za których z ich winy lub bez ich winy umarli, zdechli nieludzko inni współwięźniowie. /.../ Rozumiem dobrze, dlaczego sumienie ludzkie i pisarskie Borowskiego zmusza go do gwałtownego reagowania, gdy tę okrutną p r a w d ę o człowieku w obozie ukrywa się dla zbożnej legendy. Jest w Borowskim godny szacunku fanatyzm prawdy. Nie trzeba go tłumić. /.../ Owszem, atakować go, polemizować. /.../ Ale nie gasić srożkami administracyjnymi."

Dalsze ^{ataki} ~~pagankę~~ prasy katolickiej na T. Borowskiego, nie wnosząc, już nowych argumentów merytorycznych, uznał także za niesłuszną P. Hertz w Przeglądzie prasy zamieszczonym w "Kuźnicy".

T. BOROWSKI: Alicja w krainie czarów. "Pokolenie", nr 1.- Młodość i młodość. "Dziś i jutro", nr 6.- ZESPÓŁ "DZIŚ I JUTRO" List otwarty do Zarządu Głównego ZZLP. "Dziś i jutro", nr 6.- kb /K. BRANBYŚ/: Niepedagogiczne metody. "Kuźnica", nr 8.- ph /P. HERTZ/: Przegląd prasy. "Kuźnica", nr 10.

18^a 19

18 S t u d i u m L i t e r a c k i e p r z y Z w i ą z k u Z a w o d o w y m L i t e r a t ó w P o l s k i c h w K a t o w i c a c h w z n o w i ł o s w ą d z i a ł a l n o ś ć w y k ł a d e m L. H. M o r s t i n a Z warsztatu pisarza (praca dramaturga i tłumacza). Następne ważniejsze wykłady: J. Zagórski: Współczesna literatura polska (1 II), J. Kurek: Studia literackie (2 II). Zob. poz. 33 /46.

19 20

19 Pierwodruk Popiołu i diamentu.

Na czele 3 (112) numeru tygodnika "Odrodzenie" ukazał się pierwszy odcinek powieści J. Andrzejewskiego Zaraz po wojnie (wydanie książkowe wyszło pod zmienionym tytułem Popiół i diament). Ostatni odcinek ukazał się w numerze 22 (131) ~~z~~ dnia 1 VI, po czym przerwano druk powieści z powodu przygotowywanego przez S. W. "Czytelnik" wydania książkowego. 2021

19 Wybory do Sejmu Ustawodawczego.

W całym kraju odbyły się pierwsze po wojnie wybory do Sejmu Ustawodawczego. Na 12701056 uprawnionych wzięło udział w wyborach 11413618 osób, z czego głosów ważnych oddano 11244879. Po wyborach układ sił politycznych w Sejmie przedstawiał się następująco: Blok Stronnictw Demokratycznych - 392 posłów, PSL - 28, Stronictwo Pracy - 12, Nowe Wyzwolenie - 8, inne ugrupowania - 4, razem 444 posłów. Z ramienia Bloku Stronnictw Demokratycznych wybrani zostali do Sejmu m. in.: H. Boguszevska, B. Drobner, W. Kowalski, E. Krassowska, J. A. Król, L. Kruczkowski, Z. Nałkowska, J. Ozga-Michalski, K. Rusinek, S. Schiller, S. Żółkiewski. Marszałkiem Sejmu został wybrany 4 II Władysław Kowalski. 21

19 Zmarł w Poznaniu Czesław Kędzierski (ur. 1881) - publicysta i literat; oprócz zarysów popularnych życia i twórczości J. I. Kraszewskiego, H. Sienkiewicza, J. Słowackiego, Z. Krasińskiego ogłosił Historię Teatru Polskiego w Poznaniu 1875 - 1925 oraz przełożył K. Hamsuna: Pan, Marzy-ciele, Włóczęgi, August Powsinoga, A życie toczy się dalej; w dwudziestoleciu międzywojennym był współredaktorem "Kuriera Poznańskiego"; poza tym pisywał bajki dla dzieci pod pseudonimem Wujek Czesio.

T. KRASZEWSKI: Nad trumną Wujka Czesia. "Głos wielkopol.", nr 20. -
 M. T.: Po zgodzie poznańskiego bajkopisarza. "Ilustr. Kur. pol.",
 nr 18. - Śmierć Cz. Kędzierskiego. "Dziś i jutro", nr 5. - Wujek
Czesio nie żyje. "Prz. księg.", nr 1/2 s. 29. 23

20 Szkoła Dziennikarska w Warszawie
 rozpoczęła wykłady w odbudowanym gmachu przy ul. Rozbrat 44;
 Szkoła została od 1 I przemianowana na Wydział Dziennikarski Aka-
 demii Nauk Politycznych. 24

22 Fundusz Taniej Książki dla Opol-
szczyzny uchwaliła Wojewódzka Rada Kultury w Katowicach
 z dotacji wojewody gen. A. Zawadzkiego. 25

22 Premiera sztuki T. Gajcego Homer i
Orchidea odbyła się w łódzkim Teatrze Kameralnym. Reżyseria:
 J. Wyszomirski, scenografia: J. Kosiński, w rolach głównych: W.
 Woszczerowicz, D. Szaflarska. Równocześnie sztuka poległego w pow-
 staniu warszawskim poety grana była w gdyńskim teatrze "Wybrzeże",
 w reżyserii I. Galla.

S. BRUCZ: "Homer i Orchidea" w Teatrze Kameralnym Domu Żołnie-
rza. "Pol. zbroj.", nr 51. - J. D.: "Homer i Orchidea" w Łodzi.
"Odnova", nr 7. - S. ŁATKA /J. WYSZOMIRSKI/. "Tydzień", nr 6. -
 (om) /M. ORLICZ/: "Dz. łódz.", nr 5. - J. ZAGÓRSKI: "Homer i Orchi-
dea" w Łodzi. "Tyg. powsz.", nr 7. - J. ŻUŁAWSKI: "Homer i Orchi-
dea" w Teatrze Kameralnym. "Kuźnica", nr 8. - (Polem.: jak: Niejaki
Homer. "Odrodz.", nr 9. - J. ŻUŁAWSKI: Niejaki Homer i niejaki
"jak". "Kuźnica", nr 11).

Zob. poz. 229/46.

22 Zebrań Oddziału Związku Zawodo-
wego Literatów Polskich w Lubli-

n i e. W ciągu roku odbyło się 18 zebrań dyskusyjnych, na których wygłoszono m. in. następujące odczyty: K. Morawski: Cervantes, T. Milewski: Jak powstają języki literackie, K. Bielski: Kryzys współczesnej poezji polskiej, Cz. Znamierowski: Potrzeby życia a nauki społeczne, J. Kleiner: O wartościach średniowiecza. Poza tym odbyły się wieczory autorskie: K. A. Jaworskiego, K. I. Gałczyńskiego, A. Rymkiewicza.

Organizowano także dyskusje na temat premier teatralnych: Maria Stuart J. Słowackiego (11 V), Adwokat i róże J. Szaniawskiego (18 V), Dwa teatry J. Szaniawskiego (28 IX), fragmenty Odysei Homera (12 XI), Pygmalion G. B. Shawa (16 XI).

27

- 23 Czwartki Literackie w Poznaniu.
Kontynuując tradycję Czwartków Literackich K. Górski wygłosił odczyt O istocie poezji. Następne ważniejsze prelekcje: W. Kubacki: Literatura obozowa i wojenna (30 I), J. Iwaszkiewicz: Wspomnienia o K. Szymanowskim (6 II), K. Wyka: Zagadnienie młodości w literaturze (13 II), J. E. Płomiński: Tajemnica geniuszu (20 II), T. Makowiecki: Walka Żeromskiego ze Smętkiem (6 III), J. Przyboś: O współczesnej poezji polskiej (13 III), Z. Szwejkowski: Fredro a cywilizacja miejska (20 III), A. Rogalski: O Przybyszewskim (27 III), A. Wicherkiewicz: Sylwetki z dawnego Poznania (19 IV), S. Srebrny: Wyspiański i odrodzenie tragedii (22 V), K. Górski: Żeromski a romantyzm polski (12 VI), T. Mikulski: O wymianie kulturalno-literackiej między ośrodkiem wrocławskim i poznańskim w XIX w. (19 VI).

28

- 24 Cykl odczytów o Cyprianie Norwidge w Muzeum Narodowym. W związku ze 125

rocznicą urodzin C. Norwida Muzeum Narodowe w Warszawie zorganizowało w końcu 1946 r. Wystawę Norwidowską oraz wydało książkę Pamięci C. Norwida, zawierającą m. in. esej Norwid-poeta i bibliografię Norwidowską w opracowaniu W. Borowego. Kontynuacją tych obchodów był cykl odczytów w Muzeum Narodowym, który zainaugurował W. Horzyca prelekcją O inscenizacji "Za kulisami" Norwida. Następne odczyty: K. Wyka: Krąg sztuk w poezji Norwida (31 I), B. Suchodolski: Zagadnienia społeczno-kulturalne w twórczości Norwida (7 II), T. Makowiecki: O "Promethidionie" Norwida (7 II), J. Krzyżanowski: Lud w twórczości Norwida (14 II), J. W. Gomulicki: Osobowość Norwida (21 II), J. Sienkiewicz: Dzieło malarskie Norwida (28 II).

2829

- 25 Posiedzenie Wydziału I Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. W ciągu roku odbyło się 11 posiedzeń Wydziału, na których referowano m. in. następujące prace: S. Skwarczyńska: Projekt "Słownika rodzajów literackich" (25 I), J. Z. Jakubowski: Estetyka St. Witkiewicza (22 II), Z. Stieber: Toponomastyka Łemków, M. Romankówna: Orzeszkowa a literatura rosyjska (22 III), Z. Żygulski: Legenda o "Don Juanie" w literaturze czterech stuleci, L. Łopatyńska: Liryka Laforgue'a (26 IV), T. Kotarbiński: Przegląd problematyki logiczno-semantycznej, S. Kułakowski: Rosjanie, Ukraińcy i Polacy w twórczości Mikołaja Leskowa (11 VI), S. Skwarczyńska: Systematyka głównych kierunków w badaniach literackich, J. Trzynadłowski: O tzw. wielowarstwowości w dziele sztuki (11 X), H. Ułaszyn: Pochodzenie polskiego języka piśmienniczego, Z. Stieber: Dwa niezauważone typy słowiańskich nazw miejscowych (31 X), B. Kielski: Próba rozwiązania niektórych kwestii z zakresu gramatyki francuskiej; Składnia a stylistyka (29 XI), Publiczne posiedzenie ETN z odczytem J. Chałasińskiego:

Idea narodu i idea socjalizmu w dziejach Europy nowoczesnej
(14 XII).

29 30

26 Działalność Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. W ciągu roku Oddział Łódzki wydał V serię "Prac Polonistycznych", zeszyty 3/4 i 5/6 dwumiesięcznika "Życie Literackie" (dawniej "Zagadnienia Literackie") numery 1/2 i 3 dwumiesięcznika "Polonista", oraz zorganizował następujące zebrania naukowe:

L. Łopatyńska: Technika punktu kulminacyjnego w nowoczesnym dramacie (26 I), T. Czapczyński: Kompozycja "Nocy i dni" Marii Dąbrowskiej (2 III), J. Kott: O "Lalce" B. Prusa (23 III), Z. Skwarczyński: O romansie polskim XVIII w. (27 IV), S. Lichański: O literaturze ludowej (18 V), T. Sivert: Geneza dramatu L. Staffa "Skarb" (15 VI), S. Skwarczyńska: Celestyna w koncepcji Rojasa, Acharda i Schillera (5 X), J. Z. Jakubowski: Znaczenie "Wędrowca" w dziejach kultury literackiej w Polsce (9 XI), K. Górski: Sztuka prozy (30 XI), A. Kowalska: Recepcja "Rozmyślań" Marka Aurelego w literaturze polskiej (7 XII).

Oddział Wrocławski rozpoczął działalność odczytem A. Knota Tradycje Kościuszkowskie we Wrocławiu (10 II); następne referaty: W. Czapliński: A. St. Radziwiłł, pamiętnikarz XVII wieku (11 III), B. Gawecki: Mistycyzm Mickiewicza (23 IV).

Oddział Warszawski oprócz zebrań naukowych, organizowanych często wspólnie z Komisją do Badań nad Historią Literatury i Oświaty w Polsce Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, opublikował rocznik 37 organu Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza - "Pamiętnika Literackiego". W Warszawie 13 maja uzyskało Towarzystwo im. A. Mickiewicza znowelizowany statut oraz klauzulę rejestracyjną w stolicy (poprzednio zarząd i centrala była

zarejestrowana w Zarządzie Miejskim Łodzi). Od tej chwili działalność Zarządu Głównego w Warszawie uzyskała pełne podstawy prawne, co pozwoliło m. in. uzyskać subwencję Ministerstwa Oświaty.

E. SAWRYMOWICZ: Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza w latach 1946 - 1950. "Pam. liter." 1962 z. 3 s. 26 - 34.

31

26 Grupa poetów "Próg" w Krakowie.

W Teatrze Rapsodycznym odbył się wieczór autorski warszawskiej grupy poetów "Próg". Recytowano utwory następujących poetów: B. Ostromecki, J. Kierst, H. Kamieniecka, R. Sadowski, S. Ziembicki.

32

26 Teatr Studentów Akademii Sztuk Pięknych "Noa - Noa" wystawił w Krakowskiej Kawiarni Plastyków fragmenty dramatów Szekspira oraz 1-aktową sztukę S. Flukowskiego Tęsknota za Julią.

33

37 Nagroda literacka "Odra". Nagrodę czytelników tygodnika "Odra" w Katowicach otrzymali: Edmund Osmańczyk (150 000 zł) za całokształt działalności pisarskiej ze szczególnym uwzględnieniem tomu Sprawy Polaków i Władysław Jan Grabski (100 000 zł) za powieść Saga o Jarlu Broniszu. Skład jury: S. Hel-sztyński, T. Mikulski, W. Szewczyk, H. Wielowieyska, K. Wyka, W. Żukrowski. W dyskusji wzięto poza tym pod uwagę następujących autorów: J. Baranowicza, Z. Bednorza, K. Bunscha (Dzikowy Skarb), J. Dobraczyńskiego (Najeźdźcy), K. Gołbę (Lompa), A. Kowalską, T. Lehra-Splawińskiego (Pochodzenie i praojczyzna Słowian), J. Miłkowskiego (Pomorze Zachodnie w stosunku do Polski), L. H. Morstina (W puszczy nadodrzańskiej), W. Ogrodzińskiego (Dzieje piśmiennictwa śląskiego), K. Piwarskiego (Historia Śląska oraz Dzieje Prus Wschodnich), oraz S. Srokowskiego.

34

29 Towarzystwo Współpracy Kulturalnej w Poznaniu kontynuowało działalność odczytem W. Kubackiego O Fr. Mauriacu. Na następnych zebraniach wygłoszono m. in. prelekcje: K. Wyka: Proza polska 1939 - 1946 (12 II), J. E. Płomiński: Krytyka kretschmerowskiej teorii genialności (19 II), J. Przyboś: Nowe idee w plastyce (12 III), A. Chybiński: O K. Szymanowskim (29 III), T. Kotarbiński: Zasady etyki niezależnej (28 V), R. Ingarden: Kilka uwag o sztuce filmowej (25 VI), W. Kubacki: Współzawodnictwo sztuk (14 XI), A. Peretiatkiewicz: J. Sorel - teoretyk dynamizmu społecznego (21 XI).

35

31 Akademia ku czci Pawła Hulki-Laskowskiego. W domu Metodystów w Warszawie odbyła się uroczysta akademia ku czci zmarłego w Cieszynie, 29 X 1946 r., pisarza i krytyka.

Uczczenie pamięci Hulki-Laskowskiego. "Gaz. lud.", nr 33.

36

31 Posiedzenie Wydziału Filologicznego Polskiej Akademii Umiejętności. W ciągu roku odbyło się 14 posiedzeń zwyczajnych Wydziału, na których przedstawiono m. in. następujące prace: S. Łempicki: Dwie jazdy do Moskwy. Wpływ poematu F. Grałowskiego na J. Kochanowskiego (31 I), L. Płoszewski zreferował według komunikatu K. Górskiego sprawę opracowania Słownika A. Mickiewicza; A. Semkiewicz przedstawił projekt Bibliografii A. Mickiewicza (15 II), T. Grabowski: Czas powstania i kształt artystyczny "Ustępu" III cz. "Dziadów" (18 III), T. Kotarbiński: Próba zastosowania pewnych pojęć prakseologii do metodologii pracy umy-

słowej; R. Ingarden: Z dziejów teorii dzieła literackiego (19 III), M. Piszczkowski: Drużbacka i Książnik jako poeci wsi polskiej (2 V), M. Dłuska: Sylabotyzm i jego związki z sylabizmem i tonizmem; W. Taszycki: Patronimiczne nazwy miejscowe na Mazowszu (5 V), A. Mikulski: A. Asnyk w świetle nieznannej korespondencji z lat 1860 - 1870 (17 V), M. Szyjkowski: "Anhelli" w literaturze czeskiej (12 VI), W. Borowy: Joseph Conrad sędzia polskiego przekładu swojej noweli "Il Conte" (26 IX), M. Rzeuska: "Chłopi" Reymonta (30 IX), J. Spytkowski: O zasadniczej idei "Kordiana" (10 X), S. Skwarczyńska: Systematyka głównych kierunków w badaniach literackich (27 X), S. Pigoń: Z dziejów misterium częstochowskiego pt.: "Historia o chwalebny Zmartwychstaniu Pańskim" (15 XI), M. Malkiewicz-Strzałkowa: Dramat Lope de Vegi o Warneńczyku (19 XI), L. Płoszewski: O listach Wyspiańskiego; Komisja Historii Literatury Polskiej PAU uczciła pamięć zmarłego prof. St. Łempickiego. Przemawiali: S. Pigoń i R. Skulski (19 XII).

37

- R z e c z y w i s t o ść J e r z e g o P u t r a m e n t a .
Jedną z głośniejszych książek prozatorskich na początku r. 1947 była Rzeczywistość, z pasją polityczną napisana historia grupy radykalnej młodzieży wileńskiej, skupiającej się w latach 1935 - 1939 przy lewicowych czasopismach polityczno-kulturalnych "Po prostu" i "Karta". Ich odpowiednikiem w powieści jest pismo, którego nazwa stanowi tytuł książki.

R. Matuszewski w artykule Powieść o grupie Dembińskiego zwracał uwagę, że jest ona "dużą, śmiałą próbą wielkiej kompozycji powieściowej na tle dziejów wileńskiej grupy <<Żagarów>> i <<Po prostu>>. Jest wierną, nieskłamana historią wydarzeń, które miały miejsce naprawdę, choć pismo nosiło inny tytuł niż w książce

a ludzie inne nazwiska. Rzeczywistość jeśli chodzi o stosunek do zdarzeń i faktów nie poddanych deformacyjnym zabiegom wyobraźni pisarza może nawet budzić zastrzeżenia jako powieść. Czyż czynnikiem nieodzownym utworu powieściowego nie jest element fikcji?" Stwierdzając iż Rzeczywistość "stanowi najklasycyźniejszy przykład tzw. roman à clef" pozytywnie oceniał jej walory artystyczne: "To, co pisarzom polskim wychodzi zazwyczaj najgorzej, wyraźna i przejrzysta konstrukcja, konsekwentny i celowy przebieg akcji, skupienie na nim zainteresowań czytelnika - Putrament osiągnął z rasowym nerwem pisarza o dużym rozmachu, dużej pewności pióra."

Obok wielu zalet metody bezpośredniego zużytkowania autentycznego materiału w powieści politycznej H. E. Michalski wskazał w swej recenzji również na braki tej metody: "Putrament /.../ uległ zapewne w toku pisania sugestii pełnej (dla niego) oczywistości tych spraw, i chociaż Rzeczywistość odznacza się wyjątkowym zbiektywizowaniem obserwacji i przeżyć, nie starał się o umiejscowienie, o silniejsze osadzenie w rzeczywistości roli i kierunku grupy, bez czego musi jej w powieści brakować cech prawdy artystycznej. W ograniczeniu uwagi przede wszystkim do samej mechaniki ucisku, stosowanego przez reżim sanacyjny, czego ilustracją był proces grupy, tkwi przyczyna niewspółmierności między krótkim szkicem sytuacyjnym a rozwlekłym sprawozdaniem z procesu, w którym właśnie nic poza samą mechaniką proceduralną, a więc tym, co jest raczej najbardziej powierzchowne, nie mogło się odsłonić."

~~Powieść J. Putramenta była przełożona na języki: czeski (1949), łotewski (1950), niemiecki (1953), rosyjski (1948), rumuński (1950).~~

I. BRZOSTOWSKA: Książka o rzeczywistości. "Robotnik", nr 209. - M. BRZUSKA. "Książka i Kult.", nr 3 s. 11 - 12. - E. CZEKALSKI. "Dz. zach.", nr 57. - B. DUDZIŃSKI: Powieść o Polsce sa-

nacyjnej. "Głos Ludu", nr 135. - S. DZIKOWSKI: Ambasadorskie powieściopisarstwo. "Gaz. lud.", nr 46. - J. GEMBICKI. "Życie Warsz.", nr 8. - K. GRUSZCZYŃSKI. "Por. oświat.", nr 22. - M. KIERCZYŃSKA. "Tryb. Woln.", nr 4. - W. KRAGEN. "Now. liter.", nr 31. - J. MASLIŃSKI: Rzeczywistość i "Rzeczywistość". "Arkona", nr 7/8. - R. MATUSZEWSKI: Powieść o grupie Dembińskiego. "Kuźnica", nr 7; przedr. w: Literatura po wojnie. W-wa 1950 s. 66 - 70. (Polem.) J. WYSZOMIRSKI: "Rzeczywistość": 1. Podpałka. 2. Putrament-Pictures. 3. Finał, czyli sen ze srebra. "Tydzień", nr 10 - 12; J. HUSZCZA: Naokoło "Rzeczywistości". "Tydzień", nr 14; J. WYSZOMIRSKI: Te wątki osobiste czyli dulszczyzna żyje. "Tydzień", nr 15; r.m. /R. MATUSZEWSKI/: Golono - strzyżono. "Kuźnica", nr 14; J. PUTRAMENT: Do Redaktora "Przekroju". "Przekrój", nr 108). - H. E. MICHALSKI: Powieść Putramenta. "Odrodz.", nr 23. - H. RZECKA: Od "Rzeczywistości" do rzeczywistości. "Związkowiec", nr 21. - J. A. SZCZEPAŃSKI. "Dz. liter.", nr 7.

38

- Sprzysiężenie Stefana Kisielewskiego. Debiut powieściowy S. Kisielewskiego zyskał rozgłos przede wszystkim wskutek drażliwej tematyki. Krytyka katolicka zaatakowała Sprzysiężenie za "irracjonalistyczny i witalistyczny naturalizm, obok którego nie ma miejsca dla jakiejś rzeczywistości ponadzmysłowej, nadprzyrodzonej, która /.../ musiałaby dość zasadniczo zmienić całą ideową perspektywę książki" (J. Turowicz). A. Gołubiew pisał: "Kisielewski odciął się programowo od dwu źródeł wartości: od Boga i od natury. /.../ Trójka przyjaciół dochodzi do wniosku, że natura w istocie jest wrogiem człowieka, gdyż chodzi jej tylko o przedłużenie gatunku". Odmienne stanowisko zajął J. Kott: "Powiedzmy od razu na pochwa-

kę Kisielewskiego, że szczęśliwie ani nie stoczył się w bagno psychoanalizy, ani też nie pofrunął w jakąś mętną metafizykę. Schopenhauer, Freud i Weininger, których echa gdzieśgdzie dobiegają, traktowani są mocno ironicznie. /.../ Wszystko to przypomina nieco popularne studium lekarskie, rozsądne, amoralne, urozmaicone dość cynicznym komentarzem intelektualnym. Nazwałem kiedyś ten gatunek d r o b n o - n a t u r a l i s t y c z n y m. Nigdy się nim nie entuzjazmowałem, ale nie mogę mu odmówić pewnej rzetelności wobec faktów. Przynosi tyle wiedzy o życiu, ile może dać mały naturalistyczny empiryzm. To nie jest jeszcze najgorsze. Wolę to w każdym razie od abstrakcyjnego dramatu postaw moralnych albo pustej i wzniosłej retoryki kazań do narodu."

Konsekwencją wydania tej powieści (napisanej i sprzedanej prywatnemu nakładcy w czasie okupacji) była rezygnacja "Tygodnika Powszechnego" ze współpracy z Kisielewskim na okres kilku miesięcy.

J. DOBRACZYŃSKI: Kompleks i klęska. "Dziś i Jutro", nr 3. -
 S. DZIKOWSKI: Debiut powieściopisarski. "Gaz. lud.", nr 11. -
 A. GOŁUBIEW. "Tyg. powsz.", nr 2. - J. KOTT: Nieoczekiwany sojusznik. "Kuźnica", nr 5 oraz w: Postęp i głupstwo. T. 2. W-wa 1956 s. 134 - 149. (Polem.: S. KISIELEWSKI: Listy do Redakcji. Kisielewski contra Kott. "Tyg. powsz.", nr 7; J. KOTT: Listy do Redakcji. Kott contra Kisielewski. "Tyg. powsz.", nr 16; S. KISIELEWSKI: Listy do Redakcji. "Tyg. powsz.", nr 16). - s. 1. /S. LICHĄŃSKI/: Lekcja moralności literackiej. "Wiś", nr 4. - W. MACH: Sprawa "Sprzysiężenia" czyli o zadaniach krytyki literackiej. "Nurt", nr 1 s. 58 - 70. - H. E. MICHAŁSKI: Poza dobrem i złem. "Odrodz.", nr 24. - P. LEON. "Książka i Kult.", nr 9 s. 17 - 18. - J. TUROWICZ: Sprawa S. Kisielewskiego. "Tyg. powsz.", nr 14/15. - W. ŻUKROWSKI: Przygoda wewnętrzna. "Odra", nr 7. -

Rozmowa o "Sprzysiężeniu". Zabawa literacka. /Wypowiedzi: J. DOBRACZYŃSKIEGO, S. DZIKOWSKIEGO, A. GOŁUBIEWA, J. KOTTA, J. TURWICZA, W. ŻUKROWSKIEGO/. "Twórcz.", z. 4 s. 139 - 145.

38

LUTY

- 1 Nagroda "Tygodnia" za najlepszą książkę polską wydaną w latach 1945 - 1946. Łódzkie czasopismo "Tydzień" ufundowało nagrodę w wysokości 100 000 zł za najlepszą książkę polską, wydaną w ostatnim dwuleciu. Kandydatury do nagrody zgłaszali czytelnicy. Skład sądu konkursowego: L. Kruczkowski - przedstawiciel Min. Kultury i Sztuki, J. Iwaszkiewicz, J. Żuławski - przedstawiciele Zw. Zaw. Literatów Polskich; J. Wyszomirski, Z. Mitzner - delegaci redakcji "Tygodnia".

Laureatami nagrody zostali S. Dygat (Jezioro Bodeńskie) i J. Szaniawski (Dwa teatry).

Dwaj laureaci. "Dziś i Jutro", nr 20. - J. Szaniawski i S. Dygat laureatami nagrody "Tygodnia"... "Tydzień", nr 17. - Nagroda "Tygodnia". "Kuźnica", nr 19.

3940

- 3 Posiedzenia Wydziału i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W ciągu roku referowano m. in. następujące prace: S. Wierczyński: Z zagadnień nauki o książce (3 II), J. Pelc: Zagadnienie treści i formy w dziele literackim (12 V), M. Szykowski: O czesko-polskiej wzajemności (9 VI), S. Wędkiewicz: Stan powojennej humanistyki we Francji (16 VI), Z. Szmydtowa: Morfologia "Odprawy posłów greckich" (13 X), M. Dąbrowska: Pamiętnik angielski z w. XVII S. Pepysa (17 XI), J. Krzyżanowski: Jadwiga Marcinkowska (1 XII). Część tych zebrań odbyła się wspólnie z Tow. Literackim im. A. Mickiewicza. <http://rcin.org.pl>

K o m i s j a J ę z y k o w a T N W rozpoczęła prace referatem W. Doroszewskiego Pozycja przymiotników w zdaniu (16 I). Następne ważniejsze referaty: H. Kurkowska: O języku Prusa (budowa zdania) (16 I), W. Doroszewski: Aspekt społeczny nauk humanistycznych a uniwersyteckie studia językowe (13 II), H. Friedrich: Gwara kurpiowska (18 III), W. Doroszewski: O niektórych tendencjach fonetycznych we współczesnej wymowie polskiej (24 IV), H. Kurkowska: Uwagi o budowie słowotwórczej przymiotników (22 V), S. Skorupka: Mowa dziecka (12 VI).

4d

- 4 D y s k u s j a o M i n i s t e r s t w i e K u l t u r y i S z t u k i. Dyskusję zainicjowała rozmowa w zespole "Kuźnicy" przy udziale zaproszonych gości. Brali w niej udział: S. Żółkiewski, J. Żuławski, A. Ważyk, W. Daszewski, R. Matuszewski, P. Hertz, S. Pollak, J. Kott, K. Brandys. Dyskutanci z różnych punktów widzenia zwracali uwagę na: przerost funkcji administracyjnych w Ministerstwie Kultury i Sztuki nad planową polityką kulturalną, pochłanianie funduszy przeznaczonych na kulturę przez działalność papierkową, stwarzanie pozorów demokratycznych form przez powoływanie szeregu rad artystycznych, z natury mało operatywnych. Drogę uzdrowienia działalności Min. Kultury i Sztuki widziano w reformach organizacyjnych, polegających na utworzeniu Funduszu Kultury Narodowej, który skupiałby funkcje polityki kulturalnej poprzez dotacje dla wartościowych dzieł, na zwiększeniu roli artystycznych Związków Zawodowych, które dotychczas zajmują się głównie sytuacją ekonomiczną pisarzy i artystów, na przeniesieniu spraw przemysłu artystycznego, upowszechnieniu kultury i szkolnictwa artystycznego do Min. Oświaty lub organizacji społecznych i młodzieżowych. Reformy te pozwoliłyby zlikwidować powiatową

sieć referentów kulturalnych, zmniejszyć biurokrację, a Ministerstwu pozwoliłyby zająć się wydatniej sprawami merytorycznymi, sprawami twórców i ich produkcji. Wchodziłyby w zakres tych obowiązków następujące dziedziny: 1. mecenat państwowy nad twórcami, 2. planowanie kulturalne, 3. dyrekcja i kontrole tych przejawów kultury, które dadzą się administrować, jak muzea i teatry, 4, subsydiowanie wartościowych imprez wydawniczych i muzycznych z natury nieopłacalnych. W ramach tych czterech punktów istnieje konieczność prowadzenia zdecydowanej polityki kulturalnej.

W odpowiedzi zabrał głos wiceminister Kultury i Sztuki, Leon Kruczkowski. Zarzucił rozmówcom "Kuźnicy" demagogię i dyletanizm, stwierdził, że Ministerstwo współpracuje ze związkami artystycznymi, ale nie można powierzyć im pracy organizacyjnej, ideowej, planowania, nadzorowania itp. sprowadzając rolę Ministerstwa do niewielkiego urzędu dla dystrybucji funduszków. Państwo nie może się wyrzec własnej polityki kulturalnej, bez względu na to, jak daleki od doskonałości byłby instrument rządu do tych zadań powołany. Min. Kultury jest jednym z najtańszych resortów w sensie "kosztów własnych". Proponowane rozparcelowanie Ministerstwa nie ^{tylko przeniesie je do innej komórki,} zmniejszy kosztów administracyjnych, do budżetu Związków Zawodowych. Zresztą tendencje elitarystyczne, nałogi "cyganeryjne", skłonność do klanowego stylu egzystencji i klanowego myślenia tkwią bardzo mocno w środowiskach twórczych i artystycznych związki zawodowe nie mogą dać rękojmi prowadzenia narodowej polityki kulturalnej. W tym samym numerze replikował S. Żółkiewski, precyzując ponownie postulaty "Kuźnicy", akcentując zwłaszcza te, które w odpowiedzi nie zostały uwzględnione.

Z kolei zabrał głos A. Stawar, wypowiadając się sceptycznie na temat możliwości likwidacji agend terenowych, ponieważ Ministerstwo nie może być tworem kałużowym, a także na temat prze-

jęcia upowszechnienia kultury przez związki zawodowe, proponując wykorzystać raczej sieć samorządową. W zakresie organizacyjnym autor proponuje utworzenie Komitetu międzyresortowego z przewodniczącym w randze ministra, co pozwoli wykorzystać fundusze przeznaczone na kulturę przez Min. Przemysłu i inne bogate resorty bez wszczynania sporów kompetencyjnych. W praktyce jednak decydować będą kadry, nie schemat organizacyjny, a wykwalifikowanych pracowników w tym zakresie jest bardzo mało.

Rozmowy "Kuźnicy". "Kuźnica", nr 5. - J. BACULEWSKI: Zagadnienie upowszechniania kultury. "Kuźnica", nr 7. - L. Kruczkowski: Odpowiedź rozmówcom "Kuźnicy". "Kuźnica", nr 8. (Polem.: S. ŻÓŁKIEWSKI: Replika. "Kuźnica", nr 8). - J. PRZYBOŚ: Czas na rewolucję kulturalną! "Kuźnica", nr 11. - A. STAWAR: Organizacja i kadry. "Kuźnica", nr 9. (Polem. M. DROBNER: Problemy organizacyjne życia artystycznego. "Kuźnica", nr 14). Poza tym głos w dyskusji na łamach "Kuźnicy" zabierali korespondenci z terenu.

42

5 W y b ó r P r e z y d e n t a R z e c z p o s p o l i t e j P o l s k i e j. Sejm Ustawodawczy dokonał wyboru na prezydenta R. P. Bolesława Bieruta. Jednocześnie Rada Ministrów na wniosek premiera zgłosiła Prezydentowi R. P. dymisję Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej. Misję utworzenia nowego gabinetu otrzymał Józef Cyrankiewicz, który został premierem.

43

7 P o w r ó t d z i e ł s z t u k i z N i e m i e c. Prasa podała wiadomość o powrocie rewindykowanych z Niemiec 5 wagonów dzieł sztuki zrabowanych w Polsce (m. in. gobeliny z katedry warszawskiej, zbiory z Domu Baryczków, Polskiego Muzeum Wojskowego i Polskiego Muzeum Prehistorycznego).

44

9 Powszechne wykłady uniwersyteckie w Łodzi zainaugurował odczyt rektora Uniwersytetu Łódzkiego, T. Kotarbińskiego, pt. Filozof. W cyklu 16 prelekcji, odbywających się co tydzień, zostały przedstawione poszczególne zawody i dyscypliny naukowe m. in. przez następujących specjalistów: H. Radlińska: Pracownik społeczny (16 II), J. Szczepański: Socjolog (23 II), J. Saloni: Polonista (2 III), M. H. Serejski: Historyk (23 III), Z. Stieber: Językoznawca (13 IV), J. Muszkowski: Bibliotekarz (4 V), S. Hessen: Pedagog (15 VI).

45

11 Ankieta czytelników "Kuźnicy". W związku z koniecznością planowej akcji wydawniczej dla wypełnienia luk i strat bibliotecznych w czasie wojny, jak również w związku z tendencjami do merkantylizacji bieżącej produkcji wydawniczej "Kuźnica" ogłosiła ankietę pt. Jakich dziesięć książek z zakresu literatury polskiej i obcej należy w Polsce wydać najszybciej? Pomiedzy 20 autorów odpowiedzi najbardziej zbliżonych do listy dziesięciu książek, które w wyniku ankiety otrzymają największą ilość głosów czytelników "Kuźnicy" rozdzielonych zostanie 20 bezpłatnych bonów książkowych, uprawniających do kupna książek na kwotę 1 000 zł. Niezależnie od tego redakcja "Kuźnicy" nagrodzi kwotami 5 000, 3 000 i 2 000 zł trzy najciekawsze, krótkie uzasadnienia listy wybranych dziesięciu książek, które następnie zostaną ogłoszone drukiem na łamach "Kuźnicy".

Dnia 23 IV ogłoszono wyniki ankiety. Ogółem oddano w ankiecie 4 086 głosów rozdzielonych pomiędzy 671 książek. Kolejność pierwszych 10 książek była następująca: 1. A. Mickiewicz - Dzieła wszystkie, 2. S. Żeromski - Ludzie bezdomni, 3. L. Tolstoj - Wojna i pokój, 4. J. Słowacki - Dzieła wszystkie, 5. E. Orzeszkowa - Nad Niemnem, 6. H. Sienkiewicz - Trylogia, 7. M. Dąbrowska - Noce i

dnie, 8. R. Martin du Gard - Rodzina Thibault, 9. Stendhal - Czerwone i czarne, 10. B. Prus - Flacówka. 46

- 11 "Kuźnica" o Stefanie Czarnowskim. Nr 6 "Kuźnicy" został w znacznej części poświęcony pamięci wybitnego socjologa polskiego, Stefana Czarnowskiego, o którym artykuły opublikowali: S. Ossowski, J. Chałasiński, T. Kotarbiński, W. Kula. 47

- 13 Odczyty w Towarzystwie Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w Łodzi zorganizowało odczyty i zebrania dyskusyjne m. in. na temat związków kulturalnych polsko-radzieckich. Tak np. 13 II S. Żółkiewski wygłosił odczyt pt. Uwagi o polityce kulturalnej Związku Radzieckiego, a 20 III J. Saloni - Rosjanie w dramatach S. Wyspiańskiego. 48

- 13 Nagroda literacka miasta Krakowa za rok 1946 w wysokości 50 000 zł została przyznana J. Szaniawskiemu za całokształt twórczości dramatycznej.

W. NATANSON: Kraków a J. Szaniawski. "Zdrój", nr 6. - W. NATANSON: Szaniawski laureatem Krakowa. "Odrodz.", nr 14/15. - M. PIECHAŁ: J. Szaniawski laureatem Krakowa. "Dz. łódz.", nr 53. - J. WYSZOMIRSKI: Trochę o Szaniawskim. "Tydzień", nr 17. 4849

- 14 Premiera sztuki Promieniści Krystyny Grzybowskiej odbyła się w Teatrze Starym w Krakowie z udziałem L. Solskiego. Reż. W. Ziemiński, dekor. A. Stopka.

"Śmiały jest pomysł - pisał o sztuce T. Kudliński - by po Dziadach wileńskich podjąć jako temat teatralny miłość Mickiewi-

cza i Maryli /.../ Grzybowska przenosi ciężar na postać Maryli - Mickiewicza pozostawia poza sceną i obiektywizuje wypadki, przez co na plan pierwszy wysuwa się właściwie Putkamer /.../ Kilka postaci z otoczenia Mickiewicza wprowadza idealistyczny ton Promienistych, których trudno jednak uważać za tytułowy wątek sztuki. Tym sposobem powstał rodzaj felietonu dramatycznego, napisany z wielką kulturą i wyczuciem stylu /.../ - niemniej pozbawiony spójności konstrukcyjnej, rozbity szeregiem epizodów i nawrotów, posiadający jedynie w akcie środkowym więcej wyrazu dramatycznego. Na tle ostatnich debiutów dramatycznych uznać jednak trzeba Promienistych raczej za pozycję dodatnią."

K. GRZYBOWSKA: O "Promienistych". "Teatr", nr 3. - W. HORZYCA: Jak na "Dziady"... "Listy z Teatru", nr 10. - T. KUDLIŃSKI. "Tyg. powsz.", nr 9. - H. MORSTIN-GÓRSKA: Szacunek dla rzeczywistości. "Listy z Teatru", nr 12. - S. PIGOŃ: Klimat "Promienistych". "Listy z Teatru", nr 11. - F. PŁAŻEK: Sceniczne walory "Promienistych". "Listy z Teatru", nr 13. - W. SZYMBORSKA. "Świetl. krak.", nr 5.

49 50

- 15 Zmarł w Łodzi Przemysław Smolik (ur. 1877) - literat, bibliofil, znawca grafiki; według informacji "Kuźnicy" (nr 10) pozostawił w rękopisie dzieło o historii ilustracji w Polsce. (Dane bio-bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich, t. III s. 176 - 178).

50

- 16 Reaktywowanie Polskiego PEN-Clubu. W Warszawie, w Min. Kultury i Sztuki odbyło się zebranie dawnych członków Polskiego PEN-Clubu w obecności min. S. Dybowskiego i wiceministra L. Kruczkowskiego. Upoważniono dotychczasowy zarząd PEN-Clubu do kooptowania nowych członków. W ten sposób

uformował się tymczasowy zarząd w składzie: prezes - J. Parandowski, wiceprezes - Z. Nałkowska, członkowie zarządu - W. Borowy, M. Dąbrowska, J. Iwaszkiewicz, M. Rusinek, J. Zawieyski. Tymczasowy zarząd ma ustalić listę członków PEN-Clubu, zaprosić do współpracy pisarzy nowego pokolenia i zwołać walne zebranie członków.

W dniu 9 III J. Parandowski wygłosił w Teatrze Miejskim w Lublinie odczyt Wrażenia z kongresu PEN-Clubu.

Pierwsze Walne Zebranie członków polskiego PEN-Clubu odbyło się w Warszawie 16 XII. Wybrano na nim nowy zarząd w składzie: prezes - J. Parandowski, wiceprezesi - M. Dąbrowska, N. Nałkowska, sekretarz - M. Rusinek, skarbnik - T. Breza, członkowie zarządu: M. Bechczyc-Rudnicka, J. Iwaszkiewicz, I. Krzywicka, J. N. Miller, G. Morcinek, A. Wat, J. Zawieyski.

J. PARANDOWSKI: Kongres PEN-Clubu w S²tokholmie. "Odrodz.", nr 14/15. 52

17 I n a u g u r a c j a T e a t r u K o m e d i i M u z y c z n e j. W Warszawie, w gmachu dawnego IPS przy ul. Królewskiej, otworzono teatr Komedi Muzycznej pod kierownictwem artystycznym J. Tuwima. Na inaugurację wystawiono farsę S. Dobrzańskiego Żołnierz Królowej Madagaskaru w adaptacji J. Tuwima. 53

18 N a g r o d y m i a s t a G d y n i. Miejska Rada Narodowa w Gdyni uchwaliła wniosek o ufundowanie przez miasto trzech nagród: literackiej w wysokości 100 000 zł oraz plastycznej i muzycznej po 50 000 zł. 54

19 U c h w a l e n i e t z w. "M a ł e j K o n s t y t u c j i". W Warszawie Sejm uchwalił ustawę o ustroju i zakresie działania władz naczelných Rzecz⁴pospolitej Polskiej. Ustawa postanawia m. in. co następuje:

"Art. 2 Najwyższymi organami Rzeczypospolitej Polskiej są: w zakresie ustawodawstwa - Sejm Ustawodawczy, w zakresie władzy wykonawczej - Prezydent Rzeczypospolitej, Rada Państwa i Rząd Rzeczypospolitej, w zakresie wymiaru sprawiedliwości - niezawisłe sądy. /.../

Art. 4. Sejm może w drodze ustawy udzielić Rządowi pełnomocnictwa do wydawania dekretów z mocą ustawy z wyłączeniem spraw: kontynuacji, ordynacji wyborczej, kontroli państwowej, odpowiedzialności Prezydenta Rzeczypospolitej i ministrów /.../, budżetu, narodowego planu gospodarczego, zmiany systemu monetarnego, poboru rekruta, ustroju samorządu i ratyfikacji umów międzynarodowych.

/.../" Pełny tekst ustawy, która weszła w życie z dniem ogłoszenia 20. II 47, znajduje się w "Poz. U. R. P." nr 18 poz. 71.

- 19 Konwencja polsko-francuska o współpracy intelektualnej. W Paryżu podpisano konwencję między Polską a Francją dotyczącą współpracy intelektualnej; ratyfikowana w Warszawie 2 VI 47, weszła w życie 13 VI 47. Obydwa rządy postanowiły, że będą: a) organizować katedry i lektoraty języka i literatury francuskiej w Polsce i polskiej we Francji, a także Instytutu dla popierania studiów nad stosunkami obu krajów; b) popierać wzajemne uczęszczanie na Uniwersytety i instytuty naukowe obu krajów przez stworzenie stypendiów /.../; ułatwiać wymianę profesorów /.../, urzędników bibliotek i muzeów /.../, członków organizacji sportowych i młodzieżowych obu krajów; c) popierać tłumaczenia na polski arcydzieł literackich i naukowych francuskich, jak również tłumaczenia na język francuski arcydzieł literackich i naukowych polskich; d) ułatwiać stosunki i współpracę między przedstawicielami nauki, literatury, sztuk pięknych, teatru, muzyki, filmu i radia obu narodów". Dla realizacji celów określonych w konwencji została utworzona Komisja Mieszana Polsko-Francuska.

21 F r a g m e n t y K w i a t ó w p o l s k i c h w r a d i o. Rozgłośnia warszawska nadała audycję, w której Julian Tuwim recytował fragmenty poematu Kwiaty polskie. Był to pierwszy publiczny występ poety po powrocie do kraju. 54

22 U s t a w a o a m n e s t i i. "Celem upamiętnienia otwarcia Sejmu Ustawodawczego, wybranego z woli Narodu w dniu 19 stycznia 1947 r., i wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej oraz celem umożliwienia wszystkim obywatelom wzięcia udziału w odbudowie Demokratycznej Polski Ludowej - udziela się sprawcom i uczestnikom przestępstw, popełnionych w kraju lub zagranicą przed dniem 5 lutego 1947 r., amnestii na zasadach określonych w niniejszej ustawie.

Art. 2 § 1. Puszcza się w niepamięć i przebacza:

1) przestępstwa: a) udziału w przestępczym związku lub pobozumieniu, b) popełnione w granicach działalności takiego związku lub porozumienia przez ich członków, uczestników oraz osoby udzielające im pomocy - jeżeli sprawca przestępstw /.../ znajdujący się na wolności dobrowolnie zaniechał przestępczej działalności i oświadczył o tym władzy bezpieczeństwa publicznego, albo uczyni to w ciągu 2 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy wobec komisji złożonej z przedstawicieli władz bezpieczeństwa publicznego i rady narodowej,

2) przestępstwa, określone w art. 4, 10 i 23 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa /.../,

3) przestępstwa, określone w art. 115 - 120 kodeksu karnego Wojska Polskiego /.../."

Pełny tekst ustawy, która weszła w życie z dniem ogłoszenia

25 II 47, znajduje się w Dz. U. R. P. nr 20 poz. 78.

58

23 Wyniki Konkursu Literacko-Językowego, ogłoszonego w r. 1946 przez Departament Literatury Min. Kultury i Sztuki, były następujące: I nagrodę (10 000 zł) uzyskał M. F. Ziemia za pracę pt. Krótkie opowiadanie z własnego życia zawodowego. Cztery II nagrody (po 7 000 zł) uzyskali: W. Parczewski za Nocny lot, H. Górecka za Szary dzień w fabryce butów, M. Leszczyńska za Niezapomniane dni na kominiarskiej reducie, go-dło "Monopol" za Powrót do pracy. Poza tym przyznano cztery III nagrody (po 5 000 zł).

58 59

23 Zmarł w Warszawie Czesław Leśniewski (ur. 1888 r.) - historyk kultury, docent Uniwersytetu Warszawskiego, autor monografii o S. Staszicu. (Dane bio-bibliograficzne podaje S. Łoza: Czy wiesz kto to jest? Warsz. 1938 s. 420).

59 60

24 Zarządzenie w sprawie teatrów amatorskich. Ministerstwo Kultury i Sztuki wydało zarządzenie normujące działalność teatralnych zespołów amatorskich (ochotniczych) w Polsce. Nazwę "teatr" zastrzeżono wyłącznie dla teatrów zawodowych. Koła dramatyczne lub teatralne zespoły amatorskie powinny mieć kierownika o odpowiednich kwalifikacjach (co najmniej z ukończonym kursem dla instruktorów zespołów niezawodowych). Wszystkie zespoły powinny być zarejestrowane w Ministerstwie Kultury i Sztuki za pośrednictwem Wojewódzkich Wydziałów Kultury i Sztuki.] "Dz. urz. Min. Kult. i Szt." nr 1 s. 14 - 15.

60

25 Pisarze chłopscy u ministra S. Dybowskiego. Delegacja pisarzy chłopskich w składzie:

- E. Marzec, W. Milczarek, J. Morton i A. Olcha złożyła wizytę ministrowi Kultury i Sztuki, S. Dybowskiemu. Delegaci przedstawili szereg postulatów dotyczących rozwoju piśmiennictwa na wsi i opieki nad pisarzami chłopskimi. 62
- 26 R a d a S z t u k i i K u l t u r y A r t y s t y c z n e j w G d a ń s k u odbyła inauguracyjne zebranie z udziałem min. S. Dybowskiego i min. E. Osóbki-Morawskiego, oraz dyr. Muzeów S. Lorentza, dyr. Departamentu Teatrów K. Rusinka i in. Sprawozdanie z dwuletniej działalności Wydziału Kultury i Sztuki złożył nacz. J. Urbański. Projekt działalności przewiduje m. in. utworzenie placówki upowszechnienia sztuki i kultury, muzeum państwowego, oraz stałego teatru państwowego. 63
- 27 S z t u k i M i k o ł a j a G o g o l a n a s c e n a c h p o l s k i c h. Teatr Śląski w Katowicach wystawił komedię M. Gogola Rewizor w przekładzie J. Tuwima, w reżyserii K. Borowskiego. Tę samą sztukę wystawiły w 1947 r. inne teatry: Teatr Polski w Poznaniu, Teatr Nowy w Warszawie oraz Państwowy Teatr Dolnośląski we Wrocławiu. Poza Rewizorem grana była również komedia Ożenek w warszawskim Teatrze Rozmaitości i w szczecińskim Teatrze Polskim. 64
- 28 P r z y j a z d W. J. R o s e ' a. Do Warszawy przybył prof. W. J. Rose, slawista i polonista angielski, dyrektor The Slavonic School Uniwersytetu Londyńskiego. W dniu 18 III wygłosił odczyt Znajomość narodów słowiańskich w świecie angielskim. Opuścił Polskę 22 III po pobycie w Warszawie, Krakowie i Poznaniu. 65
- 28 Z m a r ł w K r a k o w i e R o b e r t J a h o d a (ur. 1862 r.) - bibliofil, mistrz kunsztu introligatorskiego o

20741
sławie europejskiej; brał udział w wystawach we Florencji, Wiedniu, Paryżu i Pradze. (Dane bio-bibliograficzne podaje S. Łoza: Czy wiesz kto to jest? Warsz. 1938 s. 280).

66

- Ankieta "Jak oceniam literaturę dwudziestolecia?" Miesięcznik "Twórczość" kontynuował (rozpoczętą w numerze 12 z 1946 r.) publikację odpowiedzi na ankietę Jak oceniam literaturę dwudziestolecia? W numerze 2 głos zabrali: J. Kleiner, S. Lichański, Z. Starowieyska-Morstinowa. W numerze 4: J. Przyboś, R. Matuszewski, W. Bąk, J. Iwaszkiewicz. W numerze 7/8: R. Bratny, Cz. Miłosz, W. Natanson, J. Zawieyski.

67

- Lista strat kultury polskiej (1 IX 1939 - 1 III 1946), zestawiona przez Bolesława Olszewicza, ukazała się w Warszawie nakładem S. Arctya. Rejestrację strat osobowych kultury polskiej rozpoczął autor jeszcze w 1941 r. Kartoteka przetrwała w ukryciu powstanie warszawskie, a od lipca 1945 do czerwca 1946 r. była ogłaszana w odcinkach na łamach "Tygodnika Powszechnego". Setki listów z uzupełnieniami, które po tej publikacji napłynęły do autora i redakcji, jak również częściowe spisy osób zmarłych, poległych i zamordowanych w poszczególnych regionach kraju oraz wśród grup zawodowych i społecznych (drukowane w wielu innych periodykach), zostały tutaj wykorzystane i scalone. W sumie Lista strat Olszewicza obejmuje ok. 4 400 nazwisk z krótką charakterystyką działalności i z zaznaczeniem okoliczności zgonu.

A. K. /A. KLIMOWICZ/. "Książka i Kult.", nr 6. - J. KOWALSKI. "Zesz. wrocł.", nr 2. - B. LEŚNODORSKI. "Życie Nauki", nr 15/16.

68

C.d. zob. s. 38 a - 38 d

- Bolesław Chrobry Antoniego Gołubiewa. Pisana podczas okupacji powieść A. Gołubiewa o początkach państwowości polskiej nabrała szczególnej aktualności w związku z powrotem Polski na prastare ziemie piastowskie. Natychmiast po wydaniu powieść stała się przedmiotem kontrowersyjnych opinii krytyki. Pisma katolickie oceniały dzieło A. Gołubiewa na ogół bardzo wysoko. Przykładem może być recenzja Z. Starowieyskiej-Morstinowej, która pisała:

" Bolesław Chrobry jest dziełem szeroko zakrojonym. Z cyklu mającego objąć cztery części ukazały się w tej chwili dwie pierwsze: Puszcza i Szko Nowe. /.../ Bohaterem tej powieściowej konstrukcji jest naród, naród polski, a jej fabułą przełom cywilizacyjny, jaki Polska przeżywała za czasów Chrobrego. I to stanowi pierwszą oryginalność powieści Gołubiewa. /.../ Wszystko, co Gołubiew nam ukazuje jest zawsze w ruchu. Nie przedstawia nam nigdy status quo, lecz zawsze status nascendi. Istotną treścią jego książki jest proces ustawicznych urodzin, ustawicznego stawania się. /.../ I dlatego jego historię nazwałby można biologią narodu, gdyż wedle pięknych słów Berenta o «samym biosie» historii traktuje. /.../ Ta na każdym kroku wy-czuwalna prężność młodego, w historię wstępującego narodu, jego biologiczna siła i witalność, tryskająca z bogactwa i tłu-ściości ziemi, to jedna z zasadniczych sił, która wejdzie jako komponenta w zjawisko, które się nazywa Polską. Drugą będzie chrześcijaństwo. /.../ Razem z akceptowaniem i przyjmowaniem chrześcijaństwa wstępuje Polska w krąg zachodniej cywilizacji. /.../ W pojęciu Gołubiewa chrześcijaństwo nie tylko dla jedno-stek, ale i dla narodów jest drogą i prawdą."

Jest to reprezentatywna ocena powieści z punktu widzenia krytyki katolickiej. Jeśli czasem zgłaszano jakieś zastrzeżenia, to dotyczyły one spraw podrzędnych, jak np. brutalizm

erotyki (por. dyskusja na ten temat w "Dziś i jutro" i w "Tygodniku Powszechnym"). Odmiennie natomiast oceniano dzieło Gołubiewa poza obozem katolickim. K.Wyka, podnosząc w obszernym artykule wartości dwu pierwszych tomów tetralogii, stwierdzał przecie^ż ~~w końcu~~ że u Gołubiewa "krzepa przeradza się w kult życia, w irracjonalną wiarę w życie (dużymi literami), które ponad sprzecznościami wszystko wyrównuje, tragicznie, mniej tragicznie. /.../ Zamierzywszy opowieść o konstrukcji państwa, o wysiłku organizacyjnym na jego prymitywnym i oczywistym stopniu, opowieść zatem godną zalecenia czytelnikowi, autor podbija ją podszewką biologiczną tak grubo, że w końcu okazuje się, iż właśnie przez tę podszewkę apeluje do czytelnika. Zamiast myśli - znów irracjonalizm z brzucha. /.../ Jesteśmy na tej samej linii co u Rzewuskiego, grubo spóźnionej i społecznie martwej, utwierdzającej czytelnika w nałogach, zamiast by te nałogi kruszyć."

Jeszcze ostrzej potraktował powieść Gołubiewa A.Ważyk: "Leżą przede mną dwa wielkie tomy, owoc wieloletniego chyba nakładu pracy i studiów, chciałbym obcować z historią, choćby hipotetyczną, czasów Bolesławowych, a tymczasem odgradzają mnie od niej wprawki stylistyczne na każdej stronie inne, poddane zasadzie lokalnej ekspresji, monosylabowe dialogi, przypominające niekiedy Gargantę, tylko że prowadzone serio, etiudy zdań zbudowanych z dwóch tylko słów, bo taką sobie regułę autor w tym miejscu zamyslił, rodzynki archaizmów, gwoździki kropek przebijających żywe ciało zdania, skoki stylistyczne, obnażona, ostentacyjna, natrętna technika pisarska, która ma wyrażać tężyźnię ludzi z XI wieku. Przeważnie ta tężyźnia daje efekt humorystyczny. /.../ Podstawowe właściwości stylu Gołubiewa łączą się z brutalnym i naiwnym sensualizmem, z tezą witalistyczną, ale styl ten wykazuje taki typ rozpadu formy, że nie można sobie tego wytłumaczyć bez specyficznej atmosfery literackiej kraju, pozbawionego wielkich tradycji

powieściopisarskich."

Inne zastrzeżenia dotyczyły realiów powieści (por. polemikę J.Kostrzewskiego z autorem w sprawie używania kamiennych toporów za Mieszka i Chrobrego), czasu jej powstawania oraz przesadnych opinii o wielkiej poczytności (por. polemikę autora z M.Rzeuską), ~~innych~~ wreszcie szeregu spraw drobniejszych.

Z.BEDNORZ: Czy "rewolucja mas" u Gołubiewa? "Odra", nr 38. (Polem.: W.ZUKROWSKI: Jeszcze o Gołubiewie. "Odra", nr 41; Z.BEDNORZ: Jeszcze Gołubiew. "Odra", nr 43/44). - J.DOBRACZYŃSKI: Wielkość i świętość. "Dziś i jutro", nr 23. - J.KOSTRZEWSKI: Czy za czasów Mieszka i Chrobrego używano u nas kamiennych toporów? Kilka uwag na marginesie "Bolesława Chrobrego" Gołubiewa. "Z otchłani wieków", z.11/12 s.151-153. (Polem.: A.GOŁUBIEW: Czy do powieści z czasów Bolesława Chrobrego mogłem wprowadzić topory kamienne? "Z otchłani wieków" 1948 z.1/2 s.6-9; J.KOSTRZEWSKI: Jeszcze w sprawie "Bolesława Chrobrego" A.Gołubiewa. "Z otchłani wieków" 1948 z.3/4 s.33). - A.KOWALSKA. "Zesz. wrocł.", nr 3 s.164-166. - A.MADEJ: Wielka powieść historyczna. "Tyg. warsz.", nr 46. - S.PAPÉE: Powieść o Bolesławie Chrobrym. "Bz. liter.", nr 14. - I.SŁAWIŃSKA: Książka o stającym się czasie. "Arkona", nr 7/8 s.5-6. - Z.STAROWIEYSKA-MORSTINOWA: Polska szumiąca puszcza. "Tyg. powsz.", nr 22. - A.WĄZYK: Choroba stylu. "Odrodz.", nr 42. - K.WYKA: Powieść piastowska. "Twórcz.", nr 11 s.135-147; przedr. w: Pogranicze powieści. Kr.1948 s.305-~~336~~ - 336. - W.ZUKROWSKI: Pieśń o narodzie. "Odra", nr 31. - F.BŁOTNICKI: Zbytek realizmu. "Dziś i jutro" 1948 nr 22. (Polem. P.C.H.: Pirożyński redivivus. "Now. liter." 1948 nr 25; K.W. ZAWODZIŃSKI: Pornografia katolicka. "Dziś i jutro" ^{1948/}nr 28; J.DOBRACZYŃSKI: Erotyzm komercyjny? "Dziś i jutro" 1948 nr 29; O.KOKOCIŃSKI: Pedagog o książce Gołubiewa. "Tyg. powsz." 1948 nr 32). - M.RZEUSKA: Kronika dwu Piastów we współczesnej powie-

ści. "Odrodz." 1948 nr 33. (Polem.: A.GELLA: W odsiecz Bolesława Chrobremu. "Dziś i jutro" 1948 nr 45; A.GOŁUBIEW: O prawach krytyka. "Odrodz." 1948 nr 38; M.RZEUSKA: Uderz w stół... "Odrodz." 1948 nr 41), - Z.SKWARCZYŃSKI: Kościół wojujący. "Wieś" 1948 nr 5. - Z.STAROWIEYSKA-MORSTINOWA: "Prz. powsz." 1948 t.225 s.65-66. - W.WNUK: Epos historyczny A.Gołubiewa. "Rejsy" 1948 nr 5.

~~67~~^a 69

MARZEC

- 1 Zmiana w dyrekcji Miejskich Teatrów Dramatycznych. Na stanowisko wicedyrektora Miejskich Teatrów Dramatycznych w Warszawie powołany został znany literat, A. Maliszewski, któremu - jako kierownikowi literackiemu - podlegać będą zagadnienia repertuaru scen miejskich. Dyrektorem pozostał nadal E. Poreda. 6870
- 1 Znaczek pocztowy z podobizną Emila Zegadłowicza. Ministerstwo Poczt i Telegrafów w Warszawie wprowadziło do obiegu znaczki na rzecz Komitetu uczczenia pamięci pisarza Emila Zegadłowicza. 6871
- 1 Prapremiera komedii Odys u Feaków Stefana Flukowskiego odbyła się w Starym Teatrze w Krakowie. Inscenizacja i reż. J. Karbowskiego. Sztuka S. Flukowskiego była napisana i drukowana przed wojną ("Ateneum" 1939 nr 1).

"Sztuka ta /.../ wystawiona obecnie - pisał T. Kudliński - wykazuje pewne sceniczne braki i traci niewątpliwie w porównaniu z lekturą. Podobnie jak Soczewica jest Odys sztuką propagandową, której tematem jest krytyka nacjonalizmu, uosobionego w ciasnym światku Feaków, gdzie zawitał wielki cudzoziemiec i internacjonał Odys. /.../ Oczywiście można temat aktualnej i lokalnej satyry przerzucić w świat legendy antycznej. Podobne anachronizowanie przyczynia się nawet do wyrazistości problemu, pobudza ciekawość widza szukającego analogii i zyskuje łatwiej jego aprobatę dla tezy, ukazanej w odległej historycznej perspektywie. Niemniej właściwy autorowi zwyczaj łączenia w sztuce teatralnej atmosfery histo-

rycznej ze współczesnością chyba tutaj przez zbyt bezceremonialne przeplecenie wyrazu poetyckiego i tematu serio z płaską komiką farsową."

T. KUDLIŃSKI. "Tyg. powsz.", nr 12. - T. SINKO. "Listy z Teatru", nr 10. - H. WIELOWIEYSKA: Naiwny komentarz do sztuki Flukowskiego pt. "Odys u Feaków". "Listy z Teatru", nr 11. - A. WIERUSZ. "Odra", nr 20. - J. ZAGÓRSKI: Trzeba dalej walczyć. "Listy z Teatru", nr 13.

72

2 Pierwszy konkurs literacki czytelników "Odrodzenia" na temat: Którą książkę dwulecia 1945 - 46 uważam za najlepszą? został ogłoszony w 2 numerze tygodnika. Warunki: należy zgłaszać 1, 2 lub 3 kandydaty; pomiędzy uczestników, którzy wymienia wszystkie trzy książki o maksymalnej ilości głosów rozlosowane zostaną trzy nagrody pieniężne (10 000, 6 000 i 4 000 zł); ponadto przewidziano do rozlosowania 100 książek ogólnej wartości ok. 40 000 zł.

W dniu 2 III nastąpiło w Krakowie rozstrzygnięcie konkursu. I nagrodę otrzymała J. Olszewska, II - J. Bereda, III - M. Golembiówna. Największą ilość głosów uzyskały książki: Z kraju milczenia W. Żukrowskiego (1594), Mury Jerycha T. Brezy (1 450), Noc J. Andrzejewskiego (1 302). Dalsze miejsca zajęły w kolejności następujące pozycje: Dymy nad Birkenau S. Szmaglewskiej, L jak Lucy J. Meissnera, Dywizjon 303 A. Fiedlera, Miasto niepokonane K. Brandysa, Medaliony Z. Nałkowskiej i Jezioro Bodeńskie S. Dygata.

73

4 Rada Kultury w Krakowie. Powołano do życia Wojewódzką Radę Kultury i Krakowski Fundusz Kultury. W skład prezydium Rady weszli: woj. K. Pasenkiewicz, S. Czarniecki, dr W. Wrona, M. Nosarzewska, prof. A. Vetulani, S. Otwinowski.

74

5 W o j e w ó d z k i e N a g r o d y A r t y s t y c z n e
w K r a k o w i e. Sąd konkursowy Wojewódzkiego Wydziału
Kultury i Sztuki przyznał nagrody m. in. za działalność literacką -
H. Malewskiej, za działalność publicystyczną - J. A. Szczepańskie-
mu i J. Turowiczowi. 75

7 P o w s t a n i e "D z i e n n i k a L i t e r a c k i e g o".
W Krakowie wyszedł pierwszy numer "Dziennika Literackiego", tygod-
niowego dodatku do "Dziennika polskiego", pod redakcją S. Balickie-
go. Począwszy od numeru 35 "Dziennik Literacki" usamodzielniał się:
zaczął wychodzić niezależnie od "Dziennika Polskiego" z osobną
numeracją, rozpoczętą znowu od numeru 1/35, oraz z oddzielnym
kolportażem "Czytelnika" na terenie całego kraju.

Z okazji ^{kontaktowania w} ~~przeplany na~~ samodzielne pismo tygodniowe redakcja
pisała w artykule programowym, że "pragnie, aby kultura naszego
narodu była związana z rzeczywistością i była udziałem i wyrazem
odpowiedzialnego tworzenia wszystkich warstw społecznych. Dlate-
go, zaliczając do swych najbliższych współpracowników najwybit-
niejszych pisarzy, publicystów i artystów, zaprasza także do
współpracy działaczy społeczno-oświatowych, nawiązując ścisłe
kontakty z wydziałami kultury i sztuki Związków Zawodowych i z
ruchem świetlicowym. "Dziennik Literacki" - jak wykazały ankie-
ty - jest najpopularniejszym z pism społeczno-literackich wśród
młodzieży.

Zogniskowanie twórczego trudu kulturalnego, zwłaszcza śro-
dowiska krakowskiego, ożywienie i wciągnięcie do współpracy tzw.
prowincji oraz upowszechnienie myśli i osiągnięć całego narodu -
oto zadanie, jakie /.../ zobowiązuje i redakcję i współpracowni-
ków. Do ich grona może i powinien należeć każdy czytelnik, ko-
respondent".

Zgodnie z tymi założeniami pismo raczej realizowało postulaty

"transmisji nowego do mas", aniżeli formułowało własny program ideowo-kulturalny i artystyczno-literacki. Na skutek silnego zaplecza, jakie stanowiła duża liczebnie grupa literatów osiadłych w Krakowie, poziom prac ogłaszanych na łamach "Dziennika Literackiego" był wyrównany i dość wysoki. Uderzała większa niż gdzie indziej liczba publikacji pisarzy starszego pokolenia (K. Makuszyński, L. Staff, J. Szaniawski, J. Wołoszynowski, T. Trzeciński i in.).

"Dziennik Literacki" wychodził przez cztery lata, do końca 1950 r. Od stycznia 1951 trybuną pisarzy Polski południowej z Krakowem na czele stało się "Życie Literackie".

Zob. poz. 218 /50.

76

9 A n k i e t a "O d r o d z e n i a" : C z y w s k r z e s i ć PAL? W numerze 10 (pierwszym po przeniesieniu redakcji tygodnika do Warszawy) wypowiadają się na temat ewentualnego wskrzeszenia Polskiej Akademii Literatury następujący pisarze: W. Borowy, S. Flukowski, W. Hahn, J. Kleiner, S. Otwinowski, J. Parandowski, T. Sinko, J. Tuwim, S. Żółkiewski. Argumenty zwolenników wskrzeszenia PAL ogniskowały się głównie wokół stanu formalno-prawnego: Akademia nigdy nie była zniesiona ani rozwiązana, podobnie jak PAU, powinna zatem wznowić swą działalność i dokooptować nowych członków na miejsce zmarłych. Argumenty przeciwników wskrzeszenia PAL wskazywały na to, że Akademia nie znalazła własnego zakresu zadań, że w przedwojennej działalności służyła interesom ówczesnego rządu i że są pilniejsze sprawy literackie, na które warto obrócić niewielkie środki finansowe.

Ankieta publikowana była jeszcze w kilku następnych numerach "Odrodzenia". W sumie za wskrzeszeniem PAL opowiedziało się 20 pisarzy, przeciwko - 18, nie wyraziło zdania - 2.

77

9 Zmarł w Krakowie Eustachy Gaberle (ur. 1891 r.) - były dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, zastępca dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej, autor szeregu prac naukowych. W dniu 22 IV w Związku Bibliotekarzy odbyło się zebranie dla uczczenia pamięci zmarłego; przemawiał K. Badecki.

K. BADECKI: E. W. Gaberle - bibliotekarz lwowski. Teoretyk - organizator - pedagog. "Prz. bibliot." z. 1/2 s. 123 - 129.

78

13 Powrót części zbiorów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. W Medyce odbyło się przekazanie przez przedstawicieli rządu ukraińskiego 67 400 woluminów ze zbiorów "Ossolineum" reprezentacji władz polskich. Dnia 26 III do Wrocławia nadszedł drugi transport zbiorów Biblioteki Ossolińskich ze Lwowa. Transport ten przejmował w Medyce dyr. F. Pajączkowski z rąk dyr. filii Ukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie. W sumie Biblioteka odzyskała połowę zbiorów.

79

14 Konferencja w Ministerstwie Kultury i Sztuki. W Warszawie odbyła się konferencja przedstawicieli Zarządu Głównego Związku Zawodowego Literatów Polskich u ministra Kultury i Sztuki S. Dybowskiego z udziałem wiceministra L. Kruczkowskiego i dyrektora Departamentu Literatury S. Furmanika. Ustalono główne wytyczne współpracy Związku z Ministerstwem na polu popierania i upowszechniania twórczości literackiej. Omówiono szereg zagadnień związanych z racjonalną polityką kulturalną. Poruszono sprawę "zamówienia społecznego" w dziedzinie literatury, kwestię organizacji konkursów i rozdzielania stypendiów, problem osiedlania się pisarzy na Ziemiach Odzyskanych, sprawę budowy Domu Literata w Warszawie, zagadnienia aktualnej polityki wydawniczej.

7880

14 Reaktywowanie Towarzystwa Bibliofilów Polskich. W Warszawie wznowiło działalność Towarzystwo Bibliofilów Polskich. Na inauguracyjnym zebraniu S. P. Koczorowski wygłosił odczyt o Samuelu Tyszkiewiczu. 7984

19 Szesćdziesięciolecie śmierci Józefa Ignacego Kraszewskiego na ogół przeszło bez żywszego zainteresowania prasy literackiej. Jedynie K. W. Zawodziński przypomniał tę rocznicę, pisząc w "Twórczości" o Kraszewskim jako poecie. Tenże krytyk w artykule Fenomen literatury polskiej wskazał na ogrom pracowitości i dorobku twórcy Starej baśni oraz określił jego zasługi polegające na: 1) pozyskaniu szerokich kręgów czytelników dla powieści polskiej, która zaczęła wypierać z rynku tłumaczoną tandetę, 2) uczeniu narodu historii polskiej w latach, gdy cenzura usiłowała zdusić wszelką myśl o naszej przeszłości, 3) dawaniu powieści o tematach aktualnych, społecznych, 4) rozwinięciu szerokiej działalności kulturalnej i obywatelskiej.

A. BAR: Pisarze z niecodziennego zdarzenia. "Młoda Rzeczposp.", nr 11. - J. DUŻYK: Pisarz, którego życie było ciągłą pracą. "Młoda Rzeczposp.", nr 11. - W. KIESZKOWSKA: Patriotyzm, niezaradność, bezbronność. (Stosunek Kraszewskiego do spraw powstania styczniowego). "Dziś i jutro", nr 21. - M. TONGWIN: Tytan pracy. J. I. Kraszewski 1812 - 1887 r. - w 60 rocznicę śmierci. "Głos katol.", nr 15. - K. W. ZAWODZIŃSKI: Fenomen literatury polskiej. W 60 rocznicę śmierci J. I. Kraszewskiego. "Wiedza i Życie", nr 4 [z. 6 s. 6 - 8. s. 299 - 303. - K.W.Z. [K.W.ZAWODZIŃSKI], "Twórcz.", ↓ 80 82]

20 Premiera tragedii Oresteja Ajschyloasa odbyła się w Teatrze Polskim w Warszawie. Tłum. S. Srebrny, inscen. i reż. A. Szyfman, scenogr. W. Borowski, muz. T. Szeligowski. W dniu 30 IV w gmachu Zarządu Miejskiego odbyła się dy-

SKW

sja na temat wystawienia, którą zagaił J. Słotwiński.

E. CSATO. "Robotnik", nr 86, 87. - A. GRODZICKI. "Listy z Teatru", nr 13. - A. GUTRY. "Warsz.", nr 6. - A. JAKUBISZYN. "Pol. zbroj.", nr 76. - Z. KARCZEWSKA-MARKIEWICZ. "Rzeczposp.", nr 80. - J. KIERST. "Tyg. warsz.", nr 14. - W. KRAGEN. "Dz. liter.", nr 7. - J. KURYLUK. "Stolica", nr 14. - M. MORELOWSKI. "Zdrój", nr 6. - T. PEIPER. "Now. liter.", nr 6. - T. PEIPER. "Teatr", nr 4/5. - J. ROJEWSKI. "Tydzień", nr 13. - J. SŁOTWIŃSKI. "Teatr", nr 3. - J. SZCZAWIEJ. "Warsz.", nr 5. - A. SZYFMAN. "Teatr", nr 3. - K. WROCYŃSKI. "Kur. codz.", nr 83. - J. ZAWIEYSKI. "Odrodz." nr 13.

81 83

- 21 Konwencja polsko-jugosłowiańska o współpracy kulturalnej. W Warszawie opublikowano tekst "Konwencji o współpracy kulturalnej między Rzeczpospolitą Polską a Federacyjną Ludową Republiką Jugosławii", która została podpisana w Warszawie, 16 III 1946 r., a ratyfikowana w Belgradzie, 7 VI 1946 r.

"Dz. U. R. P." nr 26 poz. 102.

82 84

- 23 Powstanie "Nowin Literackich".

W Warszawie ukazał się nr 1 tygodnika "Nowiny Literackie", drugi (obok nieregularnie wychodzącej "Warszawy") pisma literackiego stolicy. Redaktorem naczelnym tygodnika przez niespełna dwuletni okres jego wydawania był J. Iwaszkiewicz. Zastępcą redaktora naczelnego był S. R. Dobrowolski, a po jego odejściu w 1948 r. na stanowisko dyrektora Departamentu Teatrów w Ministerstwie Kultury i Sztuki - zastępcą został E. Csato. Sekretarzem redakcji był L. M. Bartelski, dział plastyki prowadził M. Radomski, działem publicystyki kierował R. Karst, redaktorem technicznym był W. Zalewski. Tygodnik swym kształtem ze-

wnętrznym i układem graficznym przypominał przedwojenne "Wiadomości Literackie". Także w zakresie polityki redakcyjnej nawiązywano do praktyki "liberalizmu" i "wysokiego poziomu". W "Nowinach" pisywali autorzy o różnych poglądach ideowych, chociaż czasopismo formalnie związane było z PPS i wychodziło nakładem Spółdzielni Wydawniczej "Wiedza". "Nowiny Literackie" nie formułowały na wstępie wyraźnego programu. Rolę zastępczą spełnił w pewnej mierze artykuł S. R. Dobrowolskiego A jednak się porusza... (1947 nr 1), w którym podkreślano ^uchlężne tradycje kulturalne Warszawy przedwojennej i rozbitcie środowiska artystyczno-literackiego stolicy po klęsce powstania 1944 r. Od września 1939 Warszawa nie posiada "ambitnego, na wielką skalę pomyślanego czasopisma artystyczno-literackiego, zdolnego skupić wokół siebie we współpracy szerokiego zespołu pisarzy i artystów". Tymczasem proces odbudowy "zmienia z dnia na dzień obiektywne warunki życia w Warszawie". "Warszawa nie tylko chce, ale i może już dzisiaj walczyć o utraconą palmę pierwszeństwa". Jednakże aby odbudować powagę i znaczenie słowa pisarzy, trzeba zmienić styl i etykę ich pracy. "Zaściankowe spory, parafiańskie metody typowych *«pyskówek»* między pisarzami, interesujące zaledwie ich samych i ich najbliższe otoczenie, kapliczkowe nastroje, wąskie spojrzenia na ludzi i sprawy nie mogą w powszechnej opinii wynosić ich na te pozycje, które im przynależą. Cóż one bowiem obchodzą czytelnika?"

Na czele 1 numeru "Nowin" zamieszczono Zwierzchnia Z. Nałkowskiej, ^{która pisała:} ~~gdzie m. in. znajduje się uzasadnienie potrzeby nowego tygodnika~~ "Jak po pierwszej wojnie światowej, tak i dziś, ogół domaga się od pisarzy literatury nowej, zdeterminowanej przez wojnę i jej następstwa, zdolnej ogarnąć i przerobić ogromny zapas surowca tematycznego, czekającego na arcydzieło. /.../

Wtargnięcie na teren literatury zastępu młodych talentów, wyhodowanych wśród największej egzotyki historycznej - w obozach, w partyzantce, w wojsku, w pracy na roli - ujawniło dwie rzeczy: naprzód znaczną odrębność i różnorodność w obróbce tematów, następnie zachwianie się dotychczasowych konturów zarówno powieści, jak reportażu." (B. Bratny, J. Ficowski, W. Wierzyński, L. M. Bartelski)

Współpracownikami "Nowin Literackich" oprócz młodych poetów

M. Dąbrowski,
S. Pięchał,
A. Kowalski,
L. Morstin

(L. Bielecki, H. Czachowski, S. Helmutowski, H. Małkowski,
byli m. in.: M. Dąbrowska, P. Hertz, J. Hochfeld, M. Jastrun, H. Spisak,
E. Kozłowski, J. Krzyżanowski, S. Pięchał, W. Rogawicz, A. Rybnikowicz, S. Pięchał,
A. Kowalska, Z. Nałkowska, S. Ossowski, W. Słobodnik, S. Stem-
powski, J. Szaniawski, W. Żukrowski. 83

27 P r a p r e m i e r a T a ń c a k s i e ż n i e z k i

L u d w i k a H i e r o n i m a M o r s t i n a odbyła się w Teatrze Śląskim im. S. Wyspiańskiego w Katowicach. Reż. B. Dąbrowski, scenogr. W. Makojnik, muz. W. Krzemiński, choreogr. T. Wysocka. W jednej z głównych ról Pana Adama Wystąpił A. Zelwerowicz.

Utwór pod pozorami lekkiej i pełnej humoru komedii poruszał ważne zagadnienie znaczenia sztuki w życiu jednostki i społeczeństwa. "Jest to pierwsza polska komedia powojenna - stwierdzała K. Grzybowska - napisana z ogromnym poczuciem humoru, błyskotliwa, pełna paradoksów, a przy tym zużywająca szereg sytuacji codziennych, każdemu z widzów znanych i poglądów, wygłaszanych niejednokrotnie przez każdego z tych widzów."

B. BUTRYŃCZUK. "Odra", nr 16. - K. GRZYBOWSKA. "Teatr", nr 6 s. 44 - 46. - T. KUDLIŃSKI. "Tyg. powsz.", nr 16. - L. H. MORSTIN. "Teatr", nr 6 s. 36 - 37. - A. M. SWINARSKI. "Odrodz.", nr 20. 86

28 N o w e w ł a d z e I n s t y t u t u Ś ł a ś k i e g o .

W Katowicach odbyło się walne zebranie członków Instytutu Śląskie-

40/41
go. Prezesem Zarządu wybrany został W. Kuczewski, 1. zastępcą - S. Kulczyński, 2. zastępcą - gen. dyw. I. Borejdo, dyrektorem - R. Lutman.

K. POPIOŁEK: Instytut Śląski. "Myśl współcz.", nr 1 s. 125 - 130. 87

29 Walne zebranie Instytutu Zachodniego. W Poznaniu odbyło się publiczne doroczne walne zebranie Instytutu Zachodniego. Przemawiali: prezes Kuratorium Instytutu T. Lehr-Spławiński, dyr. Instytutu - Z. Wojciechowski: O działalności Instytutu Zachodniego, K. Sosnowski: Polska wraca na Dolny Śląsk, sekr. gener. Z. Kaczmarczyk i inni.

Instytut Zachodni w Poznaniu. "Myśl współcz.", nr 1 s. 110 - 118. - M. PACHUCKI: Instytut Zachodni w Poznaniu. Cele - plan pracy - perspektywy. "Prz. księg.", nr 5 s. 92 - 95. 88

30 Konkursy "Młodej Rzeczypospolitej" na wspomnienia młodzieży. Redakcja "Młodej Rzeczypospolitej" ogłosiła w numerze 1 z dnia 1 - 11. I następujące dwa konkursy literackie: I. Na wspomnienie z działalności młodzieżowej w okresie wojennym na ziemi ojczyznej; II. Na wspomnienie z przeżyć poza granicami kraju ojczyznej. W obu konkursach mogła brać udział młodzież, która nie przekracza w bieżącym roku kalendarzowym 21 roku życia. Nagrody w sumie 60 000 zł przyzna sąd konkursowy w składzie: K. Czachowski, M. Kann, S. Papée, S. Peters i J. Wiktor. W dniu 30 III nastąpiło rozstrzygnięcie konkursów. Ogółem nadeszło 120 prac, z których wybór drukowano na łamach "Młodej Rzeczypospolitej". I nagrodę (10 000 zł) za opis przeżycia wojennego w kraju przyznano W. Enderównie za pracę pt. O zmierzchu, I nagrodę za wspomnienie z przeżyć poza granicami kraju otrzymał J. Radomski za pracę pt. Wina i kara. Ogółem

przyznano 13 nagród pieniężnych, a 29 prac zostało wyróżnionych.

S. PAPEE: Najmłodsi laureaci. "Dzien. pol." nr 94. - Kronika kulturalna. "Robotnik", nr 113. 89

31 200. rocznica urodzin J. Wybickiego. Towarzystwo Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku urządziło w Sopocie uroczysty obchód 200 rocznicy urodzin J. Wybickiego, autora słów hymnu "Jeszcze Polska..." Wykład o Wybickim i jego działalności wygłosił prof. A. Skałkowski. 88/90

KWIECIEŃ

1 Nowe władze Oddziałów Związku Zawodowego Literatów Polskich.

1.IV po ustąpieniu J. Andrzejewskiego, nowym prezesem Oddziału ZZLP w Krakowie wybrano S. Otwinowskiego. 14.IV powstał Oddział ZZLP we Wrocławiu, którego prezesem wybrano W. Żukrowskiego. Równocześnie Zarząd Główny ZZLP rozwiązał Oddział w Matejkowicach - Jeleniej Górze.

22 VI odbyło się walne zebranie Oddziału ZZLP w Lublinie. Wybrano nowy zarząd Oddziału w składzie: prezes - J. Kleiner, wiceprezes - F. Araszkiwicz, sekretarz - M. Bechczyć-Rudnicka, skarbnik - E. Gołębiowski, członkowie zarządu - S. Kawyn, J. N. Kłosowski, J. Parandowski.

26 IX walne zgromadzenie Oddziału Śląskiego ZZLP w Katowicach wybrało nowy zarząd Oddziału w składzie: prezes - W. Szewczyk, wiceprezes - J. Brzoza, skarbnik - J. Baranowicz, sekretarz - W. Żelechowski, członkowie zarządu: Z. Hierowski, Z. Bednorz, A. Baumgardten, w skład Komisji rewizyjnej weszli: J. Zabierzewska, J. Bułakowska i B. Butryńczuk; w skład Sądu Honorowego:

G. Morcinek, J. German i K. Gołba.

9. X walne zgromadzenie Oddziału ZZLP w Krakowie wybrało nowy zarząd Oddziału w składzie: prezes - S. Otwinowski, wiceprezesa - T. Kuździński i T. Hołuj, sekretarz - T. Kwiatkowski.

89/91

2 Studium Jana Kotta o Lalce Prusa. W nr nr 13 - 16 "Kuźnicy" ukazała się J. Kotta Przedmowa do "Lalki": I. Kapitały i folwark. II. Kariera kupca. III. Kronika wieku dziewiętnastego. IV. Wynalazek i duch. (Wydanie książkowe w r. 1948). Była to jedna z pierwszych prób zastosowania metody marksistowskiej w badaniach literackich i wywołała obszerną polemikę na łamach prasy.

K. BUDZYK: Jeszcze dyskusja nad przedmową do "Lalki". "Kuźnica", nr 50. - Z. KAŁUŻYŃSKI: Czy "Lalka" jest powieścią o zniechęconym mieszczechu? "Kuźnica", nr 26. - J. KOTT: Jeszcze o "Lalce" i pozytywizmie. "Kuźnica", nr 51/52. - J. KULCZYCKA-SALONI: Nieco inna przedmowa do "Lalki". "Kuźnica", nr 29 - 30. -

Cz. LATAWIEC: Nowe prace o twórczości B. Prusa. "Życie liter.", nr 3/4. - H. MARKIEWICZ: Nowe spojrzenie na "Lalkę". "Kuźnica" 90 92

1948 nr 30. - J. Z. JAKUBOWSKI. "Polonist." 1949 nr 2. - J. A. KRÓL: Romans z takim uczuciem. List otwarty do J. Kotta. "Wiesć" 1949 nr 1/2.

3 Ustalenie Święta Oświaty. Rada Ministrów R. P. "nawiązując do najlepszych tradycji odradzającej się Polski, uznając w pełni naglącą potrzebę podniesienia poziomu oświaty i kultury przy udziale najszerszych mas Narodu, postanowiła przeznaczyć pierwszą niedzielę maja na doroczny obchód Święta Oświaty z tym, że w każdym roku wysunięty będzie jeden z działów lub czynników pracy oświatowej jako naczelnny temat obchodu". W r. 1947 tematem tym była książka z uwzględnieniem zagadnień bibliotek publicznych, w związku z wejściem w życie dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi. W związku z tym odbyły się wystawy biblioteczne, zbiórki na cele oświatowe, odczyty

i pogadanki w szkołach i świetlicach. Ogłoszono również wiele artykułów okolicznościowych w prasie, m. in. "Dziennik Polski" w dniu 4 maja wydał dodatek specjalny, poświęcony książce, z artykułami J. Koper, S. Otwinowskiego i S. Szumana oraz z odpowiednimi fragmentami pamiętników L. Krzywickiego.

"Święto Oświaty", przemianowane w latach następnych na "Dni Oświaty, Książki i Prasy" oraz rozszerzone z pierwszej niedzieli maja na trzy kolejne niedziele, stało się wyjątkowo popularną tradycją XX-lecia PRL. Szczególnym powodzeniem cieszyły się kiermasze książki, połączone z podpisywaniem przez autorów zakupionych dzieł. Impreza zainicjowana początkowo skromnie z biegiem lat nabierała rozmachu; pojawiały się nowe formy upowszechnienia książki, takie jak: wieczory autorskie, odczyty o pisarzach, konkursy czytelnicze, wystawy problemowe i indywidualne etc. Temu rozwojowi jakościowemu towarzyszył też stale rozwój ilościowy, o czym świadczą liczby: o ile kiermasze w r. 1947 były nieliczne i organizowane głównie w większych ośrodkach miejskich, o tyle w r. 1963 odbyło się 1 142 kiermasze, z czego 438 na wsiach, a liczba imprez organizowanych w całym kraju w związku z majowymi "Dniami Oświaty, Książki i Prasy" doszła do 27 tysięcy.

91

"Dz. Wz. Min. Ośw.", nr 5 poz. 92.

4-5 Zjazd Związku Zawodowego Artystów Scen Polskich. W sali Państwowego Teatru Polskiego w Warszawie odbył się walny zjazd delegatów ZASP'u, na którym przemówienia wygłosili: ustępujący prezes D. Damiński, minister Kultury i Sztuki S. Dybowski, dyrektor Departamentu Teatrów M. Rusinek, z ramienia KCZZ W. Sokorski oraz przedstawiciele ZAIKS'u. Uchwalono m. in. połączenie dotychczasowych związków pracowników sceny w jednolity Związek Zawodowy, składający się z trzech wydziałów: artystów, pracowników technicznych i pra-

cowników administracyjnych. Zjazd dokonał wyboru nowego zarządu, do którego weszli: D. Damięcki - przewodniczący, W. Brydziński, M. Bułat-Mironowicz, Z. Chmielewski, F. Chmurkowski, W. Jastrzębiec-Rudnicki, H. Małkowski, J. Warnecki - członkowie. Do Naczelnej Rady Artystycznej wybrani zostali: B. Korzeniewski, J. Kreczmar, E. Wierciński, A. Zelwerowicz, T. Żeromski. W skład Sądu Centralnego ZASP'u weszli: S. Broniszówna, L. Buszyński, B. Dardziński, J. Strachocki i M. Wyrzykowski. 94

- 6 Pamiętniki Janusza Minkiewicza, zawierające dużo informacji i sporo plotek z życia cyganerii artystycznej w Warszawie dwudziestolecia międzywojennego, rozpoczęły drukować "Nowiny Literackie" w nr 3/4. Po ogłoszeniu 19 rozdziałów druk nagle przerwano (ostatni odcinek w nr 26). O powodach tej decyzji informuje pośrednio "List do Felicji" Eleutera /J. Iwaszkiewicza/ pt. O pamiętnikach (nr 29): "Miałem jednego znajomego, który opublikował fragmenty dziennika prowadzonego w czasie okupacji. Miał on nieszczęście wymienić kilka nazwisk, podać parę autentycznych faktów w subiektywnym siłą rzeczy oświetleniu. Nie masz pojęcia, co się zaczęło: ile wizyt wyjaśniających, ile listów ze sprostowaniami, ile obrażonych, ile «zaniepokojonych». Cóż miał robić? Zaniechał pisanja swoich notatek i wstrzymał się od ich publikacji. Stała się niechybna szkoda."

J. MINKIEWICZ: Na razie koniec "Pamiętników". "Now. liter.", nr 28. 95

- 11 Leon Kruczkowski we Francji i w Belgii. Wiceminister Kultury i Sztuki, L. Kruczkowski, wyjechał na dwa tygodnie do Paryża, Brukseli i Leodium, w celu wygłoszenia cyklu odczytów o przemianach polityczno-społecznych

i kulturalnych w Polsce. Odczyty te były przeznaczone zarówno dla publiczności francuskiej i belgijskiej, jak i dla emigracji polskiej w obu krajach. Program podróży przewidywał również nawiązanie kontaktów z przedstawicielami tamtejszych kół literackich, a zwłaszcza PEN-Clubu belgijskiego. 96

- 11 Dekret Rady Ministrów o zniesieniu urzędu Ministra Informacji i Propagandy wszedł w życie z dniem ogłoszenia - 16 IV. Dekret postanawia, że "sprawy należące według dotychczasowych przepisów prawnych do właściwości Ministra Informacji i Propagandy przechodzą do zakresu działania Ministra Kultury i Sztuki", "sprawy informacji i prasy krajowej należą do zakresu działania Prezesa Rady Ministrów", a "sprawy informacji zagranicznej /.../ do zakresu Ministra Spraw Zagranicznych". Poza tym "sprawy nadzoru nad przedsiębiorstwami państwowymi: Polskie Radio, Polska Agencja Prasowa (PAP) /.../ przechodzą do zakresu działania Prezesa Rady Ministrów."

„Dz. U. R. P.” nr 32 poz. 147. 97

- 13 Poranek poświęcony Edwardowi Szymańskiemu. W Teatrze Małym w Warszawie odbył się poranek, poświęcony twórczości Edwarda Szymańskiego, poety proletariatu, zamordowanego w Oświęcimiu. 98

- 13 Subwencje dla pisarzy chłopskich. Ministerstwo Kultury i Sztuki w Warszawie przyznało subwencje po 5 000 zł miesięcznie, które otrzymywać będą następujący pisarze chłopscy: M. Czuła, S. Gębala, J. Kapuściński, P. Stopezyk i P. Wyrobek. 99

- 13 Akademia ku czci Janusza Korczaka.

W Teatrze Polskim w Warszawie odbyła się akademія ku czci Janusza Korczaka z inicjatywy Komitetu jego imienia i Ligi do Walki z Rasizmem.

100

13-20 Wystawa "Książki Ziem Odzyskanych." W Olsztynie Polski Związek Zachodni zorganizował w ramach Tygodnia Ziem Odzyskanych Wystawę "Książki Ziem Odzyskanych", która trwała do 20 IV. Podobną tematycznie wystawę pod nazwą "Książka Ziem Zachodnich" otwarto 17 IV w Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Krakowie.

99 104

16 Dyskusję o stanie radiofonii, zainicjowaną przez redakcję "Kuźnicy", rozpoczął w imieniu dyrekcji Polskiego Radia Jerzy Rański artykułem Kłopoty radiowego programu. Oprócz trudności technicznych, z jakimi boryka się P. Radio (jak np. przestarzała aparatura, brak połączeń kablowych dla transmisji z zagranicy, brak nagrań płytowych i nowych materiałów nutowych), autor wymienił szereg obiektywnych przyczyn słabości dotychczasowego programu, zaliczając do nich m.in.: 1/ brak środowiska muzycznego, filharmonii i opery w Warszawie, 2/ niechęć literatów do pisania oryginalnych słuchowisk radiowych, wobec czego dyrekcja zdana jest na adaptacje lub głośną lekturę klasyków, 3/ brak większej liczby pisarzy, reżyserów i aktorów w Warszawie, gdzie się program montuje, z powodu trudności mieszkaniowych, co zmusza do wypełniania programu przez rozgłośnie regionalne, przejawiające skłonność do "zbyt pochopnego popierania samorodnej twórczości",

Osobno omówione zostały trudności programu polityczno-propagandowego. Radio dociera wszędzie, "wpływa na opinię publiczną, lecz jej nie reprezentuje; radio jest ze swej natury bezosobowe i nie posiada mandatu kontroli społecznej. Toteż krąg zjawisk, wobec których radio musi w krytyce zachować najdalej posuniętą rezerwę, jest bardzo szeroki i bynajmniej nie ogranicza się do zakresu działania organów państwowych. Radio krzyczy

62

nawet wówczas, gdy mówi szeptem: drobne ogłoszenia przez radio docierają wszędzie z równą siłą, co informacje o wybuchu bomby atomowej - i to zarówno w kraju, jak i poza jego granicami; tego nigdy nie wolno lekceważyć."

Zabierając z kolei głos W sprawie audycji radiowych dla świetlic wiejskich Janina Czeraszekiewicz postulowała: 1/ upowszechnienie dobrej muzyki (Chopin, Wieniawski, Żeleński - nie tylko kapele ludowe), 2/ reportaże lub słuchowiska z życia m i a s t a, aby jego zagadnienia przybliżyć wsi, 3/ prelekcje

C.d. zob. s. 54a, 54b

o życiu wsi, ale z a g r a n i c ą , bądź to w krajach demokracji ludowych (Czechosłowacja, Bułgaria), bądź też w innych krajach słynących z dobrego poziomu gospodarowania (Dania), 4/ "żywe gazetki" - rodzaj przeglądu wydarzeń politycznych tygodnia, 5/ krótkie pogadanki dla matek o higienie i leczeniu lżejszych schorzeń, szczególnie u dzieci.

O ile artykuł J.Czeraszewicz ~~zmawiał~~ zajmował zagadnienie programu radiowego na dość wąskim wycinku specjalnej grupy odbiorców, o tyle zasadniczą krytykę podjął Z.Hierowski w artykule Kłopoty czy błędy radiofonii polskiej? Do poważniejszych błędów autor zaliczył: 1/ nieumiejętność zorganizowania pracy programowej w dyrekcji naczelnej oraz współpracy z rozgłośniami regionalnymi, 2/ braki planowania (także finansowego), które powodują zbędny pośpiech w wykonaniu i obniżenie poziomu audycji, 3/ niedomagania wewnętrznej kontroli treści i wykonania audycji z powodu zmechanizowania i scentralizowania aparatu kontrolnego, 4/ brak doświadczonych fachowców radiowych (np.reżyserów) oraz brak metodycznego kształcenia kadr, 5/ niedostateczna współpraca z literatami z winy P.Radia (niskie stawki za słuchawiska, przypadkowość w obsadzie stanowisk kierowników literackich rozgłośniei), 6/ tandetna i płaska forma propagandy radiowej (dukane wywiady z robotnikami, prymitywne, a często ordynarne "humorek", przesadna ilość produkcji zespołów amatorskich, zamiast troskliwego kształcenia smaku i kultury mas).

Niezależnie od tych błędów, które Z.Hierowski dokumentował licznymi przykładami, zwrócił on uwagę na szereg snobizmów radiowych, konsekwentnie utrzymywanych pomimo głosów krytyki. Zaliczył do nich np. mnożenie audycji skrzynkowych z niepotrzebnym wymienianiem nazwisk korespondentów, co stwarza fałszywe wrażenie popularności radia, a zarazem schlebia próżności słuchaczy; uporczywe forsowanie reportaży "dźwiękowych", chociaż często

przeprowadzają je źli sprawozdawcy, kompromitującym językiem i w słabym opracowaniu redakcyjnym i technicznym puszczane są na antenę; wreszcie - "urozmaicanie" przez rozłożenie na głosy zwykłych informacji, przy czym dialog jest z reguły nienaturalny i źle wygłaszany.

Do artykułu Z. Hierowskiego redakcja "Kuźnicy" dołączyła notę, w której solidaryzując się z jego krytycznymi uwagami wyrażała żal, iż dyskusja nad stanem radiofonii w Polsce nie rozwinęła się szerzej, jak to pierwotnie projektowano.

J. PAŃSKI: Kłopoty radiowego programu. "Kuźnica", nr 15. - J. CZERASZKIEWICZ: W sprawie audycji radiowych dla świetlic wiejskich. "Kuźnica", nr 19. - Z. HIEROWSKI: Kłopoty czy błędy radiofonii polskiej? "Kuźnica", nr 23.

99^a 102

31 VII Ogólnopolski Festiwal Szekspirowski zainaugurował Teatr Polski w Cieszynie premierą Poskromienia złośnicy (tłum. J. Paszkowski, reż. S. Kwaskowski, scenogr. F. Krassowski) w rocznicę urodzin Williama Shakespeare'a, dnia 23 IV. W ciągu kilku następnych miesięcy 13 teatrów polskich wystąpiło z inscenizacjami sztuk Shakespeare'a.

W dniu 15 VII do Warszawy przybyli w związku z Festiwalem szekspirolodzy angielscy: L. Cassan, W. T. Guthrie, A. Anicolti, J. Brown, L. R. Hale.

W dniu 31 VII w Teatrze Polskim w Warszawie odbyło się zakończenie Konkursu Szekspirowskiego i przyznanie nagród. Skład jury: S. W. Balicki, T. Peiper, M. Rusinek, M. Rulikowski, J. Starzyński, T. Trzciniński, A. Zelwerowicz. Suma nagród: 1 milion zł. Do finału, który odbył się między 17 a 31 VII w Państwowym Teatrze Polskim w Warszawie zakwalifikowano 4 zespoły: Teatr Polski (Warszawa) Hamlet, reż. A. Szyfman, dekor. K. Frycz; Teatr Wojska Polskiego (Łódź) Burza, reż. L. Schiller, dekor. W. Daszewski; Teatr Śląski (Katowice) Sen nocy letniej, reż. B. Dę-

browski, dekor. A. Pronaszko; Teatr "Wybrzeże" (Gdynia), Jak wam się podoba, reż. i dekor. I. Gall. Nagrodę zespołową Min. Kultury i Sztuki (450 000 zł) otrzymał Teatr "Wybrzeże". Nagrody za

7741

inscenizację i reżyserię: I (80 000 zł) L. Schiller, II (50 000 zł) I. Gall, II (50 000 zł) W. Horzyca za inscenizację Romea i Julii w Tetrze Ziemi Pomorskiej w Toruniu. Nagrody za scenografię: I (80 000 zł) W. Daszewski, I (80 000 zł) K. Frycz, II (60 000 zł) A. Pronaszko, III (40 000 zł) F. Krassowski. Nagrody aktorskie Min. Kultury i Sztuki: I (60 000 zł) W. Brydziński, II (50 000 zł) G. Buszyński, III (40 000 zł) S. Butkiewicz, IV (30 000 zł) L. Pietraszkiewicz; nagrody Min. Spraw Zagranicznych (po 50 000 zł) E. Barszczewska i M. Wyrzykowski; nagrody Min. Oświaty: I (30 000 zł) S. Kwaskowski, II (20 000 zł) R. Hanin; nagroda "Czytelnika" (50 000 zł) K. Adwentowicz; nagrody Polskiego Radia: I (30 000 zł) L. Pancewicz, II (20 000 zł) J. Kurnakowicz.

W. BOROWY: Czarująca "Burza". "Tyg. powsz.", nr 33. - W. BOROWY: Nowy "Hamlet". "Tyg. powsz.", nr 33. - W. BOROWY: Zakończenie Konkursu Szekspirowskiego. "Tyg. powsz.", nr 34. - E. CSATO: Krążymy dookoła Szekspira. "Now. liter.", nr 21. - J. DOBRACZYŃSKI: Konkurs Szekspirowski. "Stolica", nr 30. - I. DOŁĘGA: Po Festiwalu Szekspirowskim. "Tyg. warsz." nr 34. - W. T. GUTHRIE: O Festiwalu Szekspirowskim w Polsce. "Dz. pol.", nr 241. - K. M.: Przed finałem Konkursu Szekspirowskiego. "Teatr", nr 7/8. - K. M.: Konkurs Szekspirowski w cyfrach. "Teatr", nr 9. - Konkurs Szekspirowski. /Regulamin/. "Teatr", nr 1/2. - M. KOTLARCZYK: O polską inscenizację Szekspira. Po Festiwalu Szekspirowskim. "Tyg. warsz.", nr 38. - T. PEIPER: Po Konkursie Szekspirowskim. "Odrodz.", nr 33 - 35. - K. PIOTROWSKI: Pokłosie festiwalowe. "Tyg. powsz.", nr 35. - K. PUZYNA: Wokół Szekspira na Pomorzu. "Arkona", nr 9/10. - J. SŁOTWIŃSKI: Konkurs Szekspirowski. "Now. liter.", nr 10. - JASZCZ /J. A. SZCZEPAŃSKI/: Punkty kontrolne. Podzwonne konkursowe. "Dz. liter.", nr 34. - T. TRZCIŃSKI: Kult Szekspira w teatrach polskich. "Dz. liter.", nr 14, 18, 21. - E. ŻYTOMIRSKI: Festiwal Szekspirowski. "Tryb. Woln.", nr 27. Poza tym liczne

sprawozdania i recenzje poszczególnych sztuk zamieściła prasa codzienna.

1003

23 IV - 4 V "D n i G n i e z n a". Podczas trwania "Dni Gniezna"

Zarząd Miejski oraz Miejska Rada Narodowa urządziła kilkadziesiąt imprez kulturalnych, m. in. wystawę obrazującą dorobek miasta w zakresie przemysłu, rzemiosła, oświaty i kultury. W Teatrze Miejskim pod dyrekcją ^{W)} Niny Szczurkiewiczowej grano sztuki: Pan Damazy J. Blizińskiego i Śluby panięskie A. Fredry. Rada Państwa nadała 19 IV Gnieznu Krzyż Grunwaldu II klasy za bohaterską obronę i walkę z Niemcami w 1939 r.

104

23 Komitet dla reaktywowania pamiątek po Stefanie Żeromskim powstał w Gdyni. Postanowiono zrekonstruować pokój Żeromskiego w latarni morskiej na Rozewiu, przywrócić tam zniszczoną przez Niemców tablicę z 1933 r. oraz wmurować tablicę pamiątkową w miejscu, gdzie stał zburzony przez Niemców w 1939 r. dom u zbiegu ul. Dziesiątego Lutego i Świętojańskiej, w którym Żeromski pisał Wiatr od morza. Pierwszą część zadań (na Rozewiu) wykonano w listopadzie 1950 r., drugą część (w Gdyni) - w listopadzie 1956 r.

Zob. poz. 205/50, 161/56.

105

26 Wojewódzkie nagrody artystyczne w Poznaniu. Wojewoda poznański S. Sroka przyznał następujące nagrody: artystyczną (75 000 zł) - Z. Kępińskiemu za odkrycia architektoniczne w katedrze poznańskiej, oraz 5 nagród po 50 000 zł, m. in.: literacką - W. Kubackiemu za studia historyczno-literackie nad epoką Mickiewicza, naukową - Z. Wojciechowskiemu za prace historyczne oraz działalność organizacyjną w Instytucie Zachodnim.

106

27 P r a p r e m i e r a S i ó s t r K r y s t y n y G r z y b o w s k i e j odbyła się na dużej scenie Państwowego Teatru Śląskiego im. S. Wyspiańskiego w Katowicach. Reż. T. Surowa, scenogr. S. Tenerowicz. W roli Klary wystąpiła A. Górecka, w roli E. Dembowskiego - I. Śmiałowski.

Sztuka jest osnuta na tle wydarzeń w jednej kamienicy krakowskiej podczas pamiętnych wydarzeń rewolucji 1846 r. B. Butryńczuk pisał o niej następująco: "Nie są więc Siostry czystym utworem dramatycznym, ale czymś pośrednim między zbeletryzowanym dramatem a ujętym w dialogi szkicem historycznym. /.../ Myślę, że Siostry stanowią jeden z nielicznych u nas przykładów tzw. zamówienia społecznego. Pisze się o tym od czasu do czasu, ostatnio co raz rzadziej, ponieważ nikt nie potrafił dotychczas <zamówienia społecznego> wykonać. /.../ Jedyną pozycją dość mocną, do której usiłuje zbliżyć się Grzybowska w Siostrach, jest Wandy Wasilewskiej Bartosz Głowacki. /.../ Ponieważ sztuka ta wyrasta z potrzeby naszych czasów, z potrzeby dzisiejszości (mimo, że temat zaczerpnięty jest z historii), uważam, że obojętne czy jest ona napisana na wzór przepisowego dramatu, czy też /.../ stanowi jakiś pośredni gatunek historycznoliteracki. Chodzi o to, aby spełniła swoje zadania społeczne, żeby czegoś nauczyła, żeby zainteresowała masy."

B. BUTRYŃCZUK. "Odra", nr 19. - T. KUDLIŃSKI. "Tyg. powsz.", nr 19. - E. PIESTRZYŃSKI. "Gaz. rob.", nr 116. - B. SURÓWKA. "Dz. zach.", nr 117. - W. WARECKI. "Tryb. rob.", nr 118.

104

28 P o s i e d z e n i a T o w a r z y s t w a P r z y j a c i ó ł N a u k w L u b l i n i e. W ciągu roku odbyło się 12 posiedzeń Towarzystwa, na których dyskutowano m.in. sprawę wznowienia "Pamiętnika Lubelskiego", którego t. IV za lata 1938 - 1943 przygotowano do druku, oraz sprawę wydawnictwa zbiorowego

Stowarzyszenie miłośników Lubelszczyzny

105 108

30 Dyskusja o polityce repertuarowej "Filmu Polskiego" rozpoczęta została na łamach "Kuźnicy" obszernym artykułem A. Bohdziewicza pt. Filmowe plany i sny. Zwracając uwagę na zniszczenie wytwórni filmowych, laboratoriów etc., autor stwierdzał, że istniejące wyposażenie techniczne pozwala produkować około 6 filmów długometrażowych rocznie. Tym większej wagi nabiera kwestia właściwej hierarchii ^{zacji/} tematów i planowania działań. Bohdziewicz postulował konieczność zamawiania odpowiednich scenariuszy, ustalenie kolejności realizacji, a przede wszystkim stworzenia par: scenarzysta-reżyser, którym należy okazać pełne zaufanie. "W przedsiębiorstwie Film Polski stosowany /.../ jest permanentnie ów magiel narad i konferencji, asekurowanie się na wszystkie strony przez ciągłe dobieranie nowych «poprawiaczy» i przez ciągłe rady: co, jak i czym. Rady, które i starszych i młodszych doprowadzają raz po raz do zrozumiącej rozpaczki. A przede wszystkim - nie było w Filmie Polskim samego planu produkcji!"

W dalszym ciągu autor analizuje oficjalne zapowiedzi kierownictwa Filmu Polskiego na temat realizacji w pierwszej fazie działalności przedsiębiorstwa następujących filmów pełnometrażowych: Jutro premiera (o Halce Moniuszki), Robinson warszawski, Dwie godziny i Zakazane piosenki. Krytykując zarówno wybór tematów jak i ich hierarchizację, autor stwierdza, iż produkcję trzech pierwszych filmów wstrzymano po wydaniu milionów złotych na kolejne poprawki i przeróbki, wykonywane przez coraz innych scenarzystów i realizatorów (co nb. spotkało się z licznymi protestami literatów - twórców wersji podstawowej). Jedyne film zrealizowany, Zakazane piosenki, zawiódł oczekiwania: "Widz oczekiwał pełnego przekroju tych strasznych lat, a dostał? - płytkie spojrzenie bezpiecznego przechodnia, który przez cały czas okupacji słyszał tylko piosenki."

W zakończeniu swego artykułu A.Bohdziewicz pisał: "Brak planu, a zamiast tego opowiadanie mocnych snów dyrekcyjnych - przyniosło w rezultacie szalone marnotrawstwo czasu, pieniędzy i ludzkiej energii. Dwa lata ostatnie są tego jaskrawym dowodem. A to są rzeczy, z których się trzeba będzie wyliczyć, bo czas i ludzie stanowią kapitał społeczny drogi nam wszystkim. Kapitał, który w innych rękach pozwoliłby może na stworzenie narzędzi sprawniej i precyzyjniej pracujących dla rozwoju polskiej kinematografii."

Podobnie krytyczne stanowisko wobec dotychczasowych osiągnięć Filmu Polskiego reprezentował A.Ważyk w recenzji Zakazanych piosenek. E.Cękałski wskazywał na zanik ambicji artystycznych w Hollywood przy wspaniałych możliwościach technicznych, a L. Bukowiecki omawiał jako przykład wybitniejsze osiągnięcia kinematografii radzieckiej.

Nieco odmiennie oceniał stan i perspektywy filmu polskiego E.Cękałski w artykule Drogi nowego filmu. Zwrócił on uwagę na konieczność rozbudowy bazy technicznej, na niewielką liczbę kin w Polsce w stosunku do ilości mieszkańców, co utrudnia, a często uniemożliwia oddziaływanie na masowego ~~widza~~ widza. Docenił działalność Polskiej Kroniki Filmowej, znacznie lepszej niż przedwojenny serwis PAT. Krytykując komercyjne i często bezsensowne filmy przedwojenne, kierowane przez właścicieli kin, którzy opłacali produkcję - uwydatniał nowe możliwości sztuki kinematograficznej w Polsce Ludowej. Przeciwwstawił się tezie, że dobry scenariusz może powstać przez zamówienie u literatów, ponieważ film posiada swoistą specyfikę, polegającą na "dyscyplinie opanowania obrazu i słów". "Dlatego też twierdzenie, jakoby Film Polski zawinił, gdyż nie umie współpracować z literatami, jest bezpodstawne. Literatura sama musi znaleźć drogę do filmu - droga filmu do literatów może z łatwością stać się drogą zaliczkowania utwo-

rów, które nigdy nie ujrzą ekranu."

Przechodząc do charakterystyki perspektyw rozwojowych filmu polskiego E.Cękałski stwierdzał: "Najlepszą szkołą filmową będzie dla młodych i dla nowych reportaży, w reportażu jedynie wytworzyć się może polski styl filmowy, a film polski bez własnego stylu zostanie nadal szmirą. /.../ Tak samo tematyka filmów pełnoprogramowych sięgnąć musi przede wszystkim do tematyki współczesnej." "Film polski nie stoi technicznie na poziomie zagranicy i stać nie może. /.../ Ale tego, co jest nasze i autentyczne, tego, co stanowi istotę realizmu naszego życia, nikt obcy nas nie nauczy i tego nikt nam w żadnym Hollywoodzie nie odtworzy. Prawda naszego życia jest jedyną siłą przyszłego polskiego filmu. Dopiero po jej zarejestrowaniu wolno nam komponować epopeje, filmy historyczne i kostiumowe."

A.BOHDZIEWICZ: Filmowe plany i sny. "Kuźnica", nr 17. -
L.BUKOWIECKI: Z radzieckiej produkcji filmowej. "Kuźnica", nr 10. - E.CĘKALSKI: Drogi nowego filmu. "Kuźnica", nr 20. - E.CĘKALSKI: Hollywood i Łódź. "Kuźnica", nr 1. - swk /A.WAŻYK/: Pierwszy pełny metraż krajowy. "Kuźnica", nr 4.

195^a 109

MAJ

1 L i k w i d a c j a "W i a d o m o ś c i M a z u r s k i e h".
Wychodzące w Olsztynie od 1 VIII 1945 r. jako biuletyn, a od
15 XII 45 r. jako dziennik - "Wiadomości Mazurskie" zostały z dniem
1 V 47 r. zastąpione przez "Życie Olsztyńskie", mutację stołeczne-
go "Życia Warszawy".

106 110

1 W y s t a w a w B i b l i o t e c e N a r o d o w e j.
W Warszawie otwarto w Bibliotece Narodowej wystawę "Piśmiennictwo
naukowe Polski powojennej", zawierającą ponad 700 eksponatów.

107 111

2 F e s t i w a l A r t y s t y c z n y Z w i ą z k ó w Z a -
w o d o w y c h odbył się w sali Teatru Polskiego w Warszawie
na zakończenie rozpoczętego w październiku 1946 r. Pierwszego
Ogólnopolskiego Konkursu Artystycznych Zespołów Świetlic Związk-
owych, zorganizowanego przez KCZZ, w którym brało udział ponad
1 000 zespołów, skupiających około 40 000 artystów amatorów. W Fe-
stiwalu wystąpiło 17 zespołów nagrodzonych i wyróżnionych w finale
konkursu. Najliczniej reprezentowany był taniec (9 zespołów),
następnie chór (5 zespołów) i muzyka (3 zespoły). Ze względów
technicznych organizatorzy zrezygnowali z pokazów teatrów amator-
skich. Wyróżniono: 1) zespół taneczny Związku Zawodowego Pracowni-
ków Leśnych w Zakopanem pod kierownictwem A. Pacha, 2) widowisko
Piękna nasza Polska cała w wykonaniu zespołu Huty "Pokój" w Nowym
Bytomiu pod kierownictwem T. Burke, 3) inscenizację fragmentów
ze Słowa o Jakubie Szeli B. Jasińskiego w wykonaniu zespołu

Fabryki Sygnałów Kolejowych w Bydgoszczy pod kierownictwem Cz. Baczkowskiego, 4) pieśń Słowiczku mój A. Mickiewicza w wykonaniu chóru Miejskich Zakładów Komunikacyjnych w Warszawie pod kierownictwem S. Żylińskiego, 5) Wiązaną pieśni świętokrzyskich w wykonaniu kapeli Zakładów "Społem" w Kielcach pod kierownictwem i w układzie F. Surmy, 6) widowisko Z pieśnią po kraju w wykonaniu zespołu dziecięcego Państwowych Zakładów Przemysłu Bawełnianego w Maszce pod kierownictwem J. Justyny (poza konkursem). Na zakończenie festiwalu zespół kopalni Śląsk-Chropaczów pod kierownictwem W. Kosobudzkiego wykonał Polonez górniczy w tradycyjnych czarnych strojach z zapalonymi lampkami w ręku. W ten sposób - jak pisał w recenzji Z. Siedlecki - "ludzie pracy, następcy szlacheckiej przeszłości, wypowiedzieli językiem artystycznym głęboką treść przemiany społecznej."

Z. SIEDLECKI: Festiwal Artystyczny Związków Zawodowych. "Teatr", nr 4/5 s. 82 - 84.

108 112

3 B i b l i o t e k a w D z i k o w i e. W Dzikowie koło Tarnobrzega, w pałacu hr. Tarnowskich otwarto powiatową bibliotekę publiczną (częściowo złożoną ze zbiorów podworskich) oraz urządzono pośmiertną wystawę obrazów M. Ruzamskiego.

109 113

4 O g ó l n o p o l s k i e w y s t a w y p o w o j e n n e j k s i ą ż k i p o l s k i e j. W ramach Święta Oświaty staraniem Zarządu Miejskiego w Łodzi nastąpiło otwarcie Ogólnopolskiej Wystawy Powojennej Książki Polskiej. Przemówienia z tej okazji wygłosili: prezydent miasta E. Stawiński, prof. dr J. Muszkowski oraz przedstawiciele Związku Księgarzy Polskich - J. Arct i J. Rogoziński. W Warszawie Spółdzielnia Wydawnicza "Czytelnik" zorganizowała analogiczną wystawę książki, obejmującą całokształt powojennego ruchu wydawniczego w Polsce.

110

6 Dyskusja o Dwóch teatrach Jerzego Szaniawskiego, Napisana w r. 1945 sztuka J. Szaniawskiego zyskała sobie w pierwszych latach powojennych duży rozgłos i popularność. Po prapremierze krakowskiej wystawiona została w Katowicach, Warszawie i na wielu scenach prowincjonalnych, a także za granicą w Czechosłowacji. Krytyka zgodnie na ogół podkreślała, że jest to najwybitniejsze osiągnięcie naszej dramaturgii powojennej.

Szaniawski zabrał w tej sztuce głos w zasadniczym sporze o realizm, sugerując niewystarczalność realizmu, konieczność wyjścia poza jego granice (przeciwstawian^e "Teatru Snów" i "Małego Zwierciadła"). W dyskusji między W. Natansonem a T. Peiperem przedmiotem sporu było to, czy "Teatr Snów" jest przeciwstawiony "Małemu Zwierciadłu" jako teatr wyższy, czy jest tylko uzupełnieniem teatru realistycznego - jak twierdził Natanson. Autor w wywiadzie ze S. Flukowskim (Dwa teatry jednej rzeczywistości) skłaniał się raczej ku ujęciu Natansona.

Natomiast podstawową sugestią sztuki - konieczność wyjścia poza realizm - zakwestionowała M. Kierczyńska w artykule Spór o realizm. Stwierdzała tam, że dyrektor Teatru Snów odnosi pozorne zwycięstwa nad realizmem, w gruncie rzeczy natomiast decydującym akcentem w jego wypowiedziach jest obrona "romantyzmu politycznego" z nawiązaniem do losów powstania warszawskiego, obrona "uroków niderzeczności", i ten czynnik zapewnił sztuce tak długotrwałe powodzenie. Doceniając walory konstrukcyjne i oryginalność sztuki Szaniawskiego, Kierczyńska wskazywała na jej "reakcyjny społeczno-polityczny wydzźwięk i niedwuznacznie reakcyjno-polityczne filiacje".

S. FLUKOWSKI: Dwa teatry jednej rzeczywistości. "Odrodz."

"

1946 nr 20. - J. FRUHLING: Powstanie warszawskie w pryzmacie teatru. "Głos Ludu" 1946 nr 119. - W. NATANSON: Dwa teatry - czy jeden? "Odrodz." 1946 nr 24. - T. PEIPER: Omyłka? "Odrodz." 1946 nr 22. - B. BUTRYŃCZUK. "Odra", nr 6. - W. DZIEDUSZYCKI: Wrocławska inscenizacja "Dwóch teatrów". "Odra", nr 18. - K. GRZYBOWSKA. "Listy z Teatru", nr 11 s. 24 - 27. M. L. JABŁONKÓWNA: O duchach w teatrze i w "Dwóch teatrach". "Zesz. wrocł.", z. 3 s. 156 - 160. - M. KIERCZYŃSKA: Spór o realizm. "Kuźnica", nr 18; przedr. w Spór o realizm, Warsz. 1951 s. 34 - 49. (Polem. BIRYT: Szaniawski jako wstecznik. "Tyg. warsz.", nr 21). - J. KIERST: "Co kto w swoich widzi snach". (Jeszcze na temat "Dwóch teatrów" J. Szaniawskiego). "Tyg. warsz.", nr 16. - J. SŁOTWIŃSKI. "Teatr", nr 1/2 s. 59 - 61.

Zob. poz. 66/46.

115

- 7 Premiera komedii Dewaluacja Klary Marii Pawlikowskiej - Jasnorzewskiej odbyła się w Starym Teatrze w Krakowie (reż. W. Ziemiński). Prapremiera tej sztuki odbyła się 22 VIII 1939 r. w Teatrze Polskim w Poznaniu, jednak wskutek wybuchu wojny poznała ją znikoma ilość widzów. W. Natanson pisał o tej komedii: "Jasnorzewska zdystansowała w Dewaluacji Klary wykrzywioną przez nadmiar miłości i dobroci postać biednego ojca Goriot. Ale matka w komedii polskiej poetki nie jest /.../ postacią wyimaginowaną, fantastyczną. Ta matka - żyje. Działa bez pardonu i bez wytchnienia, z konsekwencją i niez^{nu}ważoną energią. Ale - co zabawne - nie czuje, że to ona sama wciąż, działając w imię rzekomego interesu i «dla dobra» córki, wysuwa się przed nią, terroryzuje, winduje, wykrzywia. To ona holuje za sobą Klarę, ona jest sprawczynią mimowolną jej nieszczęść, a równocześnie /.../ jej miłości i ostatecznego szczęścia. /.../ Dewaluacja Klary kończy się, mimo wszystko akcentem optymizmu.

Ta miła sztuka została wystawiona /.../ niemal dokładnie w drugą rocznicę śmierci Marii Jasnorzewskiej. Premiera była pośmiertnym zwycięstwem poetki."

(em) /M. EILE-KWAŚNIEWSKI/. "Przekrój", nr 110. - T. KU-
DLIŃSKI. "Tyg. powsz.", nr 21. - W. NATANSON. "Now. liter.",
nr 13. - M. NIEWIDOWSKA. "Tryb. rob.", nr 131. - A. M. SWINAR-
SKI. "Dz. pol.", nr 130. - H. WIELOWIEYSKA: Sztuka o poezji.
"Listy z Teatru", nr 13. 116

8 - 11 Pierwszy Zjazd Pisarzy Ziemi Sudeckiej odbył się w Jeleniej Górze.

E. K.: Zjazd polskich pisarzy Ziemi Sudeckiej. "Pol. zach.",
nr 25. - E. KOZIKOWSKI: Deklaracja ideowa pisarzy. "Wałbrzych",
nr 17/18. - Pierwszy zjazd pisarzy sudeckich w Jeleniej Górze.
"Wałbrzych", nr 17/18. - I. ZAN: Zjazd pisarzy polskich w Sude-
tach. "Now. liter.", nr 13. 117

10 Zmarł w Warszawie Juliusz Osterwa (ur. 1885 r.) - aktor i reżyser, twórca "Reduty"; pochowany został 14 V w Krakowie na cmentarzu na Salwatorze.

Po zgonie Osterwy ukazały się numery ^{specjalne} następujących czasopism poświęcone jego działalności: "Listy z Teatru", nr 14 (zawiera artykuły: W. Bodnieckiego, B. Drobnera, W. Horzycy, J. Kydryńskiego, Z. Leśnodorskiego, L. H. Morstina, Z. Starowieyskiej-Morstinowej, J. Szaniawskiego i K. Wyki); "Teatr", nr 4/5, 6 (zawiera artykuły: S. Dąbrowskiego, J. Molla, M. Rusinka); "Tygodnik Powszechny", nr 25 (zawiera artykuły: M. Kotlarczyka, T. Kudlińskiego, K. Michalskiego, G. Morcinka, W. Natansona i J. Zawieyskiego).

A. BUNSCH: Wspomnienia ze spotkań z Osterwą. "Tyg. warsz.", nr 24. - A. GUTTRY. "Warsz.", nr 8. - J. IWASZKIEWICZ: Wspom-

nienie o J. Osterwie. "Odrodz.", nr 25. - L. KIERST: Idea teatru J. Osterwy. "Tyg. warsz.", nr 22. - L. SCHILLER. "Kuźnica", nr 21. - L. SCHILLER: Pamięci J. Osterwy. "Łódź teatr.", nr 6. 118

10 Nominacja Jerzego Putramenta. W Warszawie podano do wiadomości, że ambasadorem Rzeczypospolitej Polskiej w Paryżu mianowany został Jerzy Putrament, pisarz, dotychczasowy poseł R. P. w Szwajcarii. 119

10 Otwarcie Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. W Toruniu otwarto Bibliotekę Uniwersytecką (liczącą ok. 400 000 tomów) w nowym gmachu przy ul. Szopena, zbudowanym według projektu T. Kaszubskiego i S. Putowskiego. Dyrektorem Biblioteki został S. Burhardt. Równocześnie odbył się tam w dniach 10 - 12 V Zjazd Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich. 116/120

10 Powstanie Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej "Prasa". W Warszawie powstała RSW "Prasa". Mimo trudnych warunków (zniszczone drukarnie, brak fachowców) już po pierwszym roku istnienia RSW "Prasa" wydawała 23 dzienniki i czasopisma. W 1948 r. nastąpiło połączenie RSW "Prasa" z działem prasowym Spółdz. Wyd. "Wiedza", a w 1951 r. z Instytutem Prasy "Czytelnika". W toku dalszego rozwoju RSW "Prasa" stała się wydawcą przeważającej większości dzienników i czasopism w Polsce. Ponadto prowadzi 3 agencje prasowe, Dokumentację Prasową, Biuro Wycinków "Glob", 19 Klubów Międzynarodowej Książki i Prasy, Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne, Centralną Agencję Fotograficzną i Powszechną Agencję Reklamy oraz 9 zakładów drukarskich. 117
121

V - 2 VI Wystawa Cypriana Norwida w Łodzi.
 W Miejskiej Galerii Sztuk Plastycznych w Łodzi otwarta była wystawa objazdowa "Cyprian Norwid 1821 - 1883", zorganizowana przez Muzeum Narodowe w Warszawie oraz Wydział Kultury i Sztuki Zarządu Miejskiego w Łodzi w 125 rocznicę urodzin poety. W związku z wystawą odbył się w Galerii Sztuk Plastycznych cykl odczytów o Norwidzie: R. Zróbowicz - Życie Norwida (15 V), M. Jastrun - Norwid - poeta nieznany (18 V), M. Piechal - Norwid i świat pracy (24 V), A. Czartkowski - Rzut oka na życie i twórczość Norwida (31 V), J. Saloni - Norwid o sztuce narodowej (1 VI).

118422

13 Konferencja związków artystycznych
 W Warszawie odbyła się konferencja reprezentantów związków artystycznych w Polsce pod przewodnictwem W. Sokorskiego przy współudziale przedstawicieli Min. Kultury i Sztuki z wiceministrem L. Kruczkowskim na czele. Referat pt. Uwagi o polityce kulturalnej wygłosił S. Żółkiewski. "Głównym naszym zadaniem - mówił - jest zmiana struktury życia kulturalnego w Polsce: zniesienie rozdziału między dojrzałą arystokratyczną kulturą klas uprzywilejowanych i służącej im inteligencji a kulturą mas. Po wtóre emancypacja i awans klasowych elementów kulturalnego życia robotniczego i chłopskiego. Po trzecie zastąpienie w życiu mas peryferyjnych, niedojrzałych form kultury ludowej kulturą dojrzałą, związaną z całą i pełną tradycją najlepszych osiągnięć kultury europejskiej. Po czwarte stworzenie poprzez te przeobrażenia strukturalne nowego stylu kultury ludu. Te postulaty w sumie znaczą tyle, co stworzenie instytucji, form i stylu kultury mas w Polsce, ukształcenie kulturalne mas ludowych."

S. ŻÓŁKI^EWSKI: Uwagi o polityce kulturalnej. "Kuźnica", nr

27. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Jeszcze o polityce kulturalnej. "Kuźnica", nr 31/32.

W dniu 4 XII odbyła się w Warszawie II Konferencja Organizacyjna Delegatów Zw. Zaw. Artystycznych z udziałem min. St. Dybrowskiego, wicemin. ^{F.} Widy-Wirskiego i dyrektorów Departamentów Min. Kultury i Sztuki. Referaty wygłosili: W. Sokorski, który zaproponował utworzenie Rady Artystycznej przy KCZZ, oraz K. Winkler, który przedstawił projekt Ludowego Mecenatu Sztuki (tekst projektu druk. "Prz. artyst." 1948 nr 1).

119423

15 U p a ń s t w o w i e n i e T e a t r u D o l n o ś l ą s k i e g o w e W r o c ł a w i u odbyło się w obecności wiceministra Kultury i Sztuki L. Kruczkowskiego. Podczas uroczystości wygłosił przemówienie dyrektor Departamentu Teatrów, M. Rusinek. "Teatr wrocławski - zaznaczył mówca - swą pracą pionierską i wysiłkiem twórczym zasłużył ze wszech miar na to wyróżnienie i poparcie, jakie mu daje upaństwowienie go. Zwłaszcza w chwili obecnej, wobec wrogich zakusów na nasze granice zachodnie, akt upaństwowienia teatru nabiera swoistej wymowy, wykraczając daleko poza dziedziny sztuki i jest to symbolem naszej niezłomnej woli i skonstatowaniem nieodwołalnego faktu, że słowo polskie na tych ziemiach nigdy nie zamilknie." Po przemówieniach odegrano Sen nocy letniej w ramach ogólnopolskiego Konkursu Szekspirowskiego (reż. M. Godlewski).

"Dz. urz. Min. Kult. i Szt.", nr 2 poz. 18.

120

- 15 VI W i z y t a p i s a r z y z C z e c h o s ł o w a c j i. Do Warszawy przyjechali pisarze czescy: Fr. Halas, A. C. Nor, M. Pujmanowa, W. Rzezacz, oraz pisarze słowaccy: R. Brtan i P. Buczak. Pisarze przebywali w różnych miejscowościach Polski

przez miesiąc.

W dniu 21 V prezes Zw. Zaw. Literatów Czeskich, Fr. Halas, został odznaczony Krzyżem Komandorskim orderu "Polonia Restituta" za zasługi na polu zbliżenia kultur obydwu narodów (między in. przełożył on na język czeski Konrada Wallenroda i Grażynę).

125

21 S p r o w a d z e n i e z w ł o k K a z i m i e r z a B r o -
d z i ń s k i e g o. W Krakowie powstał Komitet w celu sprowa-
dzenia do kraju zwłok poety K. Brodzińskiego, zmarłego i pocho-
wanego w Dreźnie 1835 r. Na czele Komitetu Honorowego stali:
ministrowie - Dybowski, Osóbka-Morawski, Mine, Rabanowski, Pode-
dworny; kard. Sapieha i bp Tarnowski; wojewoda krakowski Pasen-
kiewicz; rektorzy wyższych uczelni i in. Zwłoki zostały pocho-
wane zgodnie z wolą poety w Królówce, w Ziemi Bocheńskiej,
gdzie urodził się Brodziński. Na miejscu domu, w którym urodził
się poeta, postanowiono wybudować Dom Kultury jego imienia.

K. DABROWSKA: Brodziński wraca do kraju. "Zwierc.", nr 38.
- K. GÓRSKI: Prochy K. Brodzińskiego wróca do ojczyzny. "Głos
Pom.", nr 278. - J. KORPAŁA: Pierwszy polski historyk literatu-
ry. "Dz. pol.", nr 279.

126

28 K o m i s j e P r o g r a m o w e p r z y T e a t r a c h
P a ń s t w o w y c h w P o l s c e powołane zostały zarzą-
dzeniem Min. Kultury i Sztuki od dnia 15 VI. "W skład Komisji
Programowych wchodzi od 3 do 7 członków, powołanych przeze mnie
spośród wybitnych przedstawicieli opinii kulturalnej danego
środowiska. /.../ Zadaniem Komisji Programowych jest opiniowa-
nie zamierzonego przez teatry repertuaru i wysuwanie odpowied-
nich postulatów z punktu widzenia potrzeb społeczno-kulturalnych
danego środowiska. Roczne plany repertuarowe, przedstawiane do
aprobaty Min. Kultury i Sztuki, powinny być rezultatem współpra-

cy i uzgodnienia pomiędzy dyrekcją teatru a Komisją Programową."

"Dz. urz. Min. Kult. i Szt.", nr 4 poz. 36.

127

28 Towarzystwo Przyjaźni Polsko - Włoskiej. W Warszawie odbyło się zebranie organizacyjne Towarzystwa Przyjaźni Polsko- Włoskiej. Do komitetu organizacyjnego m. in. weszli: S. Lorentz, K. Michałowski, J. Iwaszkiewicz, M. Dąbrowska, M. Brahmer.

128

30 Ograniczenie objętości prasy. Rada Ministrów postanowiła od 2 VI 47 r. ograniczyć objętość prasy i czasopism, wprowadzić normy maksymalnej objętości, a przydzielić zwiększone ilości papieru na podręczniki szkolne. (Wydany przez PZWS Elementarz M. Falskiego osiągnął 1 700 000 egz. nakładu).

Okólnik nr 118 Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk.

129

- Poszerzenie komitetu redakcyjnego "Odra". W Olsztynie utworzono lokalny komitet redakcyjny tygodnika "Odra" przy Instytucie Mazurskim, prowadzony przez J. Antoniewicza. Fakt ten znalazł swój wyraz w poszerzonym nagłówku tego czasopisma.

12630

- Niepokój Tadeusza Różewicza. Tomik li-
ryków Różewicza zwrócił uwagę krytyki zarówno tematyką okupacyjną, jak przede wszystkim nowatorską poetyką, którą nazywano "szepczeniem przez ściśnięte gardło", "ściągniętym i tłumionym liryzmem" (H. Vogler). Zasada organizowania wiersza jest w Niepokoju świadoma i konsekwentna antyretoryczność, usunięcie z arsenału środków wyrazu wszelkich elementów zdobniczych, tradycyjnego rytmu i rymu, a oparcie kształtowania materiału treściowe-

01741

02

go na metaforze, aluzji, ascetycznej powściągliwości słowa, na wynalezieniu celowej funkcji artystycznej prozaizmów. O debiucie Różewicza pisał Stefan Lichański w "Twórczości": "U Różewicza przeważa tematyka wojenna, typowa dla twórczości najmłodszego pokolenia. Nie staje się ona jednak u niego wyrazem beznadziejnego zagrzeźnięcia w faktach, spod których nacisku nie może się wyzwolić większość jego rówieśników. Różewicz /.../ zmagając się z pokusami poprzestawania na heroicznym legendzie, pragnie dać wyraz możliwie najpełniejszy tragizmowi losów pokolenia, które dla walki musiało wyrzec się swojej młodości. Poeta ma odwagę ukazać nam odwrotną stronę medalu owego heroizmu /.../, ma odwagę pokazać zabójcze, rozkładowe działanie faktu uczestnictwa w wojnie na psychikę dorastającego pokolenia, podjąć próbę określenia kryzysu moralnego, jaki to pokolenie przeżywa w wyniku przebytych doświadczeń, zastanowić się nad tym, jak życie normalne wdziera się pomiędzy dawnych bojowników a ideały, którym służyli w dniach walki, i ~~nie~~ znosi ich ku mieliznom mieszczańskiej, jałowej pospolitości." Inny krytyk, Henryk Vogler, charakteryzując tom Różewicza od strony formalnej, widzi w nim kilka "propozycji poetyckich", między którymi poeta nie dokonał jeszcze ostatecznego wyboru.

A. BRAUN. "Po prostu", nr 6. - S. LEM. "Tyg. powsz.", nr 45. - B. OSTRZECKI. "Now. liter.", nr 29. - H. VOGLER. "Dz. liter.", nr 15; przedr. w: Z notatek przemytnika. Warsz. 1957 s. 158 - 163. - J. ZAWIEYSKI. "Odrodz.", nr 42. - W. KIWILSZO. "Wieś" 1948 nr 6. - S. LICHAN'SKI. "Twórcz." 1948 z. 1 s. 92 - 95; przedr. w: Literatura i krytyka. Warsz. 1956 s. 350 - 355. - J. BEON'SKI. "Twórcz." 1949 z. 7 s. 111 - 117.

CZERWIEC

1 - 4 I Ogólnopolski Zjazd poświęcony literaturze dla dzieci, zorganizowany przez Zarząd Główny Związku Nauczycielstwa Polskiego, odbył się w Warszawie. Zasadnicze referaty wygłosili: S. Baley: Literatura dla dzieci a etyka, H. Januszewska: Artyzm w literaturze dla dzieci, H. Radlińska: Społeczne ujęcie roli książki dla dziecka, S. Szuman: Ilustracje w książkach dla dzieci, J. Włodarski: Czasopisma dla dzieci. Przewodnicząca komitetu organizacyjnego I. Skowronkówna opracowała Projekt organizacji pracy w dziedzinie literatury dla dzieci. W dezyderatach uznano konieczność utworzenia instytucji opiniodawczej, regulującej rynek wydawniczy książek dla dzieci oraz koordynującej współpracę między psychologami, badaczami czytelnictwa, krytykami literatury, pisarzami i grafikami w walce o dobrą książkę dla dzieci.

M. KANN: Ogólnopolska konferencja w sprawie literatury dla dzieci. "Książka i Kult.", nr 7/8 s. 12 - 13.

132
128

2 - 7 Polscy delegaci na XIX Kongres PEN-Clubu. W Zurychu i Bazylei trwały obrady XIX Kongresu PEN-Clubu, na który przybyli przedstawiciele 30 państw. Delegatami polskimi byli: M. Rusinek i A. Wat. Ze spraw natury ogólnej na czoło wysunął się problem dopuszczenia Niemiec i Austrii do PEN-Clubu. Delegacja angielska przedstawiła wniosek dopuszczenia Niemców do udziału w PEN-Clubie; delegacja polska w porozumieniu z delegacją francuską, belgijską, holenderską, czechosłowacką i skandynawską wystąpiła z kontrpropozycją. Po całodzienniej dyskusji wniosek delegacji polskiej przeszedł wię-

kszością ^{głównie} (26 państw, przeciw 4 delegacjom. Delegacja polska zwróciła się do Kongresu z oświadczeniem wzywającym pisarzy całego świata do krzewienia zasad odbudowy, wolności i kultury, dla której hitleryzm stanowił śmiertelną groźbę. Delegatowi polskiemu odpowiedział przewodniczący Kongresu, M. Saurat, który podniósł zasługi Polski dla kultury świata i zapewnił o szacunku, jaki PEN-Club żywi dla Polski i jej piśmiennictwa. W dniu 22 VI M. Rusinek mówił w Krakowskim Oddziale ZZLP o wrażeniach z Kongresu.

ec: Polacy na Zjeździe PEN-Clubu w Zurychu. "Książka i Kult.", nr 7/8 s. 14. - M. PODKOWIŃSKI, K. STAHL: Zjazd PEN-Clubów w Zurychu. "Przekrój", nr 117. - M. RUSINEK: Na kongresie pisarzy w Szwajcarii. "Now. liter.", nr 15. - A. WAT: Bitwa pod Zurychem. "Odrodz.", nr 27.

133
129

7 - 14 "D n i K r a k o w a". W Krakowie rozpoczęły się pierwsze po wojnie "Dni Krakowa". W ramach uroczystości dokonano m. in. otwarcia nowych sal w Galerii Muzeum Narodowego w Sukiennicach oraz Teatru Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych w dawnej sali "Bagateli" (premiera J. Garaudoux Wariatka z Chaillot w tłum. T. Żeromskiego, inscen. i reż. E. Chaberskiego, z udziałem Marii Dulęby w głównej roli Aurelii). Ponadto odegrano w Barbakanie widowisko A. Polewki Igrze w gród wałą (reż. J. Ronard-Bujański, orkiestra i chór pod kier. J. Gerta, choreogr. K. Terra).

134

7 P r z y j a z d u c z o n y c h w ł o s k i e c h. Do Krakowa przybyło grono uczonych włoskich na zaproszenie Towarzystwa Polsko-Włoskiego Dante Alighieri (w 25-lecie istnienia tego Towarzystwa). Okolicznościowe przemówienie wygłosił m. in. wybitny znawca literatury polskiej, prof. G. Maver.

135

- 8 - 15 S a n d o m i e r s k i T y d z i e ń K u l t u r y. W San-
domierzu oprócz wielu imprez amatorskich, wystawy plastyków i
koncertu zespołów orkiestr miejscowych, odbyło się odsłonięcie
tablicy ku czci A. Patkowskiego oraz wieczór autorski W. Burka. 136
- 9 P r z y j a z d M a r i a n a S z y j k o w s k i e g o. Do
Krakowa przybył z Pragi profesor Uniwersytetu im. Karola, M.
Szykowski. W dniach 10 i 11 VI wygłosił odczyt na temat Mic-
kiewicz w życiu duchowym Czech. Poza tym wygłosił również od-
czyty w Warszawie. 137
- 9 W M u z e u m W i e l k o p o l s k i m w P o z n a n i u
otwarto wystawę objazdową "Cyprian Norwid w 125 rocznicę uro-
dzin", uzupełnioną 46 pozycjami wielkopolskimi. 138
- 10 D y s k u s j a o p l a n i e w y d a w n i c z y m. Dysku-
sję rozpoczął artykuł K. Budzyka O państwowy plan wydawniczy,
w którym został wysunięty postulat obniżenia cen książki i udo-
stępnienia jej szerokim kręgom społeczeństwa, co osiągnąć można
przez: 1) stworzenie centralnego ośrodka dyspozycyjnego i komi-
sji cen, które kontrolowałyby wydawnictwa w celu publikacji
najpotrzebniejszych książek; 2) zapobieganie dublowaniu tych
samyh pozycji przez różne wydawnictwa; 3) umożliwienie niskiej
kalkulacji ceny książki przez udzielenie poważnemu wydawnictwu
monopolu na danego autora czy daną pozycję, co pozwalałaby zma-
trycować skład w celu odbijania następnych nakładów; 4) nast-
wienie na "długowieczność" każdej pozycji, co powinno skłonić
wydawcę do utrzymania starannej szaty zewnętrznej i bezbłędnego
opracowania edytorskiego tekstu; 5) opracowanie ogólnopolskiego
planu wydawniczego dla ustalenia właściwej hierarchii i kolej-
ności publikacji.

W dyskusji zabrał głos A. Bromberg, który polemizował z tezami K. Budzyka, uznając je za "idealne" i maksymalistyczne. Replikował K. Budzyk artykułem Skończyć z burzliwą dyskusją w sprawach wydawniczych, w którym wyjaśniał i podtrzymywał swe tezy. Stanowisko Budzyka popierał m. in. J. Andrzejewski, A. Klimowicz i K. W. Zawodziński. Poza tym dyskusja miała dodatkowe reperkusje w "Przekroju" i w czasopismach pedagogicznych w związku z nadmiernym wzrostem tytułów prasy prowincjonalnej, a niedoborem podręczników szkolnych.

J. ANDRZEJEWSKI: Sprawa elementarna. "Odrodz.", nr 41. - A. BROMBERG: Plan wydawniczy - praktyka i teoria. Na marginesie burzliwej dyskusji. "Kuźnica", nr 25. - K. BUDZYK: O państwowy plan wydawniczy. "Kuźnica", nr 23. - K. BUDZYK: Skończyć z burzliwą dyskusją w sprawach wydawniczych. "Kuźnica", nr 28. - A. KLIMOWICZ: W sprawie planu wydawniczego. "Biul. Księgarstwa spółdz.", nr 7/8 s. 102 - 104. - A. TREPINSKI: O względności teorii planowania. "Dziś i jutro", nr 50. - kjw /K. WYKA/: Strofa Norwida. "Odrodz.", nr 39. - K. W. ZAWODZIŃSKI: Walka z drożyzną książki. "Kuźnica", nr 42. - CZ. ZGORZELSKI: Cztery "Grażyny" i trzech "Wallenrodów". "Tyg. powsz.", nr 4. - żłk /S. ŻÓŁKIEWSKI/: Plan wydawniczy. "Kuźnica", nr 14.

139

11 Zmarł w Warszawie Stanisław Jarkowski (ur. 1882 r.) - historyk czasopiśmiennictwa, założyciel i profesor Wyższej Szkoły Dziennikarskiej, członek Rady Naukowej Polskiego Instytutu Prasoznawczego. (Dane bio- bibliograficzne podaje S. Łoza: Czy wiesz, kto to jest? Warsz. 1938 s. 290 - 291).

140
136

14 Otwarcie Instytutu Francuskiego.
W Warszawie nastąpiło otwarcie Instytutu Francuskiego z udziałem

tem dyrektora departamentu prasy francuskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych min. Joxe. 16 VI również w Krakowie nastąpiło otwarcie Instytutu Francuskiego.

137141

Zawieszenie zob. poz. 12 150.

- 14 P u b l i c z n e p o s i e d z e n i e P o l s k i e j A k a d e m i i U m i e j ę t n o ś c i. W Krakowie odbyło się doroczne posiedzenie publiczne PAU w obecności ministra Oświaty, S. Skrzyszewskiego. Sytuację i prace PAU omówił prezes K. Nitsch, sprawozdanie złożył sekretarz generalny T. Kowalski. Nagrody Wydziału Filologicznego PAU (po 50 000 zł) otrzymały prace: I. Chrzanowskiego Joachim Lelewel i T. Lehra-Spławińskiego O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian. Nagrody Wydziału Historycznego-Filozoficznego PAU (po 50 000 zł) przyznano M. Friedbergowi za pracę Kultura polska a niemiecka i S. Szczotce za pracę Chłopi obrońcami niepodległości w okresie potopu. Członkami czynnymi wybrani zostali m. in.: Z. Jachimecki, A. Kleczkowski, S. Łempicki, W. Molé, L. Kolankowski; członkami korespondentami PAU: W. Doroszewski, K. Górski, K. Ajdukiewicz i in. Poza tym Prezydent R.P. zatwierdził wybór 10 członków zagranicznych.

Nowi członkowie PAU. - Posiedzenie publiczne PAU dnia 14 VI 1947 r. - Skład PAU. - Sprawozdanie z czynności i wydawnictw PAU od lipca 1946 do czerwca 1947. "Roczn. PAU" 1946/47 ss. 86 - 87, 45 - 60, I - LXXXV, 3 - 31.

138
142

- 15 K a z i m i e r z N i t s c h c z ł o n k i e m A k a d e m i i N a u k Z w i ą z k u R a d z i e c k i e g o. Znany językoznawca polski, prof. K. Nitsch z Krakowa, prezes PAU, został wybrany na członka korespondenta Akademii Nauk ZSRR w Moskwie.

143 139

- 15 Śląski Tydzień Kultury. W Katowicach odbyło się III publiczne posiedzenie Wojewódzkiej Rady Kultury połączone z inauguracją I Śląskiego Tygodnia Kultury, zorganizowanego na terenie całego województwa. Referaty wygłosili: K. Popiołek: Zjednoczenie narodowe Śląska, W. Szewczyk: Zjednoczenie kulturalne Śląska. Jednocześnie odbyło się wręczenie dorocznych nagród Wojewódzkiej Rady Kultury (po 100 000 zł): naukowej - Fr. Popiołkowi, muzycznej - J. Fojcikowi. 140
- 17 Otwarcie Centralnego Klubu Polsko-Radzieckiego odbyło się w Warszawie. W związku z tym przemówienia wygłosili: przewodniczący Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, minister H. Świątkowski i prezydent miasta S. Tołwiński. 145
- 18 Odczyty Antoniego Słonimskiego. Na zebraniach zorganizowanych przez Zw. Zaw. Literatów Polskich w Warszawie i w Łodzi (21 VI) przybyły z Anglii A. Słonimski, kierownik Sekcji Literatury UNESCO, zreferował opracowany przez siebie i przyjęty w centrali UNESCO w Paryżu projekt działalności w dziedzinie literatury. Na miejsce naczelne wysuwa się zadanie zwiększenia ilości i podniesienia jakości przekładów, zwłaszcza z literatur mniejszych narodów, na tzw. języki światowe. W celu ułatwienia tego zadania postuluje się powołanie agencji do wymiany rękopisów. W toku realizacji znajduje się antologia poezji łacińskiej i hiszpańskiej, przy czym UNESCO zakupi częściowo nakład tych antologii. Wśród wydawnictw UNESCO ukaże się również Antologia cierpienia i oporu, zawierająca m. in. utwory polskie. W zakresie pomocy artystom w krajach znoszonych przez wojnę działać ma specjalna fundacja powołana w porozumieniu z fundacją Rockefellera.

A. SŁONIMSKI: Literatura w UNESCO. Dyskusja. "Kuźnica",
nr 28. 146

20 R o z p o r z ą d z e n i e o e g z e m p l a r z u o b o -
w i ą z k o w y m d l a g ł ó w n y c h b i b l i o t e k .
Ministerstwo Oświaty wydało rozporządzenie w sprawie obowiązku
bezpłatnego dostarczania druków dla celów bibliotecznych i urzęd-
owej rejestracji. Rozporządzenie to opiera się na ustawie z
18 III 1932 r.; poleca zarządzającemu zakładem drukarskim dos-
tarczyć bezpłatnie: "po 2 egzemplarze każdego druku z całego
obszaru R.P. - Bibliotece Narodowej w Warszawie, po 1 egzempla-
rzu każdego druku z całego obszaru R.P. bibliotekom uniwersyte-
ckim w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Toruniu, Warszawie i Wrocławiu
oraz Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy, która druki z
zakresu matematyczno-przyrodniczego, rolnego i lekarskiego prze-
kazywać będzie Bibliotece Uniwersyteckiej im. Curie-Skłodowskiej
w Lublinie, po 1 egzemplarzu każdego druku z obszaru wojewódz-
twa - właściwej bibliotece regionalnej /.../. Utwory muzyczne
bez tekstu słownego, druki, których nakład nie przewyższa 100
egzemplarzy, oraz druki artystyczne nie przeznaczone do sprze-
daży, należy dostarczać tylko Bibliotece Narodowej w Warszawie
w 1 egzemplarzu". Rozporządzenie weszło w życie z dniem ogło-
szenia 16 X 1947.

"Dz. U. R. P.", nr 64 poz. 374. 147

21 O g ł o s z e n i e t e k s t u k o n w e n e j i o U N E -
S C O . W Warszawie opublikowano tekst "Konwencji dotyczącej
utworzenia Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania,
Nauki i Kultury (UNESCO)", podpisanej 16 XI 45 r. w Londynie,
a ratyfikowanej przez Krajową Radę Narodową 22 IX 46 r.

"Dz. U. R. P.", nr 46 poz. 242. 148

21 O d z n a c z e n i e J u l i a n a T u w i m a. Prezydent B. Bierut udekorował w Warszawie J. Tuwima Krzyżem Komandorskim Orderu "Polonia Restituta" za zasługi w dziedzinie artystycznej i kulturalnej. 149

21 N a g r o d a l i t e r a c k a L u b l i n a. Nagrodę literacką Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie (w wysokości 40 000 zł) otrzymał Józef Nikodem Kłosowski za powieść o Batalionach Chłopskich pt. Jarżmo. Skład jury: przewodniczący RN L. Czugała, wicewojewoda J. Sokołowski, prof. J. Kleiner, ks. L. Zalewski, woj.referent muzyki J. Kolasiński, prezes Zw. Muzyków T. Chyła, prezes Zw. Plastyków W. Filipiak, art. dram. E. Ossowska.

J. KLEINER: Powieść o wsi walczącej. "Tyg. powsz.", nr 43.
 - A. MADEJ: Laureat lubelskiej nagrody literackiej. "Warsz.", nr 13. - S. PAPIÉE: O chłopskiej krwi i chłopskim czynie. "Dz. liter.", nr 22. - J. SŁOMKOWSKI. "Dziś i jutro", nr 41. - H. SYSKA. "Wieś", nr 30. 14650

21 A k a d e m i a k u c z e i J ó z e f a L o m p y. W Katowicach odbyło się uroczyste powie^siedzenie Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Instytutu Śląskiego z okazji 150 rocznicy urodzin J. Lompy. Przemawiali: Z. Hierowski i G. Morcinek. W dniu 29 VI Komisja Literacka Instytutu Śląskiego zorganizowała w Woźnikach, gdzie mieszkał, uroczystości ku czci J. Lompy.

Ukazał się też 3 zeszyt "Zarania Śląskiego" poświęcony J. Lompie, w którym oprócz bibliografii jego prac zamieszczone artykuły i przyczynki następujących autorów: L. Brożek, J. Ende-równa, Z. Hierowski, S. Kasztelowicz, J. Krzyżanowski, G. Morcinek, W. Szewczyk i in. 147151

22 - 29 "D n i T o r u n i a". Na "Dni" przybył m. in. do Torunia minister Oświaty, S. Skrzeszewski. Oprócz zlotu harcerstwa

pomorskiego, imprez artystycznych i koncertów chórów młodzieżowych, wystąpiła Opera Poznańska ze Strasznym dworem S. Moniuszki. Po raz pierwszy po wojnie odbył się międzyszkolny popis uczniów szkół muzycznych z województw północnych.

148 152

- 23 Delegacja polska na Międzynarodową Konferencję Związków Autorów i Kompozytorów wyjechała do Londynu w składzie: prezes ZAIKS - J. Boczkowski, dyrektor ZAIKS - W. Jastrzębiec-Rudnicki, oraz członkowie zarządu: J. Arct, J. Brzechwa i J. Iwaszkiewicz. Delegacja uzyskała przyznanie na rzecz Polski rekompensaty za zabrane przez Niemców tantiemy. Do władz konfederacji weszli: J. Iwaszkiewicz jako prezes federacji literatów, W. Jastrzębiec-Rudnicki jako sekretarz federacji autorów dramatycznych, oraz J. Brzechwa jako członek sekcji prawnej.

149 153

- 25 Dyskusja w Stowarzyszeniu Architektów Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie na temat "Sztuka wolna czy postulowana" zapoczątkowana została referatem Wandy Melcer.

150

- 25 Doktorat honoris causa dla Adolfa Czernego. Prof. T. S. Grabowski oraz prof. T. Lehr-Spławiński wręczyli w Pradze A. Czernemu dyplom doktora h. c. Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prof. Czerny, uczony i poeta, przełożył m. in. całego Króla Ducha J. Słowackiego na język czeski.

151

- 26 Posiedzenie Rady Naukowej Polskiego Instytutu Prasoznawczego odbyło się w Warszawie. Przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu został H. Jabłoński, zastępcami - R. Werfel i A. Grodzicki, sekretarzem -

J. Baumritter. Począwszy od czerwca 1947 r. Polski Instytut Prasoznawczy wydawał miesięcznik "Prasa Polska" ; w ciągu roku ukazało się 7 numerów czasopisma.

S. JARKOWSKI: Polski Instytut Prasoznawczy w Warszawie. "Życie Nauki", nr 19/20 s. 59 - 62. 156

28 Umowa o współpracy kulturalnej między Rzeczpospolitą Polską a Ludową Republiką Bułgarii została podpisana w Warszawie. Ratyfikowana w Warszawie 3 XII, weszła w życie po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych w Sofii dnia 12 I 1948 r. 157

28 Plan Państwowego Instytutu Wydawniczego. W Warszawie odbyła się konferencja z udziałem przedstawicieli Min. Oświaty i Min. Kultury i Sztuki oraz reprezentantów świata nauki i prasy w sprawie planu działalności PIW. W wyniku narady Min. Kultury i Sztuki zarządzeniem z dnia 18 IX powołało Komitet Redakcyjny dla PIW w składzie: S. Jędrychowski, J. Drewnowski, H. Jabłoński.

J. KURYLUK: Program prac Państwowego Instytutu Wydawniczego. "Stolica", nr 30. - "Dz. urz. Min. Kult. i Szt.", nr 4 poz. 43.

158

29 I Zjazd Pracowników Prasy Podziemnej. W Warszawie odbył się I Walny Zjazd Delegatów Związku Pracowników Prasy Podziemnej w okresie okupacji.

"Prasa pol.", nr 2/3.

159

29 Konkurs "Wsi" na sztukę dla teatrów ludowych. W Łodzi opublikowano wyniki konkursu ogłoszonego przez tygodnik "Wieś". Ogółem nadesłano 52 utwory. I nagrodę

(40 000 zł) otrzymał T. Goździkiewicz za sztukę Rusznica królewska; dwie II nagrody (po 25 000 zł) G. Przeczek za Ondraszka i R. Bubic za Lelujje z białej izby; trzy III nagrody: A. Biernat, A. Kamińska, J. Rohlow i A. Łazarek. Poza konkursem wyróżniono sztukę S. Gębali Pięćdziesiąty pierwszy robotnik.

Wynik konkursu na sztukę dla scen ludowych. "Wieś", nr 26. - J. GORZYCKA, Z. KAŁUŻYŃSKI: Po konkursie. "Wieś", nr 26.

156/160

29 P o r a n e k a u t o r s k i W ł a d y s ł a w a B r o n i e w s k i e g o, zorganizowany przez Związek Walki Młodych na rzecz funduszu czasów dla młodzieży z tej organizacji, odbył się w sali Teatru Polskiego w Warszawie. Poeta poprzedził ten poranek wypowiedzią autobiograficzną pt. Dlaczego dla młodych?, drukowaną w "Życiu Warszawy", nr 175.

157/161

30 S p r a w a S t a n i s ł a w a W a s y l e w s k i e g o w S ą d z i e N a j w y ż s z y m. W Sądzie Najwyższym w Łodzi rozpatrzona została sprawa S. Wasylewskiego, który został wykluczony ze Zwi. Zaw. Literatów Polskich za to, że w czasie okupacji niemieckiej był redaktorem "Gazety Lwowskiej". Sąd Wojewódzki w Krakowie uniewinnił Wasylewskiego od zarzutu kolaboracji, co wywołało liczne protesty w prasie. Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną prokuratora i zatwierdził wyrok pierwszej instancji.

Zob. poz. 243/46

S. R. DOBRROWOLSKI: Rozgrzeszenie dla kolaboracjonizmu. "Pol. zbroj.", nr 29. - Sprawa Wasylewskiego. "Dziś i Jutro", nr 4. - J. KOTT: Obrońcy kolaboracjonizmu. "Kuźnica", nr 4. - Sprawa S. Wasylewskiego. /Fragm. rozprawy przed Sądem Okręgowym wg urzędowego stenogramu/. "Kuźnica", nr 4. - Sprawa Wasylewskiego. /Oświadczenie Zarządu Głównego ZZLP/. "Odra", nr 4; "Tyg. powsz.", nr 7. - J. SZCZIAWIEJ: Dzień po dniu. "Warsz.", nr 1. - A. WAŻYK:

30 D e k o r a c j a W a n d y W a s i l e w s k i e j. Prezydent B. Bierut udekorował w Warszawie przybyłą z ZSRR powieściopisarkę Wandę Wasilewską najwyższym polskim odznaczeniem bojowym - Krzyżem Grunwaldu I Klasy, oraz Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu "Polonia Restituta", nadanym uchwałą KRN w roku ubiegłym.

159 163

30 VI - 6 VII T r z e c i Z j a z d P i s a r z y C h ł o p s k i c h odbywał się w Rytwianach koło Sandomierza przy udziale około stu osób. Oprócz przemówienia wstępnego ministra Kultury i Sztuki S. Dybowskiego referaty zasadnicze wygłosili: S. Żółkiewski: Obecna sytuacja inteligencji polskiej, M. Jaroszyński: Konsekwencje społeczne reformy szkolnictwa wyższego, J. A. Król: Inteligentkie getto chłopskie, H. Brodowska: Historia oświaty dla ludu u schyłku XIX w., M. Czuła: Pamiętniki chłopskie, Z. Skwarczyński: Chłop i sprawa chłopska w powieści XVIII w., H. Syska: Dawna prasa chłopska. Od "Kmiotka" do "Zarania". Poza tematami wysuniętymi przez referentów, dyskutowano również o poezji współczesnej i o ^{samorodnej twórczości} ~~literaturze~~ ludowej. Zjazd zakończono w Kielcach zbiorowym wieczorem autorskim.

*retamamim
atyzmu
stury "chłop-"*

Chłopscy pisarze w rocznicę Manifestu Lipcowego. /Rezolucja/.

"Wieś", nr 27/28. - S. Dybowski: Przemówienie na otwarcie Zjazdu.

"Wieś", nr 29. - M. GRAD: Rozważania pozjazdowe. "Dz. lud.", nr

228. - J. KAPUŚCIŃSKI: Porytwiańskie rozmyślania. "Wieś", nr 31. -

J. A. KRÓL: Rodowód inteligencji chłopskiej. "Wieś", nr 25. - J.

A. KRÓL: Inteligentkie getto chłopskie. "Wieś", nr 27. - M. MEU-

DZIK: Pokłosie zjazdu pisarzy chłopskich. "Gaz. lud.", nr 285. -

S. NOWAK: Rytwiany 1947. "Dz. lud.", nr 192. - J. POGAN: Zjazd

pisarzy ludowych w Rytwianach. "Wiciowa Walna Gromada", nr 16 s. 12 - 13. - M. PRZYBYSZ: Wśród pisarzy chłopskich. "Dz. liter.", nr 24. - S. SKULSKI: O zjeździe. "Wieś", nr 29. - S. SKULSKI: Zjazd pisarzy chłopskich. "Chłop. Droga", nr 28. - L. SOBIERAJSKI: Przed Zjazdem. "Wieś", nr 25. - K. STEFANČZYK: Literaci pójda z nami.

Uwagi po zjeździe pisarzy chłopskich. "Chłopi", nr 39. - W. JAŻDŻYŃSKI: Wspomnienia. W: Tranzycem przez Łódź. Łódź 1964 s. 218-226. 160 164

- Wystawa książki polskiej w Nowym Jorku. W Public Library została zorganizowana przy współdziałaniu ambasady Rzeczypospolitej Polskiej wystawa obrazująca nasz dorobek wydawniczy z lat 1945 - 1947. 165

- Wertepy Leopolda Buczkowskiego. Powieść Buczkowskiego o życiu zapadłej wsi polskiej napisana została w 1937 r. ale z powodów cenzuralnych nie mogła się wówczas ukazać. W r. 1947 przykuła uwagę krytyki zarówno egzotycznością opisywanego świata, jak i naturalistyczno-ekspresjonistyczną stylizacją formalną. Powieść była rozważana przez jury nagrody "Odrodzenia" jako jedna z kandydatur do tej największej po wojnie nagrody literackiej.

E. JĘDRKIEWICZ. "Arkona", nr 9/10 s. 6 - 7. - S. LICHANŃSKI. "Now. liter.", nr 38. - B. RAFAŁOWSKA. "Kuźnica", nr 34. - R. BRATNY. "Odra" 1948 nr 18. K. KOŹNIEWSKI. "Tyg. powsz.", 1948 nr 1. - Z. STAROWIEYSKA-MORSTINOWA. "Prz. powsz." 1948 nr 1 s. 58 - 67. - K. WYKA. "Twórcz." 1948 z. 6 s. 83 - 87; przedr. w: Pogranicze powieści. Kr. 1948 s. 364 - 372. - H. BEREZA. "Nowe Książki" 1957 nr 4. - L. B. GRZENIEWSKI. "Twórcz." 1957 z. 6 s. 139 - 143. - J. PYTLAKOWSKI. "Now. liter. i wyd." 1957 nr 4. 162/166

- Śmierć liberała Artura Sandauera. Tom opowiadań o tragedii Żydów Podczas okupacji niemieckiej w mieście powiatowym

wschodniej Galicji nie wywołał szerszego echa w krytyce. "Niesłusznie! - pisał Kazimierz Wyka. - Bo wśród wielu książek traktujących doświadczenie narodu żydowskiego za okupacji tom Sandauera węzłowe punkty tego doświadczenia określił pierwszy, a pod wieloma względami określił najtrafniej. /.../ Nie będziemy Śmierci liberała stawiać na równym poziomie z lirycznymi chorałami w prozie, które tragedii Żydów wyśpiewuje Adolf Rudnicki. Miejsce Sandauera jest gdzie indziej; z wszystkich powojennych prozaików najbliżej Gombrowicza. U Sandauera jedynie oraz w Mojej czarnej brodzie Rudnickiego groteska pełni funkcję tragiczną, albowiem w umiejętności pokazania, jak bardzo w losie Żydów splatały się z tragizmem elementy krańcowego nonsensu i fikcji podtrzymywanej przez tępiących i tępicielei, zawiera się główny walor Śmierci liberała. I tylko świadkowi od wewnątrz przynależne prawo do takiego stanowiska. /.../ Słusznie Sandauer to opowiadanie tytułuje Sprawa godności. Bo zbiór jego opowiadań, rozpoczęty od groteski i bezsensu, jednak i myślowo i moralnie wyprowadza czytelnika ku oczyszczeniu."

K. BRANDYS: Opowiadania behaviorysty "Kuźnica", nr 49. -
 K. KOSIŃSKA: W walce o godność człowieka. "Pol. zbroj.", nr 183. -
 Alk. /A. KOWALSKI/. "Arkona", nr 9/10 s. 9. - Cz. WOJĘŃSKA. "Le-
 wy Tor", nr 4. - J. ZIOMEK. "Zesz. wrocł.", z. 3 s. 166 - 169. -
 S. LICHANŃSKI: Spowiedź liberała. "Tyg. warsz." 1948 nr 3. - K. WYKA:
Wszystkie lata okupacji. W: Pogranicze powieści. Kr. 1948 s. 143 -
 - 150; przedr. w: Szkice liter. i artyst., T. 2. Kr. 1956 s. 58 -
 64. - L. BUDRECKI: Liberalizm wobec imperializmu. "Wieś" 1949
 nr 7. 167

- Zmowa Demiurgów Kazimierza Truchanowskiego. Napisana w czasie okupacji powieść Truchanowskiego została odczytana przez większość odbiorców (nie bez su-

gestii ilustracji B. Linkego) jako pamflet na hitleryzm ujęty w formę fantastyczno-groteskową. Związki problematyki a zwłaszcza stylistyki Truchanowskiego z linią twórczości T. Micińskiego, Witkacego, Kafki i Schulza były również przedmiotem kontrowersyjnych wypowiedzi krytyki.

J. BRZOSTOWSKA. "Rob.", nr 137. - L. BUDRECKI: Faszyzm w masce alegorii. "Kuźnica", nr 47. - A. KOWALKOWSKI. "Arkona", nr 7/8 s. 11. - T. KWIATKOWSKI. "Dz. liter.", nr 23. - S. RASSAŁSKI: Krzywe zwierciadło Truchanowskiego. "Warsz.", nr 10. - JOTKA /T. SARNECKI/: Autor o swoim dziele. "Kur. codz.", nr 228. - T. SARNECKI: Krzywe zwierciadło współczesności. "Kur. codz.", nr 184. - J. ZIOMEK. "Zesz. wrocł.", nr 3 s. 169 - 170. - W. ŻUKROWSKI. "Odra", nr 42. - S. LICHANSKI: Człowiek i Demiurgowie. "Twórcz." 1948 z. 3 s. 104 - 108; przedr. w: Literatura i krytyka. Warsz. 1956 s. 271 - 284. - M. MORSTIN-GÓRSKA. "Tyg. powsz.", 1948 nr 12. - B. OSTROMECKI. "Tyg. warsz." 1948 nr 4. 168

LIPIEC

1 Pierwszy numer "P o p r o s t u" ukazał się w Warszawie z podtytułem "studenckie czasopismo społeczno-literackie". Pismo redagował komitet, wydawał Zarząd Główny Akademickiego Związku Walki Młodych "Życie". We wstępnym artykule "Od Redakcji" następująco formułowano cele i zadania nowego czasopisma: "Pismo nasze pragnie stać się trybuną młodej, postępowej inteligencji. Będziemy walczyć z oportunizmem, z bezmyślnością, z przejawami separatyzmu wśród młodzieży akademickiej. Będziemy starali się uaktywnić społecznie jak najszerszy krąg młodzieży. Będziemy otwarcie poruszać wszystkie bolączki studiującej młodzieży, będziemy piętnować te siły, które starają się przeciwstawić młodą inteligencję nowej rzeczy-

czy nieswiadomym wistości i uczynić ją świadomym (narzędziem walki z postępem. Walka o nową kulturę - a nie czysto formalne omawianie starych, tradycyjnych podziałów - o nową kulturę ogólnonarodową, wyrosłą na gruncie nowych warunków ekonomicznych i społecznych, będzie podstawą naszego programu."

W tym samym numerze S. R. Dobrowolski w artykule Przypadek zrządził... nawiązał do wileńskiego "Po prostu" i jego kontynuacji, "Karty", stwierdzając w zakończeniu: "Nowe «Po prostu» pragnąc kontynuować piękne tradycje dawnego ma przed sobą nie mniej ważne zadanie uczestniczenia w stawianiu podstaw nowej, demokratycznej kultury w Polsce, współdziałania w tworzeniu nowego polskiego stylu życia." Jako jedyn^{ym} z pozostałych przy życiu współzałożycieli i współredaktor^{ów} antyfaszystowskiego dwutygodnika "Po prostu" z lat 1935 - 1936 zabrał głos S. Jędrychowski w artykule Dawniej i dziś.

Oprócz aktualnych materiałów z życia postępowych organizacji młodzieży akademickiej redakcja zamieszczała utwory młodych pisarzy zarówno w dziale poezji i prozy, jak publicystyki i reportażu. Żywo redagowane przeglądy teatralne i plastyczne oraz stała kolumna not polemicznych uzupełniały ^m ~~łamy~~ czasopisma. Współpracownikami "Po prostu" byli: R. Bratny, A. Braun, J. Bocheński, T. Borowski, L. Budrecki, J. Czarny, B. Czeszko, E. Fiszer, K. Gruszczyński, T. Konwicki, T. Kubiak, S. Marcza^k-Oborski, J. Płażewski, Z. Radek, T. Różewicz, A. Słucki, W. Woroszyński i inni.

Następny numer "Po prostu" ukazał się 1 VIII, a od 1 IX czasopismo wychodziło regularnie jako dwutygodnik.

169

2 U s t a w a o u t w o r z e n i u R a d y O c h r o n y P o m n i k ó w M ę c z e ń s t w a. "W celu skoordynowania działalności władz, organizacji i instytucji społecznych w zakresie

upamiętnienia męczeństwa Narodu Polskiego i innych Narodów tworzy się Radę Ochrony Pomników Męczeństwa. /.../ W szczególności do zadań Rady należy ustalanie ogólnych wytycznych w zakresie: a) upamiętnienia plastycznego miejsc i faktów związanych z martyrologią, b) grobownictwa ofiar zbrodni hitlerowskich, c) obchodów i uroczystości, d) akcji wydawniczej, wystawowej, filmowej i odczytowej. /.../ W skład Rady Ochrony Pomników Męczeństwa wchodzi: Przedstawiciel Prezesa Rady Ministrów oraz po jednym przedstawicielu Ministerstw: Kultury i Sztuki, Oświaty, Sprawiedliwości, Administracji Publicznej, Ziem Odzyskanych, Odbudowy, Obrony Narodowej i Spraw Zagranicznych." Nadto w skład Rady wchodzi przedstawiciele szeregu organizacji społecznych oraz "10 członków, powołanych przez Ministra Kultury i Sztuki z grona wybitnych przedstawicieli świata nauki, literatury i sztuki /.../".

"Dz. U. R. P." nr 52 poz. 264.

Równocześnie tego samego dnia wyszły dwie ustawy o upamiętnieniu męczeństwa Narodu Polskiego i innych Narodów w Oświęcimiu i na Majdanku, tworzące na terenach byłych obozów koncentracyjnych Muzea Państwowe, których zadaniem jest: "zbieranie i gromadzenie dowodów i materiałów, dotyczących zbrodni hitlerowskich, udostępnianie ich społeczeństwu oraz naukowe ich opracowanie."

"Dz. U. R. P." nr 52 poz. 265, 266.

186 170

6 K o n k u r s l i t e r a c k i Z w i ą z k u W a l k i
M ł o d y c h. W Warszawie ogłoszono wyniki konkursu literackiego, zorganizowanego przez Wydział Propagandy Zarządu Głównego ZWM i redakcję "Walki Młodych" na następujące tematy: 1. "Mój udział w wyścigu pracy", 2. "Mój udział w odbudowie wsi polskiej", 3. "Moja praca społeczna na terenie szkoły". Przyznano następujące nagrody: I M. Stachura (za prace na temat 1 i 2), II J. Cyliński

(za pracę na temat 2), III J. Kiełczewska (temat 2), F. Jarkowski (temat 2), T. Sobolewski (temat 3) i W. Kosmala (temat 3).

167171

7 Zwrot książek Bibliotece Polskiej w Paryżu. Do Biblioteki Polskiej w Paryżu wróciły za pośrednictwem S. P. Koczorowskiego, trzy wagony książek wywiezionych w 1943 r. przez Niemców, odnalezionych na terenie Niemiec i rewindykowanych do kraju. W końcu listopada 1947 r. S. P. Koczorowski przywiózł z Paryża wagon książek uzyskanych w darze dla bibliotek w Polsce m. in. od: Rosy Bailly, W. Dąbrowskiego, W. Kopaczewskiego, S. Neumana, K. Smólskiego, Biblioteki Polskiej w Paryżu i Francuskiego Komitetu Pomocy dla Bibliotek Polskich.

168172

13 Konkurs literacko-histeryczny "Stolicy" pt. Warszawa moich wspomnień zorganizowany w lutym 1946 r. z inicjatywy Archiwum Miejskiego i redakcji "Stolicy" został rozstrzygnięty. Spośród 102 nadesłanych prac jury w składzie: A. Słomczyński (Archiwum Miejskie), K. Jeżewska (Min. Kultury i Sztuki), J. W. Gomulicki (ZZLP), W. Wagner (P. Radio), S. Stok i K. Hryniewiecka ("Stolica") przyznało następujące nagrody: I (40 000 zł) - Z. Sutorowska: Ulica Bednarska; II (20 000 zł) - R. Dalborowa: Żurawia 25; dwie III (po 10 000 zł) - W. Litterer: Trębacka 4, M. Przybylska: "Udziałowa" i ówczesne życie Warszawy. Poza tym jury przyznało pięć nagród IV (po 5 000 zł) oraz wyróżnienia w postaci książek. Większość nagrodzonych prac była drukowana na łamach "Stolicy", cały zaś materiał konkursu został przekazany do Archiwum m. st. Warszawy.

K. HRYNIEWIECKA: Konkurs "Stolicy" rozstrzygnięty. "Stolica",

nr 26/27. - "Warszawa moich wspomnień". Konkurs literacko-historyczny. "Stolica", nr 3.

169 173

20 Nagroda literacka "Odrodzenia".

Nagrodę tygodnika "Odrodzenie" w Warszawie za najlepszy utwór prozą ostatniego roku w wysokości 250 000 zł otrzymał Jarosław Iwaszkiewicz za zbiory nowel Nowa miłość i Nowele włoskie. Skład jury: M. Dąbrowska, A. Kowalska, L. Kruczkowski, W. Kubacki, K. Kuryluk, J. Parandowski, S. Pigoń. W dyskusji wyróżniono następujące książki kontrkandydatów: A. Gołubiowa Bolesław Chrobry, H. Malewskiej Żniwo na sierpnie, L. Buczkowskiego Wertepy, K. Pruszyńskiego Trzy-naście opowieści.

Przyjmując na ogół z uznaniem wyróżnienie znakomitego pisarza, krytyka zwracała uwagę, że wskutek takiej decyzji jury nagroda "Odrodzenia" zmieniła charakter. O ile w 1946 r. premiowano nią wybitne osiągnięcia pisarza stosunkowo młodego, o tyle w 1947 r. uwieńczono jakby całokształt dorobku prozaika, działającego przez całe międzywojenne dwudziestolecie i mającego poważne osiągnięcia w kilku rodzajach literackich. Nagroda "Odrodzenia" stała się w ten sposób surogatem nieistniejącej nagrody państwowej. Postulaty krytyki szły w tym kierunku, aby przywrócić nagrodzie "Odrodzenia" jej pierwotny charakter, a niezależnie od tego utworzyć państwową nagrodę literacką, która stanowiłaby oficjalny wyraz uznania dla zasłużonych twórców.

Swego rodzaju podsumowaniem tej dyskusji był artykuł pt. Słowo podsądnego, w którym J. Iwaszkiewicz pisał: "Nie mam szczęścia do nagród. /.../ Toteż przyznanie przez jury nagrody «Odrodzenia» było dla mnie wielką niespodzianką. Nie była dla mnie natomiast niespodzianką nagonka na moją twórczość, jaka się w związku z tym przyznaniem nagrody rozpętała. W sformułowaniach, zarówno Zajączkowskiego jak i Dzikowskiego, a nawet Ryszarda Matuszewskiego odnajdujemy tę samą nutę. Pewne etykiety przyklejane dla

symplifikacyjnych celów do poszczególnych pisarzy odczuwa się tu specjalnie dotkliwie. Przez 15 lat mego żywota pisarskiego byłem «subtelnym poetą oktostychów» - teraz przyklejono mi etykietę «wybornego rzemiosła pisarskiego». Najciekawszym objawem sądów o mojej twórczości była recenzja z Nowel włoskich zamieszczona w «Życiu Warszawy». Dała ona jak gdyby skondensowaną esencję, szkielet ostateczny wszystkich innych wypowiedzi. Schemat ten sprowadza się mniej więcej do tego: Jarosław Iwaszkiewicz siedzi zamknięty w wieży z kości słoniowej i nie ma żadnego kontaktu z życiem; ale mu się to wybacza, ponieważ zna rzemiosło pisarskie. Jednym słowem «wieża» i «rzemiosło». Zarzut i pochwała. /.../ Nawet biorąc pod uwagę «wieżę» i «rzemiosło», nazwisko moje mogło się być znaleźć przy wyznaczaniu mi nagrody w innym kontekście, zmieszane z innymi nazwiskami. Gdy mi ktoś czasami powiada, że jestem dobrym pisarzem, odpowiadam zazwyczaj: na bezrybiu i rak ryba. Jednakże sąd jury «Odrodzenia» nie był żartem - a wynikło wszakże z niego potwierdzenie tego przysłowia".

Aby handel szedł. "Dziś i Jutro", nr 33. - L. M. Bartelski: Anno 1947. "Now. liter.", nr 20. - A. BOCHENSKI: Szanowny Panie Redaktorze. "Dziś i Jutro", nr 33. (Polem. K. KOŹNIEWSKI: Do Redakcji "Dziś i Jutro". "Dziś i Jutro", nr 35). - S. DZIKOWSKI: Jeszcze o nagrodzie. "Gaz. lud.", nr 239. - Z. HIEROWSKI: Laureat "Odrodzenia". "Odra", nr 33. - W. HORZYCA: Słowo o dramatach Iwaszkiewicza. "Arkona", nr 7/8. - J. Iwaszkiewicz otrzymał nagrodę "Odrodzenia". /Przemówienia: M. DĄBROWSKIEJ, W. KUBACKIEGO, S. PIGONIA/. "Odrodz.", nr 30. - J. IWASZKIEWICZ: Słowo podsądnego. "Now. liter.", nr 31. (Polem. R. MATUSZEWSKI: Rzemiosło pisarskie i "postępowość" pisarska. "Pol. zbroj.", nr 259). - jas. /P. JASIE-NICA/: "Sądziła akademia..." "Tyg. powsz.", nr 33. - S. KISIELEWSKI: Iwaszkiewicz i Gołubiew. "Tyg. powsz.", nr 33. - W. KRAGEN: Proza doskonała. "Dz. liter.", nr 25. - W. KUBACKI: Proza Iwaszkie-

wicza. "Odrodz.", nr 35 - 36; przedr. w: Krytyk i twórca. Łódź 1948 s. 273 - 309. - R. MATUSZEWSKI: Nagroda "Odrodzenia". "Pol. zbroj.", nr 196. - Nagroda "Odrodzenia". /Przemówienia: T. BREZY, J. IWASZKIEWICZA, J. PARANDOWSKIEGO/. - A. ROGACZEWSKI: Jeszcze w sprawie nagrody "Odrodzenia". "Kuźnica", nr 34. - rt.: Dokoła nagrody "Odrodzenia", "Now. liter.", nr 22. - A. TREPINSKI: Atmosfera nagród literackich. "Dziś i jutro", nr 38. - kjw. /K. WYKA/ Burza, przekładaniec i kapuśniak. "Odrodz.", nr 40. - J. P. ZAJĄCZKOWSKI: Dobre nagrody i dobre obyczaje. "Odrodz.", nr 35. - J. P. ZAJĄCZKOWSKI: W sprawie tegorocznej nagrody. "Odrodz.", nr 31.

174

26 Nominacja Juliana Przybosa. W Warszawie ogłoszono, że J. Przyboś, poeta, został mianowany posłem RP w Szwajcarii, jako następcą J. Putramenta, który został ambasadorem w Paryżu.

175

28 Otwarcie Teatru Akademickiego w Warszawie. Na inaugurację działalności Teatru Akademickiego przy ul. Królewskiej 13 wystawiono sztukę B. G. Shawa Androkles i lew. Wykonawcami byli studenci warszawskich uczelni.

J. FICOWSKI. "Tydzień", nr 49. - K. KOŹNIEWSKI. "Przekrój", nr 141/142. - M. KURZYNA. "Dziś i jutro", nr 32. - S. MARCZAK-OBORSKI. "Now. liter.", nr 39.

176

28 Delegacja polska na zjazd teatrologów w Paryżu. W ramach działalności UNESCO odbył się w Paryżu zjazd teatrologów w celu utworzenia Międzynarodowego Instytutu Teatralnego. Delegatami z Polski byli: L. Schiller i W. Daszewski.

177

- Śpiew z pożogi Krzysztofa Kamila

B a c z y ń s k i e g o. Obszerny zbiór wierszy najwybitniejszego poety czasów okupacji, poprzedzony był przedmową K. Wyki pt. List do Jana Bugaja (Jan Bugaj - to pseudonim Baczyńskiego, a List był wcześniej publikowany w konspiracyjnym "Mięsięczniku Literackim" 1943 z. 7). Śpiew z pożogi po raz pierwszy - nie licząc unikatowych egzemplarzy odbitych w czasie okupacji - udostępnił znakomitą lirykę poety poległego w czwartym dniu powstania warszawskiego. Stratę, jaką z tego powodu poniosła literatura polska, porównał ^{J. Zagórski} K. Wyka do tej, którą by poniosła, gdyby Słowacki zginął w powstaniu listopadowym.

L. BARTELSKI: Wzór na ład serca. "Now. liter.", nr 40/41. - Alk. /A. KOWALKOWSKI/. "Arkona", nr 9/10 s. 9. - E. KRASNOWOLSKA. "Płomień" 1947/48 nr 1. - B. OSTROMECKI. "Tyg. warsz.", nr 50. - A. SEUCKI. "Po prostu", nr 4. - J. ZAGÓRSKI: Śmierć Słowackiego. "Tyg. powsz.", nr 14/15. - S. ZIEMBICKI: Wybitny poeta konspiracji. "Warsz.", nr 5. - S. LEM: Zamilkły poeta. "Tyg. powsz." 1948 nr 1. - Z. LICHNIAK. "Prz. powsz." 1948 nr 5 s. 372 - 376.

178

- Ostatnia Europa Mirosława Żuławskiego. Opowiadania Żuławskiego (z podtytułem "Trzy miniatu-
 tury") były wyróżnione przez jury nagrody literackiej "Odrodzenia" w 1948 r. H. Vogler określał odrębność artystyczną tych opowiadań głównie z punktu widzenia "matematycznej konstrukcji losu człowieka". "Świat jest szachownicą, po której figurki bohaterów ^{poruszają} ~~poruszają~~ się w sposób pozornie zawiły, w rzeczywistości zaś - zmechanizowany i zautomatyzowany. /.../ Zjawiska posiadają dokładnie wymierzoną i regularną symetrię przy pozornej chaotyczności szczegółów." Oczywiście, tego rodzaju konstrukcja losu ludzkiego - jak to zgodnie podkreślali krytycy - ma charakter groteskowy, czasem szyderczy, czasem drwiący. "Naczelny problem utworu Żu-

ławskiego jest zasadniczym problemem naszej współczesności - zagadnienie upadku starej kultury, starej Europy i narodzin nowego świata" - pisał krytyk "Kuźnicy".

T. BREZA: Literatura w miniaturze. "Odrodz.", nr 48; przedr. w: Notatnik literacki. Warsz. 1956 s. 305 - 314. - Koź. /K. KOŻNIEWSKI/. "Przekrój", nr 130. - J. SZ. "Książka i Kult.", nr 11. - S. LICHANSKI: Polski Morand. "Tyg. powsz." 1948 nr 21. - H. VOGLER: Racjonalizm w mitologicznym zaułku. "Kuźnica" 1948 nr 42; przedr. w: Z notatek przemytnika. Warsz. 1957 s. 64 - 69.

179

SIERPIEŃ

1 P o w s t a n i e D e p a r t a m e n t u P r z e d s i ę - b i o r s t w. W Ministerstwie Kultury i Sztuki w Warszawie powstał Departament Przedsiębiorstw, którego celem jest nadzór organizacyjny i finansowo-gospodarczy nad przedsiębiorstwami państwowymi: Film Polski, Państwowy Instytut Wydawniczy, Zjednoczone Zakłady Przemysłu Muzycznego, Naczelne Dyrekcje Widowisk Rozrywkowych, Polskie Wydawnictwo Muzyczne i Centralny Zarząd Państwowych Zakładów Graficznych.

186

2 P i ę ć d z i e s i ą t a r o c z n i c a ś m i e r c i A d a m a A s n y k a stała się okazją do określenia z perspektywy historycznej trwałych wartości jego dorobku poetyckiego. W rocznicowym artykule H. Szyper pisał: "Jak mało który twórca był Asnyk poetą inteligencji polskiej, jej wzlotów, załamania, wahań, lęków i poszukiwań na całej niemal przestrzeni XIX stulecia." Po analizie stosunku twórczości Asnyka do głównych prądów artystycznych XIX w. krytyk stwierdzał: "Nie był Asnyk ani wyłącznie romantykiem, ani <<epigonem romantyzmu>>, ani pozytywistą, ani par-

nasistą, ani modernistą. Cechą wszelkiego epigonizmu jest obracanie się w kręgu form i pomysłów przeżytych i przeżytych, brak twórczej żywotności. Tymczasem Asnyk - w porównaniu z wielkimi romantykami - rozszerzył obszar literatury oryginalną «poezją myśli», a w dziedzinie techniki poetyckiej był reformatorem w wielkim stylu. /.../ Asnyk reprezentował na swym odcinku dziejowym najlepsze tradycje polskiej demokracji mieszczańskiej. Stąd występuje u niego pogarda dla Polski szlachecko-feudalnej, którą smaga nie tylko jako publicysta, ale również biczem satyry takiej, jak słynny Dzień wczorajszy czy Historyczna nowa szkoła. Z czujności intelektualisty wypływa odrzucenie właściwego romantyzmowi mesjanizmu, pociągu do mistyki i irracjonalizmu. Na tym tle występuje trafna ocena zwyrodniałości ustroju kapitalistycznego oraz imperializmu politycznego i gospodarczego, a w związku z tym duże zrozumienie dla socjalizmu."

J. BUDKOWSKA: Spóźniony romantyk. "Tyg. warsz.", nr 49. - J. GARBACZOWSKA: Asnyk - poeta prawd ludzkich. "Dz. liter.", nr 21. - J. KRZYŻANOWSKI: A. Asnyk - poeta czasów niepoetyckich. "Zesz. wrocł.", nr 4 s. 3-22. - A. J. MIKULSKI: Asnykowskie wspominki. "Tyg. powsz.", nr 31. - H. SZYPER: A. Asnyk - poeta inteligencji. "Now. liter.", nr 27. - G. TIMOFIEJEW: Poeta postępu społecznego dawniej i dziś. "Naprzód", nr 233. - J. WYSZOMIRSKI: Asnyk. "Tydzień", nr 4.

184

- 3 O r ę d z i e p i s a r z y b r a z y l i j s k i c h. W tygodniku "Odrodzenie" opublikowano O r ę d z i e d o p o l s k i c h p i s a r z y i a r t y s t ó w, podpisane w imieniu pisarzy brazylijskich przez prezesa Związku Pisarzy, Guiherme de Figueiredo, datowane w Rio de Janeiro 20 III 47 r. Pismo, które przywiózł do Warszawy znany brazylijski powieściopisarz, dramaturg i eseista, Anibal Monteiro Machado, zawiera wyrazy solidarności i podziwu dla całego

narodu polskiego za nieugiętą postawę w okresie hitlerowskiej okupacji oraz stwierdza, że "do walki o godność ludzką, sprawiedliwość społeczną i pokój pisarze i artyści polscy wnieśli bezcenny wkład."

182

7 S e t n y n u m e r "K u Ź n i c y" ukazał się w Łodzi w podwójnej objętości. Zawierał on m. in. List jubileuszowy Jerzego Borejszy, który obok słów uznania dla dotychczasowych osiągnięć tygodnika i życzeń dla zespołu redakcyjnego formułował także pewne dezyderaty na przyszłość: "W pierwszym rzędzie od organu lewicy, jakim jest "Kuźnica", należy oczekiwać krytycznego podejścia, i to zasadniczego, do okresu międzywojennego i do zagadnienia współczesnej literatury. Niestety, myśmy tego nie uczynili. /.../ Ludzie o kurzych skrzydłach i kurzej ślepotie sądzili, być może, że chcemy klajstrować i chcemy przejść na pozycje obronne. /.../ Jeśli zadanie /.../ na odcinku kulturalnym nie ma pozostać teorią - należy stworzyć klimat, w którym wyrosnie nowe pokolenie pisarzy, które swoją świeżością, dynamiką i talentem stanie się magnesem, wyciągającym starsze pokolenie pisarzy z marazmu intelektualnej emigracji wewnętrznej. Po to, aby ten proces przyspieszyć, /.../ należy powiązać inteligencję z masami, należy przełamać opory przed pójściem do Związków Zawodowych czy TUR-u, należy wreszcie nauczyć się mówić i pisać językiem zrozumiałym dla mas i dla inteligencji, nie zniżając poziomu. /.../ Oto niektóre zadania ofensywy na odcinku kulturalnym, w której przodować winna "Kuźnica". Taka ofensywa jest jednak możliwa jedynie wtedy, jeśli na odcinku kulturalnym nastąpi planowa gospodarka. /.../ Obrachunki na węzłowej stacji mają się ku końcowi. Wchodzimy w długi okres stabilizacji politycznej i gospodarczej w kraju i ta atmosfera

umożliwia długofalowe planowanie kulturalne i oświatowe. Na węzłowej stacji drogi rozchodzą się. O tym należy pamiętać. Kierunki są odwrotne i odległość będzie wzrastać."

178183

- 12 Nagrody Funduszu Kultury Narodowej. Sąd konkursowy Wojewódzkich Nagród Artystycznych w Krakowie przyznał nagrody (po 75000 zł) z Funduszu Kultury Narodowej za I półrocze 1947 r.: muzyczną - Z. Drzewieckiemu, plastyczną - I. Pieńkowskiemu, literacką - K. Wyce.

179184

- 19 Fundusz im. Adelii Tuwimowej. W rocznicę śmierci matki poety Zarząd Funduszu otrzymał od J. Tuwima 100 000 zł jako doroczną kwotę fundacyjną do rozdziału pomiędzy znajdujących się w ciężkiej sytuacji materialnej literatów i wdowy lub sieroty po zmarłych pisarzach. Zarząd Funduszu w osobach K. Brandysa, S. Pollaka i S. Żółkiewskiego dokonał rozdziału tej kwoty na posiedzeniu w dniu 1 września.

180

- 24 "Dokument o błąd" - pod takim tytułem tygodnik "Odrodzenie" (nr 34) opublikował uchwałę "Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie" z siedzibą w Londynie, stwierdzającą, że umieszczanie utworów dawnych lub nowych w prasie krajowej "byłoby nie tylko niegodne pisarza polskiego, wiernego prawdzie i wolności myśli, lecz także złowrogię dla kształtowania się twórczości polskiej w tym okresie".

Uchwałę podpisali: I. Baliński, S. Baliński, A. Bogusławski, W. Budzyński, J. Bujnowski, W. Czereśniewski, M. Czuchnowski, M. Danilewiczowa, S. Gacki, M. Giergielewicz, F. Goetel, W. Grubiński, M. Hemar, J. Kisielewski, J. Krycki, M. Kukiel, S. Kuszelewska, J. Lechoń, M. Lisiewicz, H. Naglerowa, J. Nie-

nych sześciu lat wojny. Były wyrazem niezadowolenia z literatury przedwojennej, formułowały pretensje i żądania: artystyczne, polityczne, moralne. Pierwsze próby realistycznej prozy zawiodły, nie wyrosła poza plotkę obyczajową, nie dała nawet konstrukcji losu ludzkiego, zawierała tylko okruchy publicystyki, błyszczące jak szkiełka w piasku. Czyż wobec dziesięciu złych powieści należy zrezygnować z walki o nową literaturę? Obrona jest przyznaniem się do klęski i rezygnacją". Przyczyny tego stanu rzeczy widział Kott w braku związków tematycznych z aktualną rzeczywistością, w wąskim zakresie wiedzy o świecie u prozaików współczesnych, wreszcie w kurczowej obronie rzemiosła jako głównej legitymacji pisarza wobec epoki.

Inne przyczyny niedostatków prozy współczesnej dostrzegł S. Żółkiewski w artykule O literaturze współczesnej: "Nie fikcyjne odwracanie się od tematów współczesnych, jak przypuszcza Kott - ale konkretne, żywe tradycje artystyczno-ideowe powodują, że obraz współczesności w naszej prozie nie ma tej użyteczności społecznej, której byśmy oczekiwali... Nikt chyba nie zaprzeczy, że to tradycje sienkiewiczowskie w naszej literaturze i tradycje jaskrawego ograniczenia realizmu - czy to na rzecz «snu i drwiny», czy to na rzecz «tajemnic jaźni» - są tymi najbardziej rzucającymi się w oczy zakażami naszej prozy". Winne są zatem odziedziczone i trudne do przezwyciężenia konwencje literackie, które Żółkiewski układa w cztery poetyki: 1) poetyka drobnomieszczańskiej trywialności (np. Pruszyński, Żukrowski), 2) poetyka próżni psychologicznej (np. Zawieyski), 3) poetyka epigonów ekspresjonizmu (np. Kwiatkowski, Buczkowski), 4) poetyka małego realizmu (np. Gojawiczyńska, Boguszevska).

W dalszym ciągu dyskusja rozwinęła się w kierunku zagadnień rzemiosła pisarskiego, zaatakowanych przez Kotta. J. Putra-

ment pod pseudonimem W. Bednarczuk w artykule Kompleks zachodni i nożyce wskazał źródła kultu dla rzemiosła w "kompleksie zachodnim" naszej literatury, w nadmiernym nawiązywaniu do "aktualnych na zachodzie wzorów twórczych". Tymczasem "kompleks zachodni literatury... w rezultacie izolował naszą twórczość w kraju i nie zdobył nam zagranicy". Jeszcze ostrzej sprawę rzemiosła i wzorów zachodnich postawił A. Ważyk w artykule Niedobry klimat: "Główna czarownica zgorszyła się, że z kotła, w którym warzyła przepisy na wielki realizm, zamiast ducha Balzaca czy polskiego Szołochowa wyjrżeli Putrament i Andrzejewski... Niedowład rzemiosła u poszczególnych pisarzy przy zmianie ideowej albo przy nowej tematyce jest tylko szczególnym przykładem ogólnego prawa przełomów... Bądźmy więc konsekwentni i strzeżmy się złudzeń: rachuba na łagodny rozwój od konstrukcji niesprawdzalnej do konstrukcji realistycznej bez zatrąty inwentarza jest oszukańczą rachubą. Nie ma przejścia bez wstrząsu od «kulturalnej psychologii» do metod realistycznych, do głównego nurtu prozy powieściowej, a walka o literaturę postępową traci połowę ostrości i roli społecznej, jeżeli nie odbywa się w głównym nurcie".

E. CSATO: W kręgach rzeczywistości. "Now. liter.", nr 40/41. - M. JASTRUN: Rozmowa o literaturze. "Kuźnica", nr 37. - KISIEL /S. KISIELEWSKI/: Ryby śpiewają w Ukajali. "Tyg. powsz.", nr 43. - J. KOTT: Zoil, albo o powieści współczesnej. "Odrodz.", nr 35. - W. BEDNARCZUK /J. PUTRAMENT/: Kompleks zachodni i nożyce. "Kuźnica", nr 41. - A. STAWAR: Z zagadnień prozy. "Kuźnica", nr 50. - J. K. WAYDA: Prokurator i obrońca. "Tyg. powsz.", nr 39. - A. WAŻYK: Niedobry klimat. "Kuźnica", nr 42. - M. ŻMIGRODZKA: Źródła dynamiki rozwoju powieści. "Wieś", nr 48. - S. ŻÓŁKIŃSKI: O literaturze współczesnej. "Kuźnica", nr 37.

- "M y ś l W s p ó ł c z e s n a" w h o ł ą d z i e L u d w i -
k o w i K r z y w i c k i e m u. Miesięcznik naukowy "Myśl
Współczesna" dużą część z. 7/8 poświęcił L. Krzywickiemu, publiku-
jąc m. in. prace E. Strzeleckiego O Ludwiku Krzywickim, I. Epszteina
Ludwik Krzywicki uczony-nauczyciel-człowiek oraz przedrukowując
ze Studiów socjologicznych rozprawę L. Krzywickiego Rodowód idei
społecznych. Równocześnie O. Lange ogłosił studium Ludwik Krzywicki
jako teoretyk materializmu historycznego, a "Czytelnik" wydał I tom
Wspomnień (1859 - 1885) L. Krzywickiego w serii "Żywoty nieurojone"
(przygotował do druku S. Stempowski).

A. CHOJECKI. "Gaz. lud.", nr 220. - J. C. "Zesz. wrocł.",
z. 4 s. 172 - 174. - K. KOSIŃSKA. "Pol. zbroj.", nr 210. - A. KRY-
GIER. "Prz. socjalist.", 9/10 s. 54 - 56. - M. SZULKIN. "Wiedza i
Życie", nr 10 s. 903 - 905. - Top. /A. ZIEMNY/. "Przekrój", nr 119. -
J. HULEWICZ. "Twórcz." 1948 z. 6 s. 109 - 111. - P. JASIENICA. "Tyg.
powsz." 1948 nr 8. - J. LITWIN. "Kuźnica" 1948 nr 22. - J. SZCZE-
PAŃSKI. "Po prostu" 1948 nr 2.

184180

WRZESIEŃ

1 P i e r w s z e k i n a o b j a z d o w e. W ciągu września
została uruchomionych na terenie całego kraju 70 kin objazdowych
Filmu Polskiego, wyświetlających krótkometrażowe filmy poświęcone
zagadnieniu odbudowy Warszawy. W tej planowej akcji kina objazdo-
we odwiedziły 1275 wsi, miasteczek i osad robotniczych, pozbawio-
nych ośrodków kulturalnych, dając łącznie blisko 3 000 seansów.

185190

1 O t w a r c i e c z y t e l n i Z a k ł a d u N a r o d o w e -

go im. Ossolińskich. We Wrocławiu nastąpiło otwarcie prowizorycznej czytelnicy Biblioteki "Ossolineum" przy ul. Szewskiej 37, z udziałem dyrektora Naczelnej Dyrekcji Bibliotek, J. Grycza. Udostępniono na razie 55 000 polskich książek.

186194

- 6 Konferencja w sprawie polsko-czeskiej współpracy naukowej i kulturalnej odbyła się w Osiecznej pod Leszmem z inicjatywy Instytutu Zachodniego. Udział w niej wzięło kilkunastu uczonych i literatów czeskich i polskich. Postanowiono wydać szereg publikacji naukowych i literackich na zasadach wzajemności. Organizacji tych spraw w Polsce podjął się Instytut Zachodni, w Czechach wydawnictwa ukazywać się będą w praskiej firmie "Melantrich". Goście czescy zwiedzili Biskupin, Gniezno, Kórnik, Wrocław, Poznań i Leszno.

Problemy współpracy naukowej polsko-czeskiej. "Książka i kult."
 , nr 11 s. 16 - 17.

187192

- 10 Konkurs Komisji Centralnej Związków Zawodowych na pamiątnik robotnika z czasów okupacji. W Warszawie ogłoszone wyniki konkursu KCZZ, ogłoszonego 1 lipca 1946 r. Nadesłano 115 pamiątników, 1 powieść i utwory wierszowane. Jury przyznało następujące nagrody: I w wysokości 30 000 zł uzyskał K. Szymczak, ślusarz z Warszawy, za Pamiątnik robotnika z okresu okupacji; dwie II po 25 000 zł uzyskali I. Nieznaniec z Poznania za pracę Wojna i ja oraz M. Knot z Karsznic za wspomnienia Od Oświęcimia do Ebensee; dwie III po 20 000 zł otrzymali Z. Wołk ze Śląska za Pamiątnik i S. Szymczak z Gdańska za pracę Ciężkie lata na obczyźnie. Ponadto przyznano trzy IV nagrody oraz szereg wyróżnień.

J. OSKARD: Mówią robotnicy. "Związkowiec", nr 41. - Pamiętniki robotników z czasów okupacji. "Książka i Kult.", nr 12 s. 13. -

W. SOKORSKI: Pamiętniki robotników z czasów okupacji. "Odrodz.", nr 41 - 43. 188/193

11 Nagroda literacka Ziemi Nyskiej. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Nysie rozporządza funduszem w wysokości 500 000 zł., zebranych przez społeczeństwo nyskie. Fundusz ten przeznaczony został na nagrody konkursowe za dzieło literackie lub naukowe, związane tematycznie z Ziemią Nyską. 189/194

14 Reaktywowanie Instytutu Bałtyckiego. W Bydgoszczy odbyło się pierwsze po wojnie zebranie zarządu Instytutu Bałtyckiego (prezes S. Srokowski, dyrektor J. Borowik).

B. SROCKI: Instytut Bałtycki po wojnie. "Myśl współcz.", nr 1 s. 119 - 124. 1965

14 Uroczystości ku czci Jana Amosa Komenskigo odbyły się w Lesznie Wielkopolskim z udziałem m. in. ambasadora Czechosłowacji, J. Hejreta, kilkunastu uczonych i literatów czeskich i słowackich. Urządzono akademię, koncert oraz wystawy: pamiątek po Komenskim, panoramy Psiego Pola, pamiątek powstania wielkopolskiego 1918/19 r.

L. BYKOWSKI: O rehabilitację Komenskigo. "Prz. wielkopol.", nr 4/6 s. 77 - 84. - S. ~~HEMPICKI~~ Komeniusz. "Dz. liter.", nr 32. 196

14 Trzyletnie istnienia Spółdzielni Wydawniczej "Czytelnik". Trzyletni dorobek Spółdzielni omawiano na dwóch zjazdach. W dniu 14 września odbył się w sali Sejmu Krajowy Zjazd Pełnomocników Powiatowych Spół-

dzielni, w dniu 26 października w sali Domu Akademickiego na Pl. Narutowicza - Walny Zjazd Delegatów Kół Członków "Czytelnika". Pierwszy zjazd otworzył dyrektor Instytutu Kulturalno-Oświatowego, S. Tazbir. Zasadniczy referat wygłosił prezes Zarządu Głównego Spółdzielni J. Borejsza, który po scharakteryzowaniu przemian społecznych i politycznych dokonanych w Polsce zajął się bliżej rolą kultury w życiu narodu, stwierdzając pewne opóźnienie przemian kultury w stosunku do postępu społecznego i gospodarczego. Występując przeciwko sztucznym "rogatkom" między wsią a miastem, między poszczególnymi warstwami narodu, J. Borejsza postulował tworzenie (nowego typu) kultury, jednej kultury ogólnonarodowej. ~~(opartej na planie państwowym.)~~

W dyskusji zwrócono uwagę na to, że dzięki wysiłkom organizacyjnym "Czytelnika" członkowie Spółdzielni mogą kupować książki z 30% rabatem, a czasopisma z 25% zniżką, jednak istnieją jeszcze w kraju "ugory" kulturalne, gdzie akcja oświatowa i kulturalna niedomaga. Należy więc wydatnie zwiększyć ilość kompletów książek Centrali Bibliotek Ruchomych, zaprzestać kramarskiej "konkurencji" w pracy kulturalno-oświatowej, marnotrawstwa energii i środków materialnych, a wzmóc planowe, zsynchronizowane oddziaływanie na wieś i na środowiska robotnicze, co pozwoli raz na zawsze znieść "rogatki kultury" i wszelkie zapory na drodze postępu kulturalnego.

Drugi zjazd obradował pod kierownictwem min. K. Rusinka, prezesa Rady Nadzorczej Spółdzielni, który krótko ^zobrazował osiągnięcia "Czytelnika" i naszkicował drogi rozwojowe na przyszłość. Referat programowo-ideowy J. Borejszy zawierał w streszczeniu tezy wysunięte już na pierwszym Zjeździe. Ponadto J. Borejsza wystąpił z postulatem rozgraniczenia prac oświatowo-kulturalnych między państwo a społeczeństwo, przy czym społeczeństwo

powinno wziąć do rozwiązania zagadnienia oświaty pozaszkolnej. "Czytelnik" poprzez dobrowolną pracę szerokich rzesz swych udziałowców miałyby tu do spełnienia poważne zadania. Entuzjazm wśród zebranych wywołało zwłaszcza stwierdzenie: "Chcemy zbudować nie tylko ze stali, betonu i szkła, ale i w życiu narodu - Dom Słowa Polskiego".

Po wyczerpaniu przemówień i sprawozdań zarządu i kierowników poszczególnych agend i resortów wywiązała się bogata dyskusja, w której zabierali głos przedstawiciele wszystkich warstw społeczeństwa: uczniowie, chłopci, robotnicy, nauczyciele, górnic^ccy, inżynierowie, rzemieślnicy i przedstawiciele "wolnych zawodów". Ze szczególnym naciskiem zwracano uwagę na ogromną rolę, jaką spełnia i ma jeszcze do spełnienia akcja "Czytelnika" na Ziemiach Odzyskanych.

J. BOREJSZA: Na rogatkach kultury polskiej. Warsz. 1947.

192197

- 15 D y s k u s j a o k r y t y c e. Dyskusję rozpoczął M. Jastrun artykułem Rozmowa o literaturze, gdzie stwierdzał: "Jeżeli inteligentny krytyk pisząc o prozie polskiej pomija milczeniem Medaliony Nałkowskiej, jeżeli nie ma nic do powiedzenia o dawnej prozie Dąbrowskiej i nowej Rudnickiego, jeżeli o wierszach współczesnych poetów nie ma nic do powiedzenia, mogą tylko tyle stwierdzić, że krytyka polska przeżywa stan apatii i znużenia. Jeżeli kogo należało by atakować ze wszystkich sił, to - krytykę bieżącą, gnuśną i frazeologiczną. Jeżeli szukać winnych - to tam". Ten ton niecierpliw i ostry ^{wywołany był pasją, z} ~~podobny był do tonu~~ jakiego J. Kott atakował prozaików w artykule Zoś, albo o powieści współczesnej. ~~Podobnie~~ ^{także} Ostro wypowiadali się inni dyskutanci. J. Putrament pod pseudonimem W. Bednarczyk pisał: "Pora przejść na krytykę normatywną, postulującą. Jeśli pisarz ulegający psychologizmowi zachodu, nie mogący się wyleczyć z Prousta, jest zjawiskiem w naszym okresie naturalnym,
- <http://rcin.org.pl>

choć niepożądanym - krytyk, który zajmuje takie samo stanowisko, jest już społecznym szkodnikiem. Formalizm, tak hojnie reprezentowany wśród naszych nielicznych młodych krytyków, jest zjawiskiem, które może nam zarazić całe pokolenie startujących dziś literatów". Najdobitniej pretensje wobec krytyki określił A. Ważyk w artykule Niedobry klimat. Odpowiedzialność za stan literatury rozłożył między twórców a publicystów w sposób nierównomier-ny: "Jeden czy dwa utwory powieściowe, w których uświadomienie społeczne nie wykracza poza fatalizm, albo powieści inteligenta mieszczańskiego o swoim nawróceniu nie zhańbią obozu postępu. Inaczej trzeba traktować publicystykę". "Inaczej, czyli dużo ostrzej" - dopowiedział K. Wyka w artykule Dyskusje i zjazdy, podejmując się jednocześnie obrony krytyki. "Jest źle, ale mimo to chęć zwalania już teraz odpowiedzialności za stan prozy i poezji na krytykę jest grubym ułatwieniem zadania, jest przesunięciem odpowiedzialności na miejsce niewłaściwe, jest pójściem po linii najmniejszego oporu. Bo dlaczego Stawar ma odpowiadać za to, co w latach okupacji pisał Dygat, a Kubacki za to, co czynił Pruszyński - nie pojmuję. Krytycy zasiedli po wojnie do stołu już gotowego - przy którego nakrywaniu i przyrządzaniu nie byli obecni. Złego humoru dzisiejszych biesiadników nie należy łądować im do plecaków." A w przyszłości? - "Kto będzie winien, skoro postulaty krytyki z trudem przerabiają wyobraźnię pisarzy, a jakże często w ogóle jej nie zdołają przerobić." W dalszym ciągu Wyka polemizował z zarzutami formalizmu, skierowanymi (tzw. krakowskiej pod adresem) szkoły krytyków, skupionych wokół "Twórczości", oraz szczegółowo omawiał trzy adresy działalności krytycznej: do czytelnika, do problematyki epoki i do pisarza.

M. JASTRUN: Rozmowa o literaturze. "Kuźnica", nr 37. -

A. KAMIENSKA: Szkoły metodologiczne i szkoły. "Wiesć", nr 44. -

W. BEDNARCZUK /J. PUTRAMENT/: Kompleks zachodni i nożyce. "Kuźnica", nr 41. - A. WAŻYK: Niedobry klimat. "Kuźnica", nr 42. - K. WYKA: Dyskusje i zjazdy. "Twórcz.", z. 12 s. 87 - 98. - M. ŻMIGRODZKA: Rozwój wiedzy o literaturze. "Wieś", nr 44.

198 199

16 Wizyta Waltera Lippmanna. Do Warszawy przybył z USA głośny publicysta i komentator polityczny, W. Lippmann, który przebywał w Polsce przez 10 dni.

199 1941a

22 Delegat polski na konferencji ekspertów prawa autorskiego. J. Brzechwa, literat i radca prawny Związku Autorów i Kompozytorów Scenicznych, wyjechał do Paryża na zaproszenie UNESCO celem wzięcia udziału w międzynarodowej konferencji ekspertów prawa autorskiego. Na konferencję tę zaproszono 12 najwybitniejszych znawców prawa autorskiego z całego świata.

199200

24 Aresztowanie Eugeniusza Szermentowskiego. Na polecenie prokuratury aresztowano w Warszawie E. Schummer-Szermentowskiego, dziennikarza i literata. W r. 1933 Szermentowski wydał książkę pt. Trzecia Rzesza rośnie gloryfikując Niemcy hitlerowskie. W czasie okupacji współpracował z Propaganda-Abteilung władz Guberni Generalnej. Po odbyciu kary więzienia E. Szermentowski został zwolniony i od 1956 r. publikuje nowe książki.

199201

27 Wystawa Cypriana Norwida w Krakowie. Wystawa objazdowa "Cyprian Norwid w 125 rocznicę urodzin /książki i grafika/" została otwarta w Krakowie. W związku z tym Tow. Literackie im. A. Mickiewicza urządziło cykl odczytów: W. Borowy: Motywy liryki Norwida (2 X); K. Wyka: Norwid jako poeta kulturalny (11 X); H. Malewska: Jak powstała powieść

o Norwidzie (18 X); M. Morstin-Górska: Norwid a romantyzm (25 X).
 Ponadto 4 XI odbył się w Teatrze Rapsodycznym wieczór recytacji
 poezji C. Norwida, poprzedzony wstępem T. Kudlińskiego.

202 197

- Zmiana redakcji miesięcznika "Teatr" nastąpiła jesienią 1947 r. Na miejsce J. N. Millera i J. Słotwińskiego redakcję objął L. Schiller wraz z kolegium w składzie: B. Korzeniowski, W. Padwa, M. Rulikowski. Nowa redakcja wydała jeszcze w tym roku podwójny nr 10/11, poświęcony w całości teatrowi rosyjskiemu i radzieckiemu. Od r. 1948 "Teatr" zmienił format, układ graficzny oraz lokal redakcji, która znalazła się w gmachu wydawcy, tj. PIWu.

L. Schiller zrezygnował prawie zupełnie z materiałów historycznych i przyczynkarskich na korzyść jak najszerszej pomyślanej problematyki współczesnej. Pismo podzielono na dwa zasadnicze działy. W pierwszym ukazywały się artykuły o charakterze ogólnym, dotyczące podstawowych zagadnień życia teatralnego w Polsce i za granicą. Drukowano tu artykuły problemowe, omawiano zagadnienia warsztatowe teatralne i literackie - związane z teatrem, publikowano prace teoretyczne, enuncjacje programowo-ideologiczne, artykuły dyskusyjne. Poszczególne numery były najczęściej poświęcone jakiejś wybranej sprawie, związanej jednak ściśle z aktualnymi wydarzeniami teatralnymi.

Dział drugi, zatytułowany "Przegląd teatralny", był bogato ilustrowany i zawierał krótkie recenzje, kroniki i informacje o wydarzeniach teatralnych w kraju i za granicą, wywiady, krótkie artykuły i noty, komunikaty i sprawozdania.

Redakcja L. Schillera trwała przez dwa lata.

203 198

- Krajobraz niewzruszony Kornela Filipowicza. Tom opowiadań o przeżyciach okupacyjnych w Generalnym Gubernatorstwie i w obozie koncentracyjnym, przyjęty z zainteresowaniem przez krytykę z powodu odmiennego od poprzednich ujęć potraktowania tematyki okupacyjnej. Bohaterem K. Filipowicza jest "młody człowiek o chłodnym umyśle dialektycznym i nieskorych odruchach uczuciowych" - jak go charakteryzował autor. "Krajobraz niewzruszony - to książka-dokument - pisała recenzentka «Twórczości» - rehabilitujący nas moralnie w oczach nas samych, książka humanisty o metodzie przyrodnika, literata piszącego precyzyjnie jak naukowiec, x książka ujawniająca niektóre dotychczas zakryte dla nas właściwości tego wytęsknionego «nowego realizmu»". K. Wyka stwierdzał: "Krajobraz niewzruszony napisał człowiek, który właśnie dlatego szuka motywów istotnych, ponieważ posiada surową dociekliwość prawdy, a nad obliczem rzeczywistości pochyla się zatroskany, jak to było właściwie, jakie to naprawdę motywy zaważyły. Psychologizm Filipowicza, chociaż jest najdalszy od moralizatorstwa, posiada wyraźną barwę moralną. Pisarz nie dla ciekawości poznawczej bada przebiegi psychiczne, lecz dla ich roli w obrębie decyzji moralnych człowieka."

T. BREZA: Pożegnanie ze śmiercią. "Odrodz.", nr 50; przedr. w: Notatnik literacki. Warsz. 1956 s. 300 - 305. - F. WIERZYNEK. "Książka i Kult.", nr 11 s. 17 - 18. - S. LICHANŃSKI: U prozaików. "Tyg. powsz." 1948 nr 18. - H. WIELOWIEYSKA: Szkoła realizmu. "Twórcz." 1948 z. 1 s. 105 - 107. - K. WYKA: Proza Filipowicza. "Dz. liter." 1948 nr 22; przedr. w: Pogranicze powieści. Kr. 1948 s. 131 - 143.

204 199

~~PAŹDZIERNIA~~

PAŹDZIERNIK

- 1 Wystawa autografów "Ossolineum".
W Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu przy ul. Szajnochy 10 otwarto wystawę "Literatura polska w autografach Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich". W trzech salach zgromadzono 137 rękopisów 66 autorów od 1627 r. do współczesności. Katalog opracował T. Mikulski. Wśród ek^sponatów znajdowały się m. in. rękopisy: Mickiewicza Pan Tadeusz, Słowackiego Król-Duch, Norwida, Sienkiewicza, Kasprowicza Księga ubogich, Reymonta Chłopi i in. 205 ~~206~~
- 7 Konferencja w "Filmie Polskim". W Łodzi odbyła się konferencja w Państwowym Przedsiębiorstwie "Film Polski" z udziałem min. Kultury i Sztuki S. Dybowskiego, połączona z oddaniem 18 projektorów polskiej produkcji do dyspozycji kin. O pracach "Filmu Polskiego" wygłosił referat dyrektor działu produkcji, inż. K. Biedrzycki. 206 ~~207~~
- 7 Konkurs Domu Wojska Polskiego na piosenkę żołnierską. W Warszawie nastąpiło rozstrzygnięcie konkursu Domu Wojska Polskiego i redakcji "Polski Zbrojnej" na piosenkę żołnierską, ogłoszonego w maju 1947 r. Nadesłano około 400 tekstów. Jury w składzie: płk. P. Borowy, płk. A. Korta, A. Maliszewski, P. Perkowski, płk. H. Werner - I nagrody nie przyznało; II nagrody (po 20 000 zł) otrzymali: S. R. Dobrowolski, J. Rojewski, S. Wygodzki; III nagrody (po 10 000 zł): T. Gajcy-Topornicki (pośmiertnie), T. Kubiak, R. Stiller, Z. Stolarek. Poza tym przyznano kilka wyróżnień po 5 000 zł.

Konkurs na piosenkę żołnierską. "Książka i Kult.", nr 12

s. 14 - 15. - Konkurs na piosenkę żołnierską. "Odrodz.", nr 44.
 - J. LAU: Nowe pieśni żołnierskie. "Żołn. pol.", nr 42. - Wyniki konkursu na piosenkę żołnierską. "Kuźnica", nr 43.

207 208

9 Czwartki literackie Związku Zawodowego Literatów Polskich w Toruniu rozpoczęte zostały w nowym sezonie odczytem J. Iwaszkiewicza O K. Szymanowskim. Następne ważniejsze referaty: K. Górski: O sztuce prozy, A. G. Siedlecki: O K. Tetmajerze, T. Makowiecki: O "Weselu" Wyspiańskiego, W. Natanson: Charakterystyka współczesnego teatru, A. L. Czerny: O poezji francuskiej. Poza tym odbyły się wieczory autorskie H. Malewskiej, G. Morcinka i J. Andrzejewskiego.

209

10 - 31 Wystawa exlibrisów polskich w Paryżu. W Bibliothèque Nationale otwarto wystawę exlibrisów polskich z lat 1939 - 1947, zorganizowaną przez Towarzystwo Bibliofilów Polskich z Paryża, Warszawy i Krakowa. Wystawa trwała 3 tygodnie i objęła 152 exlibrisy 33 grafików. Wydano osobny katalog, a cały zbiór ofiarowano Bibliothèque Nationale. Komisarzem wystawy był S. P. Koczorowski.

209 210

11 Literaci łódzcy na odbudowę Warszawy. Literaci łódzcy zorganizowali uliczną sprzedaż książek, a następnego dnia, 12 X, w sali kina "Bałtyk" w Łodzi odbył się zbiorowy poranek autorski. Dochód z tych imprez został przekazany na rzecz odbudowy Warszawy. W obu imprezach wzięli udział: K. Brandys, W. Broniewski, J. Brzechwa, S. Dygat, P. Gojawiczyńska, P. Hertz, J. Huszcz, M. Jastrun, J. Minkiewicz, Z. Nałkowska, L. Pasternak, Z. Petersowa, S. Pollak, A. Rudnicki, S. Szmaglewska, A. Ważyk, J. Żuławski.

210 205

11 Premiera "Drzwi zamkniętych" Jean Paul Sartre'a odbyła się w Teatrze Małym w Warszawie. Przekł. J. Kott, reż. Jerzy Kreczmar, scenogr. Z. Strzelecki. Sztuka wzbudziła znaczne zainteresowanie w związku z dyskutowanym od początku 1946 r. zagadnieniem egzystencjalizmu w filozofii i w literaturze. E. Csató tak o niej pisał: "Nastrój Drzwi zamkniętych sugeruje, że w ogóle <<żyć>> oznacza dla człowieka tyle samo, co znajdować się w piekle, że miłość życia, która jest w każdym z nas, skazuje nieuchronnie na błędzenie po drogach cierpienia i rozpacz. Piekło naszego istnienia polega bodajże na tym, iż nie potrafimy żyć samotnie, a równocześnie nie mamy możliwości nawiązania rzeczywistego kontaktu z innymi ludźmi. /.../ Postacie tej sztuki są obłąkane strachem i dlatego żadna siła nie może ich ocalić przed władzą piekła; /.../ lęk wyniesiony został do godności głównego motoru ludzkiego działania; piekłem dla człowieka staje się niemożność dokonania wyboru pomiędzy ucieczką od grozy świata a ucieczką od grozy samotności. /.../ Bez wątplenia jednak, wysoki stopień samowiedzy psychologicznej i mała odporność wobec życiowych konfliktów, prowadząca do artystycznej wizji świata, jaką reprezentuje Sartre, w historii ludzkiej umysłowości wiązała się zawsze ze schyłkowymi formacjami kulturowymi. Oczami bohaterów Drzwi zamkniętych patrzy społeczeństwo ginące, któremu wydaje się, że jego przegrana oznacza klęskę całego Universum."

E. CSATÓ: Sartrowskie piekło samotności. "Now. liter.", nr 33. - J. DOBRACZYŃSKI. "Stolica", nr 44. - A. GRODZICKI. "Kur. codz.", nr 290. - Z. KARCZEWSKA-MARKIEWICZ. "Rzeczposp.", nr 292. - I. KRZYWICKA: Śmiech - rozpacz - pustka. "Robotnik", nr 292. - S. MARCZAK-OBORSKI: Trup na trupie w Teatrze Małym. "Po prostu", nr 9. - T. PEIPER: Sartre'owska tyrania oczu. "Odrodz."

nr 50. - A. M. SWINARSKI: Nieboszczyki. "Odrodz.", nr 45. -
 J. SZCZAWIEJ. "Warsz.", nr 12. - CZ. WOJĘNSKA. "Tryb. Woln.",
 nr 41. - J. WOŁOSZYNOWSKI. "Dz. liter.", nr 7.

211 pod

12 P o g r z e b L u c j a n a S z e n w a l d a. W rocznicę bitwy pod Lenino odbył się w Warszawie na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach pogrzeb L. Szenwalda, poety, oficera i kronikarza I Dywizji im T. Kościuszki, który zginął w wypadku samochodowym 22 sierpnia 1944 r. Zwłoki poety przewieziono do Warszawy z tymczasowego grobu na cmentarzu w Marianowie pod Garwolinem.

W dniu 20 X w Klubie Młodych Artystów i Naukowców przy ul. Królewskiej 13 odbył się wieczór poezji L. Szenwalda.

W związku z przeniesieniem zwłok poety w prasie ukazało się wiele wspomnień i artykułów o L. Szenwaldzie, m. in.: W. BIENKOWSKI: Wspomnienie o L. Szenwaldzie. "Świat Młodych", nr 35. - S. R. DOBROWOLSKI: Poeta i żołnierz. "Robotnik", nr 279. - S. FLUKOWSKI: "Kwadryga", L. Szenwald i jego poezja. "Twórczość" z. 11 s. 104 - 110. - J. GEMBICKI: Poeta-żołnierz. "Życie Warszawy", nr 282. - J. KLONOWSKI: Nad grobem poety-żołnierza. "Dziennik Ludowy", nr 258. - L. K-g h /L. KALTENBERGH/: L. Szenwald, poeta-żołnierz odrodzonej Polski. "Głos Robotniczy", nr 281. - H. E. MICHALSKI: Pamięci L. Szenwalda. "Głos Ludu", nr 281. - Jotka /T. SARNECKI/: Poeta-żołnierz. "Kurier Codzienny", nr 278. - J. SIGALIN: Ludzie I Armii. Pamięci L. Szenwalda. "Polska Zbrojna", nr 272. - W. ZECHENTER: L. Szenwald jakim go znałem. "Polska Zbrojna", nr 299.

212

13 P r o j e k t I n s t y t u t u H i s t o r i i L i t e r a t u r y. Artykuł S. Żółkiewskiego pt. Kilka praktycznych propozycji wysuwał parę organizacyjnych projektów "wyzwalających społeczne siły reformy kulturalnej". Analizując sytuację kultury

w Polsce autor stwierdzał: "Podstawową sprawą jest podporządkowanie organizacyjnych poczynań Ministerstwa Kultury i Sztuki zasadzie, iż polityka kulturalna dotyczy nie tylko zawodowej działalności i twórczości kulturalnej, ale także i przede wszystkim niezawodowego uczestnictwa w życiu kulturalnym czy to w formie czynnej amatorskiej twórczości lub odtwórczości, czy to w formie biernej, w charakterze zorganizowanego społecznie konsumenta, czy wreszcie celowo urabianego wychowanka instytucji kulturalno-wychowawczej. Te dwa technicznie różne zakresy życia kulturalnego ^s muszą być celowo zjednoczone w działalności naczelnej, kierowniczej instancji. Tymczasem Ministerstwo Kultury i Sztuki raczej interesuje się właśnie zawodową działalnością kulturalną. Jest raczej /.../ ministerstwem sztuki. Nigdy właściwie ministerstwem kultury."

Wskazując dalej na wielość ośrodków dyspozycyjnych w zakresie kultury, na pomieszanie kompetencji, rozdrobnienie niewielkich funduszy, konieczność centralizacji kierownictwa, S. Żółkiewski zajął się obszerniej podstawami naukowymi postulowanych reform. W podsumowaniu proponował nie tylko "większe zrozumienie dla spraw budżetowych kultury w CUP-ie" i konieczność "przebudowy artystycznych związków zawodowych", ale przede wszystkim "powołanie do życia Instytutu Polityki Kulturalnej, Instytutu Literackiego i odpowiednich wydawnictw".

Tę ostatnią propozycję podjął i rozwinął Jan Kott w artykule Ceterum censeo..., stwierdzając, że "bez nowych podręczników historii literatury i historii Polski nie zmienimy niczego w szkole średniej, ani też nie ruszymy z miejsca w robocie oświatowej". Krytykując ówczesny stan rzeczy w zakresie podręczników (m. in. Historię literatury polskiej T. Wojeńskiego), Kott zauważa, że "nowego podręcznika historii literatury polskiej nie będziemy

mieli /.../ nawet za lat dziesięć, jeżeli nie potrafiemy zorganizować planowej, systematycznej i zbiorowej pracy nad stworzeniem nowego obrazu literatury polskiej. Prace nad nowym podręcznikiem nie zaczynają się bowiem od ... pisania podręcznika. /.../ Wydanie nowego podręcznika historii literatury poprzedzać musi wieloletnia praca rewizji dotychczasowych sądów literackich, powolnego budowania nowej syntezy epok i prądów, nowe edycje zapomnianych i nieznanych autorów, nowe komentarze historyczno-literackie. /.../ **Z**organizować badania nad historią polskiej literatury, stworzyć plan reedycji, skupić dokoła siebie twórczych ludzi, powiązać wysiłki naukowców, krytyków literackich i ideologów, może jedynie samodzielny ośrodek badawczy, wyposażony w dostateczne fundusze. Takim ośrodkiem może być tylko państwowy Instytut Historii Literatury".

Natomiast aktualne potrzeby szkoły może - zdaniem Kotta - narazie zaspokoić zastępczy zbiór prac historycznoliterackich, które "choć nie wolne od błędów są jednak wzorem nowego postępowania badawczego, twórczego rewizjonizmu, społecznie cennych ocen". Przykładem takich prac mogą być studia: D. Hopensztanda "Satyry" Krasickiego. Próba morfologii i semantyki, H. Szypera A. Mickiewicz, poeta i człowiek czynu, drukowane w "Kuźnicy" studia A. Stawara o Sienkiewiczu i o Boyu, wstęp K. Wyki do wyboru Nowel, opowiadań i fragmentów S. Żeromskiego, artykuły M. Jastruna o Norwidzie i Kasprowiczu, K. W. Zawodzińskiego posłowie do powieści Kraszewskiego itp.

Nawiązując do artykułów Żółkiewskiego i Kotta kjw. /K. Wyka/ w felietonie Ostatnie plany zwrócił uwagę na jeszcze jedną dziedzinę pracy, którą projektowany instytut powinien przejąć i zespołowo zorganizować. Chodzi o wykonanie bibliografii czasopism polskich, co powinno poprzedzać poważne ujęcia syntetyczne i

i prace edytorskie. "Jak bez tych nie istniejących dotąd bibliografii, zrobić wydanie klasyków z komentarzami, które by ich naprawdę osadzały w epoce? Wyprawy partyzanckie, jakie każdy badacz podejmuje na własną rękę, są barbarzyńską stratą czasu i energii." Wysiłki jednostek, nawet obdarzonych tak mrówczą pracowitością i uporem jak Adam Bar, nie rozwiążą tej sprawy w krótkim stosunkowo czasie. Potrzebna tu jest praca zespołowa, długofalowa, równoległa do prac interpretacyjnych i syntetycznych.

Scharakteryzowane wyżej projekty doczekały się w znacznej mierze realizacji w latach następnych.

Zob. poz. 137/48.

J. KOTT: Ceterum censeo... "Kuźnica", nr 41. - kjw. / K.WY-
KA/: Ostatnie plany. "Odrodz.", nr 43. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Kilka
praktycznych propozycji. "Kuźnica", nr 41.

213 ~~208211~~

15 Akcja "Czytelnika" pod nazwą "Autorzy wśród swoich czytelników".

Instytut Kulturalno-Oświatowy "Czytelnika" rozpoczął akcję polegającą na wysyłaniu autorów do mniejszych ośrodków z odczytami celem upowszechnienia czytelnictwa. W 1947 r. odbyło się 65 wieczorów autorskich w 56 miejscowościach 9 województw. Udział w niej brało 12 autorów: W. Bąk, W. Broniewski, M. Dąbrowska, J. Dobraczyński, K. I. Gałczyński, A. Gołubiew, J. Iwaszkiewicz, J. Kurek, H. Malewska, J. Meissner, G. Marcinek, M. Rusinek. Równocześnie trwała przez cały rok akcja Zespołów Żywego Słowa "Czytelnika": w 1947 r. odbyło się ponad 400 słuchowisk inscenizujących fragmenty beletrystyki we wsiach, osadach i małych miasteczkach woj. warszawskiego, lubelskiego i śląskiego.

214 ~~208211~~

15 O t w a r c i e B i b l i o t e k i P o z n a ń s k i e g o
T o w a r z y s t w a P r z y j a c i ó ł N a u k. W P o z n a -
n i u, p o n a p r a w i e z n i s z c z e ń w o j e n n y c h, n a s t a p i ło o t w a r c i e B i b l i o -
t e k i P T P N w 90-l e c i e j e j z a łoż e n i a. W r. 1939 B i b l i o t e k a l i c z y ła
141 343 t o m ó w d r u k ó w i 1913 r ę k o p i s ó w. S t r a t y w o j e n n e s i ę g a j ą
40%. N a u r o c z y s t o ści p r z e m a w i a ł d y r. J. B a u m g a r t.

~~215~~ 215

21 Z m a r ł w W a r s z a w i e J ó z e f W a s o w s k i
(ur. 1885 r.) - p u b l i c y s t a, p r e z e s Z w i ą z k u Z a w o d o w e g o D z i e n n i k a -
r z y, p r o f e s o r W y ż s z e j S z k o ły D z i e n n i k a r s k i e j, c z ł o n e k w ł a d z n a -
c z e l n y c h S t r o n n i c t w a D e m o k r a t y c z n e g o. (D a n e b i o - b i b l i o g r a f i c z n e
p o d a j e S. Ł o z a: Czy wiesz, kto to jest? Warsz, 1938 s. 780).

J. BARANOWSKA: Odszedł człowiek, który wierzył w dobro.
Wspomnienie o Wasowskim. "Moda i Życie prakt.", nr 43. - J. Wa-
sowski. /Biografia/. "Dz. pol.", nr 291. - Pogrzeb prof. Wasow-
skiego. "Dz. pol.", nr 294.

~~216~~ 216

21 - 22 K o n f e r e n c j a d e l e g a t ó w z w i ą z k ó w
k u l t u r a l n y c h o d b y ła s i ę w K r a k o w i e z u d z i a łem m i n i -
s t r a K u l t u r y i S z t u k i, S. D y b o w s k i e g o i w i c e m i n i s t r a L. K r u c z -
k o w s k i e g o. O b r a d y d o t y c z y ły: o c h r o n y z a b y t k ó w, m u z e a l n i e t w a, m u -
z y k i, t e a t r u i l i t e r a t u r y. M. i n. T. K u d l i ń s k i m ó w i ł o p o łoż e n i u
i r o l i p i s a r z a w ś r o d o w i s k u k r a k o w s k i m.

~~217~~ 217

21 O t w a r c i e K l u b u I n t e l i g e n c j i w
S z e z e c i n i e z r e f e r a t e m w o j e w o d y A. B o r k o w i c z a p t. IV
R z e s z a. N a s t ę p n e z e b r a n i a: w i c e m i n i s t e r O ś w i a t y E. K r a s s o w s k a:
Podstawy ideowe polityki oświatowej (5 XII), ~~12 XII~~ K. K o ź n i e w -
s k i: Człowiek ziemi nowej (12 XII).

218

- 21 Rej sy morskie dla literatów. Minister Żeglugi, A. Rapacki przyznał Związkowi Zawodowemu Literatów Polskich trzy przejazdy gratisowe rocznie na statkach Polskiej Marynarki Handlowej. Da to pisarzom możliwość bezpośredniego zetknięcia się z życiem marynarzy i pracy na morzu. 219 ~~214~~ 220
- 22 W Towarzystwie Miłośników Historii w Warszawie odbył się odczyt R. Gerbera pt. Polonica w archiwach i bibliotekach radzieckich. ~~215~~ 220
- 24 Julian Tuwim dyrektorem Teatru Nowego. Premierą komedi Beaumarchais'go Wesele Figara (w przekładzie Boya) otwarto w Warszawie Teatr Nowy przy ul. Puławskiej 39, który miał być teatrem komedii muzycznej. Dyrekcję teatru objęli J. Tuwim i M. Meller. ~~216~~ 221
- 26 Konferencja w Polskiej Akademii Umiejętności. W Krakowie odbyła się w PAU konferencja 50 instytucji i towarzystw naukowych uprawiających badania historyczne. Referowali: sprawy archiwów: W. Suchodolski i A. Rybarski; bibliotek: M. Łodyński i A. Lewak; tworzenia zbiorów rękopiśmiennych: A. Wojtkowski i W. Konopczyński; wydawania źródeł: S. Bodniak, Z. Budkowa, J. Karwasińska, K. Piwarski; wydawania czasopism: J. Rutkowski; bibliografii: J. Baumgart i M. Tyrowicz. Przyjęto m. in. zgłoszoną przez K. Lepszego rezolucję wzywającą PAU do utworzenia Komitetu Porozumiewawczego celem opracowania planu wydawniczego źródeł do historii polskiej od czasów najdawniejszych. ~~217~~ 222
- 26 Poranek autorski zespołu "Nowin"

"Literackich" odbył się w Łodzi, w Teatrze Kameralnym. Udział wzięli: L. Bartelski, J. Brzechwa, E. Csátó, S. Dobrowolski, J. Iwaszkiewicz, M. Piechal, G. Timofiejew.

218 223

27 X - 27 XI M i e s i ą c w y m i a n y k u l t u r a l n e j p o l s k o - r a d z i e c k i e j. W ramach miesiąca wymiany kulturalnej przybyła do Warszawy 27 X grupa literatów radzieckich w składzie: I. Erenburg, P. Browko, A. Twardowski i P. Tyczyna. Pisarze zwiedzili większe miasta polskie oraz muzeum w Oświęcimiu. 30 X I. Erenburg wygłosił odczyt W obronie kultury. 9 XI odbył się wspólny wieczór autorski w Muzeum Narodowym.

5 XI wyjechała z Warszawy do Moskwy na 2 tygodnie delegacja literatów polskich w składzie: S. R. Dobrowolski, J. Kott, L. Kruczkowski, K. Kuryluk, Z. Nałkowska, S. Pollak i W. Żukrowski. Pisarze polscy wzięli udział w uroczystościach XXX rocznicy Rewolucji Październikowej w Moskwie i w Leningradzie.

Niezależnie od wymiany literatów, w Polsce występował w tym miesiącu znany zespół baletowy I. Mojsiejewa. Poza tym w Warszawie czynna była wystawa jubileuszowa 800-lecia Moskwy, w Poroninie - wystawa poświęcona życiu i działalności W. Lenina, a we wszystkich miastach wojewódzkich urządzono wiele imprez kulturalno-oświatowych, odczytów i koncertów. Czasopisma literackie i prasa codzienna opublikowały numery specjalne w związku z XXX rocznicą Rewolucji Październikowej.

I. ERENBURG: Kultura jest niepodzielna. „Książka”, nr 45. - Wywiad z J. Erenburgiem. „Książka”, nr 46. ²¹⁹ 224 ~~219 224~~

28 D e k r e t o o r g a n i z a c j i n a u k i i s z k o l n i c t w a w y ż s z e g o wydała Rada Ministrów w Warszawie. Główne postanowienia: "Badania naukowe są wolne. Twórcza praca pozostaje pod szczególną opieką Państwa". /.../ "Minister Oświaty jest władzą naczelną w sprawach organizacji

nauki, szkół wyższych i placówek naukowo-badawczych /.../, a wykonywa swe zadania przy współudziale Rady Głównej do spraw opieki i szkolnictwa wyższego. Rada Główna składa się: a) z przewodniczącego, którym jest z urzędu Minister Oświaty lub reprezentujący go podsekretarz stanu, b) z 15 członków powołanych na przeciąg lat trzech /.../ spośród czynnych pracowników naukowych". Dekret zmieniał organizację szkół wyższych. "Rektora powołuje Prezydent R. P. na wniosek Ministra Oświaty, po zasięgnięciu opinii Rady Głównej, spośród trzech kandydatów wybranych przez zebranie wyborcze szkoły #spomiędzy jej profesorów zwyczajnych i nadzwyczajnych." /.../ "Senat akademicki składa się z rektora, prorektora, dziekanów i prodziekanów, delegatów docentów, delegatów adiunktów i asystentów, dyrektora administracyjnego oraz innych osób, wskazanych w statucie szkoły." Ponadto dekret określał skład i zadania zebrań ogólnych uczelni, na którym powinni być obecni również przedstawiciele młodzieży akademickiej. Nowy był również przepis o habilitacji, którą przeprowadza Rada Wydziału, ale "w przypadkach wyjątkowych habilitację przeprowadzać może również Rada Główna poza uczelniami, we własnym zakresie działania, przy pomocy odpowiedniej sekcji specjalnej". Natomiast "od orzeczeń odmownych Rady Wydziałowej służy kandydatowi prawo odwołania do Ministra Oświaty. Decyzja Ministra Oświaty zapada za zgodą Rady Głównej."

"Dz. U. R. P." nr 66 poz. 415.

~~224~~ 225

31 X - 3 XI Zjazd Związku Kół Polonistycznych. W Krakowie obradował II Zjazd powojenny Związku Kół Polonistycznych Polskiej Młodzieży Akademickiej, skupiającego ok. 1 500 studentów polonistyki. Zjazd zgromadził przeszło 100 dele-

gatów z siedmiu ośrodków akademickich (Warszawa, Łódź, Poznań, Toruń, Wrocław, Lublin, Kraków), stał się jednak wydarzeniem godnym uwagi dla kręgu znacznie szerszego niż jego uczestnicy. Dowodem tego była obecność przedstawicieli Min. Oświaty i Zw. Zaw. Literatów Polskich oraz czynne uczestnictwo w obradach wielu wybitnych naukowców, publicystów i polityków kultury starszego i średniego pokolenia.

Tematem Zjazdu był okres pozytywizmu polskiego, w szczególności twórczość B. Prusa, jednak w toku obrad sprawy historyczno-literackie zostały odsunięte na dalszy plan, a dyskusje dotyczyły przede wszystkim problemów teorii literatury i metody badań literackich. W tych dyskusjach ścierały się dwa zasadnicze kierunki nauki o literaturze: formalizm i metoda socjologiczna, nieliczne natomiast były referaty oparte na założeniach psychologizmu bądź na metodzie filologicznej w jej prymitywnym, "wpływo logicznym" zastosowaniu.

Typowym przykładem ^{ów} analizy formalistycznej ^{dopatrywano się w} referatach: Z. Luboińskiej i K. Szałkowskiej (Poznań) "Dzieci" Prusa jako powieść tendencyjna oraz K. Bartoszyńskiego (Kraków) Problemy noweli styki Prusa.

Kierunek socjologiczny był reprezentowany na Zjeździe przez marksistowską część Koła Łódzkiego, która zgłosiła trzy referaty. Referat pierwszy pt. Zagadnienie fikcji literackiej M. Janion i T. Drewnowskiego określał literaturę jako specyficzną formę świadomości społecznej, jako indywidualne, społecznie uwarunkowane odbicie obiektywnej rzeczywistości. Łączący się z poprzednim referatem M. Żmigrodzkiej pt. Zagadnienie tendencji w powieści realistycznej udowodniał, że w dziele literackim postawa poznawcza nierozzerwalnie łączy się z wartościującą, a więc teza czy ideologia jest jego integralnym składnikiem; różnice pod tym względem między poszczególnymi utworami mają charakter tylko ilościowy a nie jakościowy. Wreszcie ostatni z referatów grupy łódzkiej (praca zbiorowa M. Bucz-

kówny, W. Kiwilszo, A. Pogonowskiego) na przykładzie Dzieci Prusa omawiał zależność literatury jako formy społecznej świadomości od społecznego bytu, implicite wykazując niesłuszność formalistycznej izolacji dzieła literackiego od rzeczywistości obiektywnej.

Ofensywę swą - wspartą referatem S. Żółkiewskiego pt. Aktualne zagadnienia badań literackich i wystąpieniami J. Kotta - przeprowadziła grupa łódzka konsekwentnie, głosząc konieczność interpretacji socjologicznej dla zrozumienia dynamiki literatury. W jednogłośnym wyborze Łodzi na siedzibę Związku Kół Polonistycznych w roku 1948 znalazł wyraz dowód uznania dla dorobku organizacyjnego i naukowego tamtejszego ośrodka.

J. CZERNI. "Now. liter.", nr 39. - T. DREWNOWSKI: Przeciw fetyszymowi literatury. (O drugim zjeździe Kół Polonistycznych). "Po prostu", nr 9. - M. JANION: Polonistyczne obrachunki. "Kuźnica" nr 50. - A. KAMIENSKA: Szkoły metodologiczne i szkoły. "Wieś", nr 44. - Kisiel /S. KISIELEWSKI/: Piekło polonistów. "Tyg. powsz.", nr 46. - Koło Polonistów Uniwersytetu Poznańskiego: List w sprawie Zjazdu Polonistów. "Now. liter.", nr 39. - M. KURZYNA: W trosce o młodych humanistów. "Dziś i jutro", nr 47. - H. MARKIEWICZ. "Twórcz." z. 12 s. 106 - 110. - E. SZYKOWSKA: Dyskusja o powieści katolickiej. "Tyg. powsz.", nr 49. - Z. WASILEWSKI. "Płomienie", nr 7 s. 38 - 39. - Z. WASILEWSKI: Spór o metodę. J. CZERNI: B. Prusa "Dzieci". "Prz. akad.", nr 9 s. 18 - 21, 23 - 24. - J. WOŹNIAKOWSKI: Dyskusja o metodzie. "Tyg. powsz.", nr 49. - M. ŻMIGRODZKA: Rozwój wiedzy o literaturze. (Po zjeździe Kół Polonistycznych). "Wieś", nr 44. 226 ~~227~~

- P o w s t a n i e "N u r t u". W październiku ukazał się w Warszawie nr 1 miesięcznika "Nurt" z podtytułem "Literatura - Nauka - Życie". Czasopismo wydawała RSW "Prasa", redagował Zespół, redaktorem naczelnym był T. Borowski.

Pismo grupowało młodych literatów i plastyków, związanych przeważnie z Klubem Młodych Artystów i Naukowców przy ul. Królewskiej 13. Nie formułując wstępnego programu, redakcja zaznaczała żywe zainteresowanie dla szeroko pojmowanej "nowoczesności".

Pierwszy zeszyt "Nurtu" obok poezji T. Gajcego, T. Różewicza i S. Ziembickiego zawierał Portret przyjaciela T. Borowskiego, przekłady z L. Aragona, J. P. Sartre'a i J. Steinbecka, artykuły krytyczne S. Marczaka-Oborskiego Walka o treść po raz drugi i W. Macha Sprawa "Sprzysiężenia" czyli o zadaniach krytyki literackiej. W dziale "Nasz wiek XX" zamieszczony został artykuł A. Słuckiego o demokracjach ludowych.

Zeszyt drugi "Nurtu" wzbogacony został o nowy dział "Problemy plastyki", zwracała uwagę również większa ilość materiałów naukowych z różnych dziedzin. Drugi zeszyt "Nurtu" był zarazem ostatnim, gdyż pismo zostało zawieszona.

L. BUDRECKI: Wiadome dopiero źródło "Nurtu". "Wieś", nr 42. — P. HERTZ: Przebieg prasy. "Książka", nr 46. 228227

LISTOPAD

2 W y m i a n a k u l t u r a l n a p o l s k o - j u g o s ł o - w i a ń s k a. Po trzytygodniowym pobycie w Polsce opuściła Warszawę wycieczka literatów, publicystów i plastyków jugosłowiańskich. Bawili w Polsce: uczeni - I. Samokovlia i S. Koneski, literaci - V. Kaleb i poetka D. Maksimović, plastycy - D. Teodorović i D. Klementić. Następnie udała się do Belgradu wycieczka literatów polskich w składzie: T. Borowski, J. Morton, S. Piętaś, A. Rudnicki i A. Ważyk - również na trzy tygodnie.

18 XI obradująca w Warszawie Komisja Mieszana Polsko-Jugosłowiańska zatwierdziła plan współpracy kulturalnej między obu krajami na r. 1948. Przewidziano wymiany wystaw, koncertów, wizyt literatów i plastyków.

228

4 P o w s t a n i e R a d y Z w i ą z k ó w A r t y s t y c z n y c h. W Warszawie odbył się zjazd przedstawicieli wszystkich związków i stowarzyszeń artystycznych celem powołania do życia Rady Związków Artystycznych przy KCZZ, jako naczelnej reprezentacji świata artystycznego i ośrodka społecznego kierownictwa polityką kulturalną kraju. Udział w obradach wzięli: min. S. Dybowski i wicemin. F. Widy-Wirski. Po referacie W. Sokorskiego przyjęto rezolucję, która głosi: "Główne cele Rady są następujące:

1. zespolenie artystycznych organizacji zawodowych przy KCZZ i zorganizowanie ich współpracy przy odbudowie i pogłębieniu polskiej kultury artystycznej,
2. obrona interesów zawodowych artystów jako całości,
3. kultywowanie polskiej sztuki i opieka nad jej poziomem artystycznym, oraz rozpowszechnianie twórczości polskiej w kraju i za granicą."

W. SOKORSKI: Twórca - budowniczym nowej kultury w Polsce. "Kuźnica", nr 47. 229 ~~224-234~~

4 Wymiana kulturalna polsko-czeska. W Operze w Pradze odbył się gościnny występ Państwowego Teatru Wojska Polskiego ^z w Łodzi. Grano sztukę W. Bogusławskiego Krakowiaczy i górale. Pobyt Teatru WP (132 osoby) w Czechach trwał 19 dni. Dano 17 przedstawień w 14 miastach. Była to impreza wymienna po 10-dniowym pobycie Orkiestry Filharmonii Praskiej w Polsce.

13 XI odbył się w Katowicach wieczór literacki pisarzy czeskich, zorganizowany przez Zarząd Oddziału ZZLP. Udział wzięli: D. Gvarecki, A. C. Nor, M. Rusinsky, F. Smeja. Słowo wstępne wygłosił Z. Hierowski. 225 230

5 Dziesiąta rocznica śmierci Bolesława Leśmiana uczczona została w czasopismach społeczno-literackich wspomnieniami i artykułami o poecie. M. in. J. Tuwim pisał: "/Leśmian/ właśnie taki był: nic nie rozumiał. Toczył po tym świecie Bożym wątle swe ciało, zdumiony, że chodzi, zdumiony, że ludzie dokoła, przerażony bełkotem, chaosem i turkotem nieistotnych zdarzeń - On, przybysz z niewspółmiernych z istniejącym światem stron, Ptak Fantastyczny, dziwnym a złośliwym zrządzeniem losu skazany na dwunożny, nieskrzydlaty byt na ziemi. Jeżeli gdzieś w zaświatach, w zaniebiosach i w zamyślach istnieje nieobjęte zmysłami Państwo Poezji - to nikt inny, tylko Leśmian, był na ziemi jego ambasadorem in partibus infidelium."

H. Markiewicz tak charakteryzował poezję Leśmiana: "Mrowi się wprost w tych wierszach od kalectw, potworności, wykoślawień. Poeta, który przeważnie ujmował człowieka w kategoriach biologicznych, nie społecznych, w ten sposób na upośledzenie fizyczne transponował istniejące zło społeczne. Ogarniając współczuciem

najnędniejszych nawet «ludzienków», wszędzie wokół siebie dostrzegał ból, cierpienie i krzywdę. W ostatnich latach życia jego poezja, zawieszona dotąd w pustce bezdziejowości, zbliża się ku problematyce swoich czasów. /.../ Wyjścia jednak z sytuacji, w której «nie można trwać nadal, ale nadal trwa się», poeta nie dostrzega."

L. CHOROMAŃSKI: Dawne spotkania. "Warsz.", nr 12. - J. KOTT: Z dziennika. "Odrodz.", nr 30. - H. MARKIEWICZ: Czytając Leśmiana. "Dz. pol.", nr 23. - M. PIECHAŁ: O poezji B. Leśmiana. "Dz. liter.", nr 3. - A. SZCZERBOWSKI: B. Leśmian. "Now. liter.", nr 37. - J. TUWIM: Leśmian. W dziesięciolecie śmierci. "Odrodz.", nr 44.

231 ~~226-234~~

7 Komisja Sztuki przy Polskim Komitecie Olimpijskim w ramach przygotowań do pierwszych po wojnie Igrzysk Olimpijskich (Londyn 1948) otrzymała od Min. Kultury i Sztuki fundusze, pozwalające na ogłoszenie konkursów krajowych we wszystkich rodzajach sztuk pięknych objętych programem Igrzysk /m. in. w poezji i prozie/, a zwycięzcy tych konkursów będą reprezentować Polskę na Olimpiadzie.

122/232

16 Pierwsze kluby książki. Spółdzielnia wydawnicza "Czytelnik" uruchomiła pierwszy w Polsce klub książki pod nazwą "Klub Literacki «Odrodzenia»". Celem Klubu jest nawiązanie bezpośredniego kontaktu wydawnictwa z czytelnikiem i dostarczenie mu dobrej i taniej książki po cenie niższej o marżę księgarską. W związku z tym w nrze 46 "Odrodzenia" ukazała się kolumna prezentująca autorów i dzieła, które członkowie Klubu otrzymają w r. 1948: Z. Nałkowskiej Węzły życia, W. Rzezacza Krawędź, E. Caldwell Na szlaku tytoniowym, S. Dygata Pożegnania, E. Kapi-

jewa Poeta, R. ^{Va)} Willanda Dziwna zabawa.

Równocześnie powstał "Klub Dobrej Książki" przy tygodniku "Przekrój", mający te same cele, lecz inny, łatwiejszy dobór tytułów.

228233

16 - 18 Drugi Ogólnopolski Zjazd Związku Zawodowego Dziennikarzy R. P. obradował w Szczecinie. W uchwałach domagano się m. in. "likwidacji przejawów niewłaściwego stosunku do prasy poszczególnych funkcyjⁱuszy". Uczestnicy zjazdu zwiedzili m. in. Wybrzeże i port szczeciński.

22 XI w Warszawie ukonstytuowało się Prezydium Wydziału Wykonawczego Związku Zawodowego Dziennikarzy RP.: prezes - H. Lukre^{c)}, wiceprezesi - J. Kowalczyk, R. Praga i M. Krzepkowski, sekretarz generalny - E. J. Strzelecki.

234 ~~229-234~~

16 Otwarcie radiostacji wrocławskiej. We Wrocławiu nastąpiło otwarcie radiostacji w obecności prezydenta B. Bieruta, który wygłosił przemówienie o konieczności upowszechnienia i uwspółcześnienia kultury narodowej, wypowiadając się m. in. przeciwko elitaryzmowi w literaturze. Realizacja nowych zadań zależna jest w znacznym stopniu od planowania w dziedzinie kultury i sztuki:

"Konieczny jest plan wydawnictw, plan repertuarowy teatrów, podobnie jak istnieje plan radiofonizacji kraju czy kinofikacji. Jest również rzeczą konieczną, aby przy szczupłych środkach, jakimi rozporządzamy, nie rozproszkować naszych sił, lecz koncentrować je na najważniejszych zagadnieniach. To znowu pociąga za sobą konieczność większego niż dotychczas organizacyjnego scalenia i usprawnienia pracy na odcinku kulturalnym".

W dalszym ciągu przemówienia B. Bierut precyzował charakter postulowanej twórczości literackiej w następujących punktach:

1) jej znaczenie wychowawcze dla społeczeństwa, 2) optymizm, 3) powiązanie z zachodzącymi w kraju przeobrażeniami społecznymi, 4) odbi-

4) odbijanie współczesnej rzeczywistości i równoczesne kształtowanie jej, 5) wysoki artyzm i powszechna dostępność wielkiej literatury dla zwykłego człowieka.

S. ŻÓŁKIEWSKI: Przed nowym etapem w polityce kulturalnej, "Kultura", nr 50. 238
239

17 - 20 Trzeci Zjazd Związku Zawodowego

Literatów Polskich we Wrocławiu.

Zjazd rozpoczął się od powitalnych przemówień min. Kultury i Sztuki S. Dybowskiego i W. Sokorskiego z ramienia KCZZ, którzy krytykowali zbyt słabe związki literatury polskiej z życiem współczesnym. Powolne reagowanie literatury na procesy zachodzące w społeczeństwie tłumaczy się tym, że formowanie się nowej świadomości społecznej u twórcy i czytelnika jest procesem długim i żmudnym. Obaj mówcy ostrzegali przed niebezpieczeństwem spłylenia literatury przez tworzenie czysto użytkowej, konformistycznej tandety artystycznej.

Centralny dzień zjazdu poświęcono referatowi S. Żółkiewskiego pt. Aktualna problematyka literatury współczesnej i dyskusji nad nim, w której zabierało głos 20 delegatów. Referent wskazując na konflikt współczesnej kultury, polegający na wielkim zróżnicowaniu poziomów kulturalnych, konflikt pomiędzy postulatem wysokiego artyzmu a powszechności dzieła literackiego, bronił pojęcia jednej, ogólnonarodowej kultury powszechnej, w której nowatorska poezja artystyczna rozbiłaby skorupę drobnomieszczańskich przyzwyczajęń, panujących również w klasie robotniczej i zastąpiła prymitywizm treści przeznaczonych dla konsumentów masowych wielkimi osiągnięciami twórczymi.

Równie jednak niebezpieczne jak wulgaryzacja zadań literatury jest stanowisko elitaryzmu. Nad tym zagadnieniem rozwinęła się żywa dyskusja (Zawieyski, Wyka, Hołuj, Król), której rezultat można by ująć w postulatcie kulturalnego "równania w górę".

Przechodząc do oceny tradycji literackiej, S. Żółkiewski

poddał analizie stosunek do światowej i polskiej literatury i wyróżnił w literaturze obcej dwa zasadnicze nurty: pesymizmu i ludowego optymizmu, rozchodzące się definitywnie od drugiej połowy XIX wieku. Nurt pesymizmu wynikał z rozpaczy inteligenta, który nie widział wyjścia z sytuacji, w jakiej znalazł się świat, nie rozumiał spraw społecznych. Nurt ludowego optymizmu wzmacnia natomiast wolę przeobrażania świata i zaufania do rozumu kształtującego świat.

Bilans zdobyczy i niedostatków literatury powojennej był następnym zagadnieniem referatu. Pozytywy tej literatury upatrywał Żółkiewski w przesunięciu akcentów twórczości ku nurtowi realistycznemu, w tendencji do przewyższania manier konstruowania losu ludzkiego w izolacji od społeczeństwa i historii, w poszerzeniu zainteresowań i w dbałości o walory artystyczne. Do negatywów zalicza ograniczanie się do opisywania środowiska inteligenckiego, niedostrzeganie centralnych zagadnień i problemów, swoisty izolacjonizm. Winę ponosi tu brak wiedzy o społeczeństwie i prawach kierujących jego rozwojem, oraz fałszywy humanizm łączący się z tendencją pokazywania człowieka uwarunkowanego metafizycznie, a nie społecznie.

Ta część referatu wywołała burzliwą dyskusję. Los ludzki nie jest do pomyślenia bez uwarunkowania społecznego, historycznego - mówił Zawieyski - ale to jest tylko część prawdy. Pełną prawdę o losie ludzkim posiada jego zdaniem tylko humanizm katolicki. J. Turowicz i J. Dobraczyński usiłowali dowieść, że pokazywanie człowieka w niewoli grzechu nie jest sprzeczne z ukazywaniem źródeł grzechu w warunkach społecznych, że każde zło społeczne jest grzechem. W tym sporze o generalia próbowano znaleźć formuły możliwe do przyjęcia dla ludzi o różnych poglądach na świat.

Poza tym rozwinęła się dyskusja na temat realizmu (Promiński, Wyka, Kisielewski, Kubacki, Natanson, Czernik, Polewka, Hołuj), w której podkreślano, iż realizm jako metoda artystyczna nie jest jednoznaczny z postępem, że metodą tą posługiwali się nieraz pisarze skrajnie reakcyjni. Wielu dyskutantów domagało się prawa do innych sposobów artystycznych, aniżeli realizm, motywując to bądź niewystarczalnością tej metody do oddania wielkiego zakresu przeżyć, zwłaszcza ostatniego okresu dziejów, bądź też wysuwając "zasadnicze" prawa literatury do eksperymentu artystycznego, buntu, nowatorstwa, prawa do komplikacji i walki ze schematem.

Następnie omawiano akcję czasowego osiedlania się pisarzy na Ziemiach Odzyskanych pod wpływem referatu Z. Hierowskiego o ^{patenc-} ~~proble-~~ ^{mach} kulturalnych tych ziem. Zastanawiano się również nad planowaną akcją wyjazdów pisarzy w teren w celu poznania różnych środowisk. W związku z realizacją ustawy bibliotecznej delegaci domagali się zagwarantowania określonego parytetu w tych bibliotekach dla literatury współczesnej.

Najważniejsze wnioski i dezyderaty uchwalone na zjeździe:

1. Urzeczywistnienie planu wydawniczego, w którym odpowiednio reprezentowana była ^{by} współczesna twórczość polska.
2. Udział w sprawach związanych z gospodarką papieru ^{em}.
3. Przyspieszenie lub rewizja wykonania ustawy o dwunastu pisarzach zmarłych, których prawa autorskie przeszły na rzecz państwa (zob. poz. 99 /46).
4. Udział przedstawicieli ZZLP w Komitecie Ortograficznym przy Min. Oświaty, celem zapobieżenia nieprzemysłanym i szkodliwym dla kultury poczynaniom.
5. Wpływ na polityczne regulowanie rynku wydawniczego.
6. Udział w zamierzonych przedsięwzięciach z zakresu wymiany kulturalnej z zagranicą, szczególnie w dziedzinie przekładów.
7. Obsada stanowisk kierowników literackich wydawnictw, radia i teatrów przez członków ZZLP.

Sprawozdanie ustępującego zarządu złożył sekretarz generalny J. Żuławski, wybrano nowy Zarząd Główny ZZLP w składzie: J. Iwaszkiewicz - prezes, S. Żółkiewski, J. Zawieyski - wiceprezesi, K. Rusinek - skarbnik, J. Żuławski - sekretarz, W. Szewczyk, K. Wyka - członkowie zarządu. W ciągu trwania kadencji funkcję sekretarza objął L. Lewin.

H. DRAPELLA. "Śląsk", nr 8/9 s. 20-24. - St. Dz. /S. DZIKOWSKI/: Wśród literatów. Pokłosie zjazdu wrocławskiego. "Gaz. lud.", nr 322. - L. GOLINSKI: Nie przeminęło z wiatrem. "Zwierc.", nr 44. - (h): Literatura à la minute. /Rozmowy z uczestnikami Zjazdu: T. HOŁUJEM, S. OTWINOWSKIM, S. DYGATEM, G. DORĄ, S. KISIELEWSKIM, K. BRANDYSEM, J. ANDRZEJEWSKIM, J. BRZECHWĄ, A. C. NOREM, P. GOJAWICZYŃSKĄ, W. MELCER/. "Zwierc.", nr 44. - Z. HIEROWSKI: Pisarz a Ziemia Odzyskana. "Pol. zbroj.", nr 320 oraz "Zwierc.", nr 44. - T. HOŁUJ: Prawo pisarza i prawo narodu. "Twórcz.", z. 12 s. 99 - 106. - W. JEDLICKI. "Wieś", nr 46. - rk /R. KARST/: Echa Zjazdu Literatów Polskich. "Now. liter.", nr 40/41. - rk /R. KARST/: Po Zjeździe we Wrocławiu. "Now. liter.", nr 38. - M. KIERCZYŃSKA: Trzeci sejm literacki. "Tryb. Woln.", nr 44. - J. KIERST: Dwie postawy. "Tyg. warsz.", nr 49. - S. ŁOŚ: Na powitanie. "Zwierc.", nr 43. - R. Matuszewski: Trzeci sejm literacki. "Kuźnica", nr 49. - J. NATKANIEC: Sejm literatów polskich. "Związkowiec", nr 50. - S. ^{OTWINOWSKI/}~~O~~twinowski: We Wrocławiu. (Niezupełnie poważne zapiski pozjazdowe). "Dz. liter.", nr 7. - S. PODHORSKA-OKOŁÓW: Walka o ideę i autorytet. Na marginesie Walnego Zjazdu Literatów Polskich. "Now. liter.", nr 39. - J. SZCZAWIEJ. "Warsz.", nr 13. - J. SZELAG: 7 dni chudych. "Szpilki", nr 49. - J. TUROWICZ: Humanizm, realizm i interesy. (Po zjeździe pisarzy we Wrocławiu). "Tyg. powsz.", nr 51/52. -

Zjazd Literatów we Wrocławiu: B. BUTRYNCZUK: Racja rozumu;
Z. BEDNORZ: Dyskusja; Z. HIEROWSKI: Przeklęta gęś... "Odra",
 nr 50. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Aktualna problematyka literatury współ-
czesnej. (Tezy dyskutowane na Walnym Zjeździe Delegatów ZZLP).
 "Kuźnica", nr 49. ~~237~~ 236

23 Doroczne Zgromadzenie Ogólne To-
warzystwa Naukowego Warszawskie-
go odbyło się w Warszawie w 40-lecie założenia TNW. Przema-
wiali: prezes W. Sierpiński, min. Odbudowy M. Kaczorowski,
wicemin. Oświaty E. Krassowska, prezydent miasta S. Tółwiński.
Sprawozdanie złożył sekretarz generalny J. Krzyżanowski. TNW
liczy 297 członków (w tym 194 zwyczajnych). W ciągu roku odby-
ły się 43 posiedzenia naukowe z 68 referatami. Przyznano 4 na-
grpdy TNW po 100 000 zł, m. in. Z. Szwejkowskiemu za monogra-
fię Twórczość Bolesława Prusa i S. Kętrzyńskiemu za całokształt
działalności naukowej. Wydano 8 prac, wybrano 15 członków zwy-
czajnych. Po posiedzeniu odbyło się otwarcie własnej Drukarni
Naukowej TNW.

Doroczne zebranie uroczyste 23 XI 1947 r. "Rocz. TNW",
s. 95 - 118. - K. KOZMIŃSKI: TNW w 40-lecie swego istnienia.
"Stolica", nr 43. - T. MANTEUFFEL: Korespondencja warszawska.
"Myśl współcz.", nr 2 s. 265 - 266. - T. SARNECKI: W służbie
prawdy i nauki. Czterdziestolecie TNW. "Kur. codz.", nr 320.

~~238~~ 237

27 Powrót Kazimierzy Iłłakowiczówny.
Po siedmioletnim pobycie za granicą, w Rumunii i na Węgrzech,
powróciła do Polski znana poetka, K. Iłłakowiczówna, laureatka
Państwowej Nagrody Literackiej w r. 1934.

~~239~~ 238

27 - 29 Druga Ogólnopolska Konferencja Rektorów i Profesorów Wyższych Uczelni zwołana została przez Radę Szkół Wyższych do Warszawy. Przemówienie powitalne wygłosił min. Oświaty, S. Skrzyszewski. Zasadnicze referaty dotyczyły zagadnień reformy szkolnictwa wyższego: W. Sokorski: Istota reformy ustrojowej wyższego szkolnictwa, M. Jaroszyński: Ogólne wytyczne programów, E. Krassowska: Planowanie w nauce, W. Świętosławski: Planowanie w nauce, S. Kulczyński: O organizacji twórczości naukowej, J. Drewnowski: Nauka a Państwo. (Stenogramy przemówień drukowała "Myśl Współczesna" 1948 nr 1). M. in. powzięto rezolucję, że "czołowym zadaniem nauki polskiej jest nadal praca na rzecz idei pokoju i sprawiedliwości społecznej, oraz wielkiej idei twórczej wolności człowieka". [Zob. poz. /46

239 ~~234-241~~

28 Czterdziestolecie zgonu Stanisława Wyspiańskiego obchodzone uroczystie w Krakowie. Oprócz złożenia wieńców na sarkofagu i odsłonięcia tablicy pamiątkowej przy placu Mariackim na domu, gdzie mieszkał S. Wyspiański w Teatrze im. J. Słowackiego odbyły się premiery Klątwy i Warszawianki z udziałem L. Solskiego, poprzedzone przemówieniem A. Polewki. Tow. Przyjaciół Sztuk Pięknych oraz Tow. Miłośników Książki urządziło wystawę obrazów i grafiki Wyspiańskiego.

S. Wyspiański. (W czterdziestolecie śmierci). /Katalog./ Tow. Przyjaciół Sztuk Pięknych, Tow. Miłośników Książki. Kr. 1947. (A. WAŚKOWSKI: Przedmowa).

M. ALEKSANDROWICZ: S. Wyspiański poeta sumienia narodo-
wego. "Głos Pom.", nr 326. - A. E. BALICKI: Teatr Wyspiańskiego.

145

"Listy z Teatru", nr 16 s. 6 - 10. - J. BRAUN: Teatr stającej się historii. "Tyg. warsz.", nr 48. - T. GARCZYŃSKI: Na 40 rocznicę zgonu S. Wyspiańskiego. "Gaz. lud.", nr 327. - J. KAWECKI: Wyspiański. "Śl. powsz.", nr 253. - S. KOLBUSZEWSKI: Jeden jest prawdy wieczny bieg. "Zwierc.", nr 45. - A. F. KOWALKOWSKI: Jak zamilkł spiżowy dzwon. "Ilustr. Kur. pol.", nr 328. - Cz. LATAWIEC: Poeta świtu. "Świat", nr 46. - Z. LEŚNODORSKI: Wyspiański a reżyseria nowoczesna. "Listy z Teatru", nr 17 s. 7 - 9. - m. /R. MATUSZEWSKI/: Wieszcz "Młodej Polski". "Pol. zbroj.", nr 320. - L. H. MORSTIN: Wyspiański. "Dz. liter.", nr 5. - M. PIECHAL: Rocznicowa jesień. "Dz. łódz.", nr 347. - L. PŁOSZEWSKI: O listach Wyspiańskiego. "Spraw. PAU", nr 10 s. 399 - 401. - K. ROLLE: Jak Wyspiański kandydował na dyrektora teatru. "Gaz. lud.", nr 355. - J. SALONI: S. Wyspiański. "Głos rob.", nr 336. - L. SZCZEPAŃSKI: Temu lat pięćdziesiąt. "Listy z Teatru", nr 16 s. 1 - 3. - A. TREPIŃSKI: Pierwsze wydania Wyspiańskiego. "Listy z Teatru", nr 17 s. 9 - 11. - K. WINKLER: Malarstwo Wyspiańskiego. "Dz. liter.", nr 4. - K. WINKLER: Wyspiański i jego recenzenci. "Dz. liter.", nr 5. - (wr) /K. WROCZYŃSKI/: Wyspiański - "nieškodliwy grafoman". Trochę wspomnień w 40 rocznicę śmierci. "Życie Warsz.", nr 327. - kjw. /K. WYKA/: Nieco o Wyspiańskim. "Odrodz.", nr 50. - J. WYSZOMIRSKI: Bez nawiązania. "Tydzień", nr 38. - J. ZAWIEYSKI: Wielki poeta teatru. "Teatr lud.", nr 10 s. 506 - 510.

235240

- Teatr literacko-satyryczny "Osa" został otwarty w Łodzi.

236241

GRUDZIEŃ

- 1 Konkurs "Nowin Literackich" na temat "Jeden dzień z życia i pracy nauczyciela" ogłoszony 4 maja z terminem do 15 lipca został rozstrzygnięty. Jury w składzie: H. Jabłoński (Min. Oświaty) - przewodniczący, T. Żeromski (KCZZ) - sekretarz oraz członkowie: K. Czachowski (ZZLP), S. R. Dobrowolski (redakcja "Nowin Literackich"), S. Kwiatkowski (Min. Oświaty) i B. Orłowski (ZNP) - rozpatrzyło nadesłane prace w liczbie 106 i przyznało następujące nagrody: I (20 000 zł) - J. Misiakowa, II (10 000 zł) - P. Nowacki, III (5 000 zł) - Z. Bogusławska. Poza tym jury przyznało 15 nagród w formie kwartalnej prenumeraty "Nowin Literackich" oraz 70 wyróżnień w postaci książek. Lista wszystkich nagrodzonych opublikowana została w numerze 40/41 "Nowin Literackich".

"Nowiny Lit.", nr 7, 39.

237242

- 2 Zmarł w Krakowie Stanisław Łempicki (ur. 1886 r.) - historyk literatury i kultury polskiej, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek PAU. (Dane biobibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich, t. II s. 377 - 382).

J. GARBACZOWSKA: Wspomnienie o prof. Łempickim. "Dz. pol.", nr 334. - Ł. KURDYBACHA: Wspomnienie o S. Łempickim. "Pam. liter." R. 37 s. 367 - 376. - J. HULEWICZ: S. Łempicki. "Prz. hist.-oświat." 1948 nr 3/4 s. 123 - 137. - J. KLEINER: S. Łempicki. "Twórcz." 1948 z. 3 s. 70 - 75. - A. SCHLETZ: S. Łempicki. "Nasza Przeszłość" 1948 t. 4 s. 251 - 278.

243 236 244

- 2 D o r o c z n e p o s i e d z e n i e W o j e w ó d z -
k i e j R a d y K u l t u r y w K a t o w i c a c h
odbyło się z udziałem wojewody A. Zawadzkiego. Referaty wygło-
sili R. Lutman - Charakterystyka prac w 1947 r.: J. Ligęza -
Polityka kulturalna Wojewódzkiej Rady Kultury i wytyczne pro-
gramowe na 1948 r. P39 244
- 3 W i z y t a P a u l E l u a r d a i J e a n M a r -
c e n a c a. Do Warszawy przybył poeta francuski P. Eluard,
który wygłosił odczyt pt. Intelektualny ruch oporu we Francji,
powtórzony następnie w Krakowie. Równocześnie przybył do Pol-
ski poeta i publicysta J. Marcenac, który wygłosił kilka odczy-
tów o ruchu oporu. Obaj pisarze zwiedzili Polskę. M. in. P.
Eluard wygłosił w Łódzkim Klubie Literackim odczyt o poezji
francuskiej w czasie okupacji. 11 XII odbył się w Warszawie
wieczór autorski P. Eluarda w Klubie Młodych Artystów i Nau-
kowców.
- Eluard o intelektualnym ruchu oporu we Francji. "Dz. li-
ter.", nr 7. - P. HERTZ: O P. Eluard. "Głos rob.", nr 342. -
G. KARSKI: P. Eluard. "Odrodz.", nr 49. - P. Eluard i
J. Marcenac - symbol rewolucyjnej myśli francuskiej. "Dz. pol.",
nr 341. - Jotka /T. SARNECKI/: P. Eluard. "Kur. codz.", nr
334. - Znakomici pisarze Francji P. Eluard i J. Marcenac w
Warszawie. "Rzeczposp.", nr 333. P46 245
- 9 Z m a r ł w P o z n a n i u W ł a d y s ł a w M a r -
c i n k o w s k i (ur. 1858) - artysta rzeźbiarz, twórca
m. in. jedyne w Polsce pomnika J. Słowackiego z r. 1899
w Miłosławiu. (Dane bio- bibliograficzne podaje S. Łoza: Czy
wiesz, kto to jest? Warsz. 1938 s. 464 - 465). P47 246

9 D z i e s i ą t a r o c z n i c a ś m i e r c i A n d r z e j a S t r u g a stała się okazją do ~~nowej~~ nowej oceny dorobku twórczego pisarza, do określenia z perspektywy historycznej żywotnych elementów jego dzieła. W eseju A. Strug po latach pisał W. Kubacki: "Twórczość Struga wymaga niemałej ostrożności klasyfikacyjnej. Od zewnątrz rzecz biorąc trudno o pisarza bardziej zorientowanego społecznie i historycznie. Całe dzieło Struga można wpisać w określony okres dziejowy. Jednym końcem opiera się ono na powstaniu styczniowym (Ojcowie nasi) i rewolucji, drugim - na kryzysie światowym (Miliardy). Mamy po kolei: powstanie, rewolucję, nastroje porewolucyjne, legiony, wojnę światową, Polskę powojenną i wielki kryzys gospodarczy. /.../ Tymczasem, kiedy wczytujemy się w Struga, spostrzegamy ze zdziwieniem, że to co skłonni byliśmy uważać za kościec jego twórczości, gra w tej twórczości rolę uboczną. Rozpływa się Strug « społeczny » i « historyczny » (w stylu niepodległościowym). Staje przed nami Strug nowy, ten, który w Pokoleniu Marka Świdy wygłasza program psychologiczny. Kto wie, czy nie można by nawet mówić o panpsychologizmie."

Charakterystyką działalności Struga zajął się J. Maliniak, współtowarzysz jego walki w okresie sanacji: "Rzeczywistość polska lat 1926 - 1937 skróciła dni Struga. Jeżeli żywiołowo nienawidził ucisku najeźdźców i niewoli systemu carskiego, to prawda niepodległej Polski po przewrocie majowym napawała go troską i smutkiem. Żywo reagował na wszystko, co się w Polsce działo, poczytując sobie ratowanie godności narodu za obowiązek sumienia. Ostatnie lata jego życia były nieustającym protestem: taki właśnie charakter miało zrzeczenie się godności członka Akademii Literatury i uchylanie się od wszelkich

wyróżnień. /.../ W ostatnich latach życia zerwał wszelką łączność z obozem legionowym, piętnując go za wynaturzenia, za Brześć, za Berezę. Zespoliło go to jeszcze bardziej z Polską Partią Socjalistyczną i zaprowadziło do Ligi Ochrony Praw Człowieka i Obywatela, na której czele stanął jako przewodniczący Zarządu Głównego."

A. Strug (9 XII 1937 - 1947). /Fragmenty art. o pisarzu z 1938 r./ "Odrodz.", nr 49. - L. BARTELSKI: Vox humana. "Now. liter.", nr 38. - J. BRODZKI: Ostatnia droga A. Struga. "Robotnik", nr 334. - S. R. DOBROWOLSKI: Bojownik o wolność człowieka. "Robotnik", nr 334. - P. GDULA: Z młodości A. Struga. "Zdrój", nr 1. - W. KUBACKI: A. Strug po latach. "Kuźnica", nr 50. - J. MALINIAK: W służbie obowiązku. "Now. liter.", nr 38. - M. NIEDZIAŁKOWSKI: Dziejopis i poeta ludzi podziemnych. "Robotnik", nr 334. - S. NIEMYSKI: Dziejopis i poeta szarej braci robotniczej. "Związkowiec", nr 52. - Z. WRÓBLEWSKI: Pamięci towarzysza "Augusta". "Młodzi Idą", nr 50. - B. ŻARSKI: Dwa dokumenty z życia A. Struga. T. Gałęcki w gimnazjum. "Gaz. lud.", nr 336.

P48 247

12 - 20 P i s a r z e ś l ą s c y w C z e c h o s ł o w a c j i .
Na zaproszenie Narodnego Wyboru oraz pisarzy czeskich A. Baumgardten, J. Brzoza, Z. Hierowski, W. Szewczyk i W. Żukrowski wystąpili z wieczorami autorskimi w Ostrawie, Opawie, Mi⁹stku i Brnie.

243 248

15 90 - l e c i e i s t n i e n i a P o z n a ń s k i e g o
T o w a r z y s t w a P r z y j a c i ó ł N a u k . W P o z n a -
niu odbyły się obchody 90-lecia PTPN zapoczątkowane otwarciem
Biblioteki PTPN (przy ul. S. Mielżyńskiego 26/27), oraz wystawy

druków i publikacji towarzystwa; przemawiał dyrektor biblioteki, J. Baumgart. Następnie odbyło się zebranie publiczne w auli Uniwersytetu Poznańskiego, na którym przemawiali prezes PTPN prof. Z. Lisowski, wicemin. Oświaty E. Krassowska, prezes PAU prof. K. Nitsch; sprawozdanie złożył sekretarz generalny prof. Z. Wojciechowski. Odczyt pt. Zadania polskiej nauki o ziemi wygłosił prof. K. Smulikowski. PTPN uchwaliło w dn. 2 XII nowy statut, nadający mu charakter akademicki, i weszło w skład Komitetu Porozumiewawczego Naukowych Towarzystw Akademickich, do których należą: PAU, Polska Akademia Nauk Technicznych, Tow. Naukowe Warszawskie i Wrocławskie Towarzystwo Naukowe. W ciągu roku PTPN ogłosiło 12 tomów rozpraw i czasopism.

Z. GROT: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk (1857 - 1947). "Głos wielkopol.", nr 345. - Jubileusz Towarzystwa. Statut PTPN. "Spraw. Pozn. TPN", nr 2 s. 209 - 237, 197 - 209 /tu teksty przemówień/. - Z. KARCZEWSKA-MARKIEWICZ: 90 lat Tow. Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Starodruki obrosły pleśnią. "Rzeczposp.", nr 319. - M. WOJCIECHOWSKA: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk 1857 - 1947. "Now. liter.", nr 39. 249 ~~244-259~~

20 P i e r w s z y Z j a z d P o l s k i e g o T o w a r z y s t w a J ę z y k o z n a w c z e g o odbył się w Krakowie. Wygłoszono ogółem 11 referatów, m. in. K. Nitsch: Co to jest dialektologia historyczna, Z. Stieber: W sprawie sprecyzowania pojęcia stylu, W. Doroszewski: Historia języka w świetle faktów mowy jednostkowej. Wybrano nowy zarząd: prezesem został J. Kuryłowicz, wiceprezesem - W. Doroszewski, sekretarzem - Z. Klemensiewicz. 249 250

31 Z a k o ń c z e n i e d z i a ł a l n o ś c i R a d y S z k ó ł W y ż s z y c h. Po 16 miesiącach pracy nad proble-

mami ustrojowymi nauki i szkolnictwa wyższego nastąpiło zakończenie działalności Rady Szkół Wyższych powołanej do życia na mocy ustawy z 23 IX 1946 r. Przewodniczącym Rady był poseł W. Sokorski, zastępcą - prof. M. Jaroszyński, wśród członków było 7 profesorów wyższych uczelni. Odbyto 10 posiedzeń plenarnych i 53 konferencji sekcyjnych. Rada Szkół Wyższych przygotowała projekt dekretu o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego, uchwalony 27 X 1947 r. przez Radę Ministrów jako dekret z mocą ustawy, zatwierdzony 28 X 1947 r. przez Radę Państwa.

246251

31 Zmiana na stanowisku dyrektora Departamentu Teatru. M. Rusinek ustąpił po dwuletniej pracy ze stanowiska dyrektora Departamentu Teatru Min. Kultury i Sztuki. Stanowisko to objął znany pisarz S. R. Dobrowolski.

247252

31 Zmiana na stanowisku dyrektora Centralnego Instytutu Kultury. Nowym dyrektorem Centralnego Instytutu Kultury przy Min. Kultury i Sztuki na miejsce L. Chomińskiego, który ustąpił na własne życzenie, mianowany został dramaturg K. Korcelli, autor Papugi.

248253

- Powstanie czasopisma "Polska Sztuka Ludowa". W Warszawie ukazał się nr 1/2 miesięcznika "Polska Sztuka Ludowa" za listopad-grudzień. Miesięcznik był organem Państwowego Instytutu Badania Sztuki Ludowej. Redaktorem naczelnym czasopisma został J. Grabowski. W artykule wstępnym redakcja stwierdzała, że nowy miesięcznik "ma być narzędziem pracy Instytutu, łącznikiem między jego współpracownikami, miejscem publikacji materiałów uzyskiwanych w badaniach terenowych, pro-

bierzem stawianych tez i teorii, wreszcie informatorem w zakresie spraw interesujących badacza sztuki ludowej". "Chcemy, by w ten sposób wiedza nie była tylko hermetycznie zamkniętą dziedziną specjalistów, ale stała się udziałem wszystkich zainteresowanych, tworzona była na ich oczach i przy ich czynnym współudziale." "Zamierzamy w końcu o walorach i stanie naszej twórczości ludowej informować /.../ zagranicę, która zawsze okazywała wybitne zainteresowanie dla tej dziedziny polskiej sztuki narodowej."

W pierwszym numerze ukazały się: artykuły teoretyczne K. Piwockiego, J. Grabowskiego, J. Krzyżanowskiego, A. Chybińskiego, opracowania szczegółowe M. Żakowskiej, G. Ciołka i J. Świeżego, ponadto dział informacyjny, zawierający m. in. dane o organizacji i pracach badawczych Państwowego Instytutu Badania Sztuki Ludowej.

249 254

- P o w s t a n i e I n s t y t u t u T e a t r o l o g i c z n e g o. W Warszawie powstał Instytut Teatrolologiczny, podporządkowany Min. Kultury i Sztuki. Dyrektorem Instytutu został M. Rulikowski, kustoszem - S. Dąbrowski. Celem Instytutu ma być zbieranie materiałów z przeszłości i współczesnego teatru dla użytku nauki.

254 255

- K o m u n a p a r y s k a Władysław Broniewskiego. Poemat Broniewskiego o Komunie paryskiej został wydany w 1929 r. przez Spółdzielnię Wydawniczą "Książka", nie ukazał się jednak na półkach księgarskich, skonfiskowany przez cenzurę sanacyjną. Wydanie z 1947 r. (również nakładem Sp. Wyd. "Książka") udostępniało czytelnikom praktycznie po raz pierwszy poemat Broniewskiego w jego pierwotnym kształcie. Ilustrujące treść rysunki W. Daszewskiego zostały reprodukowane z klisz według wydania z r. 1929.

257 256

- Piórką flaminga czyli opowiadania przewrotne Wojciecha Żukrowskiego. Nowy zbiór opowiadań W. Żukrowskiego uderzał krytyków przede wszystkim gatunkową odmiennością od tomu prozy Z kraju milczenia. "Przy całym niewątpliwym wdzięku opowiadań przewrotnych, zwłaszcza tych, które oparte są o wyraźne reminiscencje literatury romantycznej fantastyki, o opowieści Hoffmana, czy Villiers de l'Isle Adama - pisał R. Matuszewski - uważać je należy niewątpliwie w twórczości Żukrowskiego za tor boczny, za bogaty, renesansowy margines. Na marginesie tym powstały dopiero szkice i wprawki do dzieła, w którym plastyka obrazowania i fantazji autora Lotnej użyte zostaną do pozostających w należytej do nich proporcji założeń humanistycznych. /.../ Te założenia humanistyczne to nie wzniosła alegoria moralnego imperatywu, młodzieńczo doczepiona do nieskomplikowanych sylwetek ludzkich, jak było w Z kraju milczenia, ale konkretność życiowych sytuacji, rzeczywista, żywa, współczesna problematyka, do której ujęcia mało kto z młodych pisarzy może przystąpić z takim arsenalem środków pisarskich, co Żukrowski."

S. DZIKOWSKI: "Przestańcie dzieci". "Gaz. lud.", nr 329. - Z. STAROWIEYSKA-MORSTINOWA: Świat do góry nogami. "Tyg. powsz.", nr 51/52. - J. GAWAŁKIEWICZ. "Zesz. wrocł." 1948 nr 2 s. 198 - 201. - K. GRUSZCZYŃSKI. "Odrodz." 1948 nr 27. - M. KURZYNA: Recenzja nieliteracka. "Dziś i jutro" 1948 nr 6. - A. MADEJ. "Tyg. warsz." 1948 nr 13. - R. MATUSZEWSKI. "Kuźnica" 1948 nr 8. - Z. STAROWIEYSKA-MORSTINOWA. "Prz. powsz." 1948 t. 225 nr 2 s. 138 - 141. - A. WŁODEK. "Dz. liter." 1948 nr 5. - K. WYKA: Opowiadania przewrotne Żukrowskiego. "Twórcz." 1948 z. 1 s. 100 - 104. - J. LEWAŃSKI: Intelektualizm flaminga.

"Odra" 1949 nr 9.

- Fototypiczne wydanie autografu Vademecum Cypriana Norwida. Zniszczenia, jakich wojna dokonała w zbiorach bibliotek warszawskich (a zwłaszcza spalenie przez hitlerowców bezcennych rękopisów Biblioteki Narodowej już po upadku powstania warszawskiego, w październiku 1944 r.), skłoniły naukowców do opracowania planu powielenia tych unikatów, które cudem uniknęły zagłady. Towarzystwo Naukowe Warszawskie na inauguracyjnym posiedzeniu w dniu 6 I 1946 r. wystąpiło z programem wydania całej serii najcenniejszych autografów dawnych i nowych w podobiznie fototypicznej. Jako pierwsza pozycja tej serii ukazała się nakładem Tow. Nauk. Warsz. podobizna autografu Vademecum C. Norwida w opracowaniu i z przedmową Wacława Borowego.

K. CZACHOWSKI: Norwid - prawdziwy. "Dz. liter." 1948 nr 34. - M. JASTRUN: Pamiętnik artysty. "Kuźnica" 1948 nr 10. - T. MIKULSKI. "Zesz. wrocł." 1948 nr 2 s. 178 - 180. - K. W. ZAWODZIŃSKI: Tryumfy norwidologii. "Arkona" 1948 nr 1 - 3 s. 2 - 3.

459 258

Ruch wydawniczy.

Charakterystyka sytuacji wydawniczej roku. W r. 1947 wydano ogółem 4 766 książek w nakładzie ca 59, 5 mln. egzemplarzy, co stanowiło dalszy wzrost o 40% w porównaniu z r. 1946. W tej liczbie opublikowano 529 dzieł z zakresu literatury pięknej dla dorosłych, co stanowiło wzrost o 300% w porównaniu z r. 1945, w 5,8 mln. egzemplarzy

(644% w porównaniu z r. 1945).

W warunkach powojennego spustoszenia księgozbiorów nie tylko zezwalano firmom prywatnym na prowadzenie działalności wydawniczej, ale również udzielano im pomocy przez kredyty bankowe dla opłacania kosztów papieru i robocizny w drukarniach państwowych. Zaangażowane w wydawnictwach r. 1947 kapitały prywatne wynosiły ok. 800 mln. ówczesnych złotych, co stanowiło blisko 40% kosztów rocznej produkcji książek. Brak nadzoru państwowego nad cenami książek i głód książki wśród społeczeństwa umożliwiał pobieranie wysokich cen i czynił produkcję książki bardzo opłacalną. System procentowych honorariów autorskich, wypłacanych w miarę sprzedaży nakładu, ograniczał ryzyko wydawcy do kosztów druku i papieru, które wynosiły od 10% do 15 % ceny katalogowej. Stanowiło to nadmierny, wręcz lichwiarski mnożnik (8 - 10) w stosunku do kosztów produkcji.

Dlatego wydawcy prywatni wzmogli swą^{ojo} produkcję w r. 1947 w porównaniu z r. 1945 prawie czterokrotnie. Udział prywatnych wydawców w r. 1947 w dziale bibliograficznym literatury pięknej wynosi 60 - 70%, literatury dla dzieci i młodzieży 75 - 80% a w dziale nut - 82%. Takie ukształtowanie rynku wydawniczego miało swoje konsekwencje w polityce wznowień (brak pisarzy lewicowych), przekładów (dominuje literatura angielska i francuska, mało wydań literatury narodów ZSRR) oraz w proporcjach aktualnych reportaży i wspomnień (wiele pozycji dotyczy polskich sił zbrojnych na Zachodzie, natomiast stosunkowo nikła jest liczba pozycji poświęconych Wojsku Polskiemu w Związku Radzieckim).

A. BROMBERG: Książki i wydawcy. Warsz. 1958.

Najważniejsze wydawnictwa zajmujące się produkcją literacką. Stosunek wydawców książek i broszur z sektora państwowego, spółdzielczego i prywatnego ukazuje przykładowo poniższe zestawienie ilości publikowanych tytułów: 1. Spółdzielnie wydawnicze - 825 (w tym: "Czytelnik" - 181, "Książka" - 172, "Wiedza" - 97) 2. Państwowe instytucje wydawnicze - 1 167, 3. Organizacje społeczne, związki 657, 4. Stowarzyszenia religijne - 437, 5. Firmy prywatne i anonimowe (w tym: W. Bąk, Gebethner i Wolff, M. Kot, E. Kuthan, "Lamus", "Poligrafika") - 1 657. Razem - 4 743.

(Por. A. BROMBERG: Rok pracy w pojedynkę. Jeszcze o konieczności i możliwości planu wydawniczego. "Kuźnica" 1948 nr 10. Drobne różnice cyfrowe w produkcji globalnej 1947 r. tłumaczą się tym, że niektóre książki z 1947 r. były rejestrowane w r. 1948 i zaliczone do produkcji następnego roku).

Najważniejsze serie literackie. Oprócz kontynuowania działalności serii powstałych w latach ubiegłych (zob. poz. 268 /45, 250 /46) - w ciągu roku rozpoczęła działalność Biblioteka Pisarzy Polskich i Obcych oraz wznowiła swe wydawnictwa Biblioteka Narodowa. W kwietniu została wydana pierwsza pozycja z serii "Biblioteka Pisarzy Polskich i Obcych" pod redakcją K. Budzyka; był to Wybór pism Mikołaja Reja w nakładzie 25 000 egzemplarzy. BPPiO wydawał oddział łódzki Spółdzielni Wydawniczej "Książka".

Celem BPPiO było dostarczenie szkołom średnim lektur obowiązkowych i uzupełniających w tanich wydaniach. W wyborze tekstów redakcja BPPiO nawiązywała do postępowego nurtu literatury polskiej i do demokratycznych tradycji myśli historycznej. Teksty wydań BPPiO oparte były na edycjach naukowych i

krytycznych oraz zaopatrzone w wyczerpujące przypisy realne, historyczne i językowe. Krótkie, popularne wstępy, przeznaczone dla ucznia, nie dla nauczyciela, podawały podstawowe informacje o pisarzu i jego utworze, przy czym w tych charakterystykach starano się stosować socjologiczną interpretację faktów literackich.

BPPiO przyskała sobie dużą popularność w szkołach i na rynku wydawniczym głównie dzięki niskiej cenie poszczególnych pozycji, dostosowanej do możliwości nabywczych odbiorców. To wpłynęło z kolei na rozwój zamierzeń BPPiO, na rozszerzenie inicjatywy i obejmowanie coraz nowych zakresów piśmiennictwa. Podczas trzech kwartałów 1947 r. BPPiO opublikowała m. in. : A. Mickiewicza Dziady, Ballady i romanse, J. U. Niemcewicza Powrót posła, Śpiewy historyczne, J. Słowackiego Balladyne, Fr. Zabłockiego Sarmatyzm, I. Krasickiego Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki i Utwory wierszowane, A. Fredry Dożywocie, C. Norwida Poezje wybrane, M. Romanowskiego Wybór poezji, M. Konopnickiej Poezje, B. Prusa Anielkę. Oprócz tomów poświęconych jednemu autorowi lub dziełu wydawano również tomy o charakterze antologii gatunkowych lub tematycznych, np.: Bajka polska wieku oświecenia w wyborze czy Śląsk i Pomorze w dziejopisarstwie polskim wieków średnich.

buk /K. BUDZYK/: Biblioteka Pisarzy Polskich i Obcych. "Nowości wyd.", nr 4/5.

Również w pierwszym półroczu 1947 r. pojawiły się w księgarniach dobrze znane w 20-leciu międzywojennym okładki serii "Biblioteka Narodowa". Wznowił ją Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, wydając na początek cztery tomiki: Marie Malczewskiego w opracowaniu J. Ujejskiego, Skapca Moliera w opracowaniu T. Boya-Żeleńskiego, Makbeta Szekspira w opracowaniu

A. Tretiaka i Iliadę Homera w opracowaniu T. Sinki. Tomiki te odbite zostały z odlewów przechowanych podczas wojny w krakowskiej drukarni W. L. Anczyca. W ślad za tymi pierwszymi wznowieniami poszły następne, m. in. antologia poezji Młoda Polska, w opracowaniu T. Bęga-Żeleńskiego, której wydanie pierwsze ukazało się we Lwowie we wrześniu 1939 r., lecz większa część nakładu została zniszczona w czasie wojny.

Witając z uznaniem decyzję o wznowieniu "Biblioteki Narodowej", Henryk Markiewicz podkreślał jej wyjątkową rolę w życiu drugiego już pokolenia inteligencji polskiej, uwydatniał zręczne połączenie cech opracowania naukowego, popularno-naukowego i szkolnego, co zmuszało czasem do kompromisów, ale zapewniło szerokość i wszechstronność oddziaływania, oraz popularyzację utworów nie należących do obowiązkowej lektury gimnazjalnej. Postulatem krytyka na przyszłość są jednak nie stereotypowe przedruki ostatnich wydań przedwojennych, lecz po pierwsze - wyłączenie opracowań mniej starannych czy mniej udałych (tu przykłady ze wstępów Kallenbacha, Windakiewicza, Brücknera, Kucharskiego, Cywińskiego i Ujejskiego), po drugie - zastąpienie wstępów dawnych nowymi, które by uwzględniały współczesny stan wiedzy o literaturze i współczesną metodę badawczą, po trzecie - szersze uwzględnienie nurtu demokratycznego w dziejach kultury polskiej, opracowanie edycji pism Modrzewskiego, Kościuszki, Komisji Edukacji Narodowej, ~~X~~ Wiosny Ludów etc.

H. MARKIEWICZ: Biblioteka Narodowa. "Twórcz.", z. 7/8. -
 T. MIKULSKI: Biblioteka Narodowa rediviva. "Odra", nr 22.

Poza tym kontynuując rozpoczętą na jesieni 1946 r. wyborami wierszy L. Staffa, A. Słonimskiego i J. Iwaszkiewicza

serię poetycką "Z Pegazem", "Czytelnik" opublikował w styczniu 1947 r. Wiersze wybrane A. Ważyka, w marcu - Poezje wybrane M. Jastruna, a w kwietniu - Wybór poezji J. Tuwima. Wszystkie te tomy zawierały w przeważającej części utwory ogłaszane w pojedynczych zbiorach w dwudziestolecu międzywojennym z dodatkiem wierszy okupacyjnych i powojennych. Wszystkie wychodziły w jednolitej formie i w jednakowej szacie graficznej,

W y d a n i a k l a s y k ó w. Pod koniec roku "Czytelnik" rozpoczął publikację zbiorowego wydania Pism S. Żeromskiego od t. VI (Szyfrowe prace) i t. VIII (Ludzie bezdomni). Krytyczne przygotowanie tekstu przeprowadził zespół członków Seminarium Historii Literatury Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego pod kierownictwem S. Pigonia. Wydanie Pism objęło tomy 1 - 23, 26 (bez publicystyki) i zakończone zostało w r. 1956 tomem I (Rozdziobią nas kruki, wrony...). Na tym wydaniu podstawowym Pism oparte były w latach późniejszych edycje częściowe: tzw. "biała seria" Pism z posłowiami oraz pojedyncze wydania ilustrowane przez współczesnych grafików.

Spółdzielnia Wydawnicza "Wiedza" rozpoczęła publikację Pism zebranych E. Orzeszkowej pod redakcją J. Krzyżanowskiego od tomów IX - X (Meir Ezefowicz) i XXI - XXIII (Nad Niemnem). Obydwie powieści zostały opatrzone przedmowami edytora. Wydanie Pism zebranych E. Orzeszkowej, realizowane w latach 1947 - 1953, miało charakter popularno-naukowy (nakład 15 000 egzemplarzy). S. W. "Wiedza" pierwotnie zamierzała ogłosić tylko wybór powieści i nowel Orzeszkowej w układzie chronologicznym. W r. 1949 edycję przejęła "Książka i Wiedza". Według rozszerzonego wówczas planu, w publikacji chciano uwzględnić całość twórczości pisarki - literackiej i publicystycznej oraz listy i utwory

autobiograficzne, czego nie zrealizowano. Ostatecznie wydanie Pism zebranych przerwane zostało na tomie 52 (brak tomu XIV) i objęło tylko wszystkie powieści i nowele pisarki. Każdy tom opatrzony jest szczegółową notą bibliograficzną dotyczącą genezy utworu i pierwszych przedruków.

Spółdzielnia Wydawnicza "Wiedza" rozpoczęła również wydanie Pism A. Struga w związku z 10 rocznicą zgonu pisarza. Jako tom I wyszli Ludzie podziemni pod redakcją H. Szypera, wstępem opatrzył P. Gduła. Wydanie Pism zostało później zawieszono.

Firma Gebethner i Wolff kontynuowała wydanie zbiorowe Dzieł W. Orkana, rozpoczęte w 1946 r. (zob. poz. 245), pod redakcją S. Pignonia. W ciągu roku ukazały się tomy: I - II (W Roztokach) i IV (Komornicy), opatrzone posłowiami edytora.

Poza tym wychodziły pojedyncze utwory klasyków, przeznaczone głównie do użytku szkolnego i często dublowane w różnych wydawnictwach. W ciągu roku opublikowano m. in. następujące utwory: M. Bałucki Dom otwarty, Grube ryby, K. Brodziński Wiesław (2 wyd.), Deotyma Panienka z okienka, A. Dygasiński Co się dzieje w gniazdach, W puszczy, Wilk, psy i ludzie, Zając, A. Feliński Barbara Radziwiłłówna, A. Fredro Dożywocie, Nocleg w Apeninach, Śluby panięskie, Zemsta (3 wyd.), W. Gomulicki Wspomnienia niebieskiego mundurka, J. Kasproicz Księga ubogich (2 wyd.), Wybór poezji, F. D. Książnin Bajki, J. Kochanowski Odprawa posłów greckich (3 wyd.), Treny (3 wyd.) Wybór poezji, M. Konopnicka Poezje (2 wyd.), Dym, Nasza szkapa, Urbanowa, W winiarskim forcie, J. Korzeniowski Karpaccy górale, Kollokacja, I. Krasicki Bajki i przypowieści, Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki, Utwory wierszowane w wyborze, J. I. Kraszewski Bezimienna, Brühl, Czercza mogiła, Dziecię Starego Miasta, Historia o Janaszu Korczaku i pięknej miecznikównie (2 wyd.), Historia prawdziwa o Petрку

Właście, Hrabina Cosel, Krzyżacy, Kunigas, Mistrz Twardowski,
Morituri, Papiery po Glince - Ostatnie chwile księcia wojewody,
Powrót do gniazda (2 wyd.), Rzym za Nerona, Szalona, A. Malczew-
ski Maria (2 wyd.), A. Mickiewicz Bajki i powiastki, Ballady i
romanse (2 wyd.), Dziady (2 wyd.), Grażyna (4 wyd.), Konrad
Wallenrod, Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego, Pan Tade-
usz (2 wyd.), Sonety krymskie, Wybór poezji (2 wyd.), Wybór pro-
zy publicystycznej, A. Morsztyn Wybór poezji, J. U. Niemcewicz
Powrót posła (3 wyd.), Śpiewy historyczne, C. Norwid Poezje wy-
brane, A. Oppman Legendy warszawskie, Pan Twardowski, Pieśń o
Rynku i Zaułkach, E. Orzeszkowa Cham, Dobra pani, Dziurdziowie,
Gloria victis, B. Prus Anielka (2 wyd.), Antek (3 wyd.), Faraon
(2 wyd.), Kamizelka, Michałko, Katarynka, Lalka, Placówka, Po-
wracająca fala, Przygoda Stasia, Sieroca dola, M. Rej Wybór
pism, W. Reymont Pewnego dnia, Sprawiedliwie, M. Romanowski Wybór
poezji pism, I. Sewer-Maciejowski Matka, H. Sienkiewicz Bartek zwycięzca
(2 wyd.), Janko muzykant - Latarnik (3 wyd.), Wspomnienia z Ma-
ripozy - Jamioł (2 wyd.), Za chlebem (3 wyd.), W. Sieroszewski
Na kresach lasów, Ryszard, P. Skarga Kazania sejmowe, J. Sło-
wacki Anelli (2 wyd.), Balladyna (3 wyd.), Beniowski, Jan Bie-
lecki - Ojciec zadżumionych (2 wyd.), Kordian, Trzy poemata,
W Szwajcarii, W. Syrokomla Urodzony Jan Dęboróg i Wybór liryk,
Sz. Szymonowicz Żeńcy (2 wyd.), K. Ujejski Maraton (3 wyd.),
Skargi Jeremiego, F. Zabłocki Sarmatyzm, S. Żeromski O żołnie-
rze tułaczku, Siłaczka.

W z n o w i e n i a z l i t e r a t u r y d w u d z i e -
 s t o l e c i a m i ę d z y w o j e n n e g o . W c i ą g u r o k u
 w z n o w i o n o m . i n . n a s t ę p u j ą c e p o z y c j e z l i t e r a t u r y l a t 1 9 1 8 -
 1 9 3 9 : J . B i e n i a s z E d u k a c j a J ó z i a B a r ą c z a , H . B o g u s z e w s k a C a ł e

życie Sabiny, Czekamy na życie, Dzieci znikąd, J. Brzostowska Bezrobotni Warszawy, Cz. Centkiewicz Biała foka, Wyspa mgieł i wichrów, M. Dąbrowska Znaki życia, W. Dunarowski Ludzie spod miedzy, P. Gojawiczyńska Dziewczęta z Nowolipek, Rajska jabłoń, Ziemia Elżbiety, J. Iwaszkiewicz Czerwone tarcze, G. Jarecka Ludzie i sztandary, J. Kaden-Bandrowski Miasto mojej matki, W cieniu zapomnianej olszyny, W. Kowalski W Grzmiącej, L. Kruczkowski Kordian i cham, Pawie pióra, J. Kurek Grypa szaleje w Naprawie, Młodości, śpiewaj!, Woda wyżej, K. Makuszyński Panna z mokrą głową, Skrzydlaty chłopiec, Słońce w herbie, Wielka brama, G. Morcinek Ludzie są dobrzy, Narodziny serca, Po kamienistej drodze, Serce za tamą, Wyrębany chodnik, L. H. Morstin Kłos panny, T. Dołęga-Mostowicz Kariera Nikodema Dyzmy, Profesor Wilczur, Z. Nałkowska Dom nad łąkami, Romans Teresy Hennert, J. Parandowski Niebo w płomieniach, Trzy znaki Zodiaku, S. Piętaś Młodość Jasia Kunefała, Białowiejskie noce, M. Rusinek Pluton z Dzikiej Łąki, Ziemia miodem płynąca, S. M. Saliński Opowieści morskie, M. Samozwaniec Na ustach grzechu, M. Smolarski Warneńczyk, E. Szelburg-Zarembina Chusta św. Weroniki, Wędrówka Joanny, W. Wasilewska Ojczyzna, A. Ważyk Mity rodzinne, J. Wiktor Orka na ugorze.

W z n o w i e n i a p r o z y p o w o j e n n e j. W ciągu roku ukazały się ponownie m. in. następujące pozycje wydane po 1944 r. K. Brandys Miasto niepokonane, T. Breza Mury Jerycha, K. Bunsch Dzikowy skarb, P. Gojawiczyńska Krata, J. Iwaszkiewicz Nowa miłość, J. Meissner Na afrykańskim szlaku, Żądło Genowefy, G. Morcinek Dziewczyna z Champs Elysées, Listy z mojego Rzymu, E. Osmańczyk Sprawy Polaków, S. Pigoń Z Komborni w świat, K. Pruszyński Droga wiodła przez Narwik, M. Rusinek Z barykady w

dolinę głodu, W. Żukrowski Porwanie w Tiutiurlistanie, Z kraju milczenia.

L i t e r a t u r a w s p ó ł c z e s n a. W zakresie pro-
 z y wydana m. in. następujące pozycje: J. Bieniasz Lawina
idzie, M. Boberski Zamglone oczy, A. Bronowski Błędne ognie, L.
 Buczkowski Wertepy, J. Dobraczyński Dwa stosy, Mocarz, Straszny
dom, Szata godowa, Z. Dróżdż-Satanowska Niewydeptane ścieżki,
 W. Dunarowski Leżąc krzyżem, A. Fiedler Dziękuję ci, kapitanie...,
 K. Filipowicz Krajobraz niewzruszony, J. German Dziwożona, P.
 Gojawiczyńska Dom na skarpie, K. Gołba Wieża spadochronowa, A.
 Gołubiew Bolesław Chrobry (t. 1 - 2), J. W. Grabski Saga o Jarlu
Broniszu (t. 3), J. Hen Kijów - Taszkient - Berlin, J. Huszcza
Impertynencje, J. Iwaszkiewicz Nowele włoskie, Spotkania z Szy-
manowskim, J. Jasińczyk Po Narwiku był Tobruk, S. Jeleński
Valde ama (t. 1 - 2), M. Kann Jutro będzie słońce, W. Leny-Ki-
 sielewski Dywizjon Lancasterów, S. Kisielewski Sprzysiężenie,
 M. Klimas-Błachutowa Na hałdach rosną ludzie, J. N. Kłosowski
Jarżmo, S. Kowalewski Ofiarowanie, K. Koźniewski Przez dziesięć
wojen, I. Krzywicka Rodzina Martenów, Tajemna przemoc, T. Ku-
 dliński Farbowane lisy, Świątokradca, H. Malewska Stanica,
Żniwo na sierpnie, J. Meissner Wilk, ryś i dziewczyna, Wyspa
ostatniej nadziei, W. Melcer Wyspa szczęścia, B. Peplowski Ca-
łun, Z. Petersowa Odwet, S. Piętak Nagi grom, J. Piórkowski
Niepodlegli, J. Pogan Ugory, J. Putrament Rzeczywistość, S. Rem-
 bek Wyrok na Franciszka Kłosa, A. Rudnicki Wielkanoc, M. Rusi-
 nek Prawo jesieni, W. Rymkiewicz Raj utracony, A. Sandauer
Śmierć liberała, Cz. Schabowski Tama, Z. Starowieyska-Morstino-
 wa Kabała historii, E. Szelburg-Zarembina Ziarno gorczyczne,
 A. Trepieński Od San Domingo do Cassino, K. Truchanowski Zmowa

demiurgów, L. Tyrmand Hotel Ansgar, J. Wiktor Skrzydlaty mnich, J. Wołowski Tak było, K. Wroczyński Baczność! A. R. 7, W. Żukrowski Piórkiem flaminga czyli Opowiadania przewrotne, M. Żuławski Ostatnia Europa, J. Żwirski Cienie ojezyny.

W zakresie p o e z j i opublikowano m. in. następujące tomiki: K. Baczyński Śpiew z pożogi, Z. Bednorz Strofy serdeczne, W. Broniewski Komuna paryska, ^{y. Brzechwa Salcem w łecie} J. Brzostowska Płomień w cierniach, M. Jastrun Poezje wybrane, K. Jeżewska Wiersze niemodne, J. Kierst Płomień nad czołem, J. Kurek Wiersze wybrane, Zraniony ptak, E. Marzec Wnuczek orze, J. Nagrabiecki Hejnał, S. Ney Dzieci getta, S. Nędza-Kubiniec Janosik, B. Ostromecki Popiół niepodległy, J. B. Ożóg Jej wielki wóz, S. Piętak Linia ognia, Z. Rab-ska Książka i wojna, N. Rostworowski Wiersze, T. Różewicz Niepokój A. Rymkiewicz Z narodem, R. Sadowski Na krawędzi, S. Skoneczny Wierni ziemi, T. Sokół Pocisk i lira, J. Szczawiej Hymn podczas bitwy, J. Sztudynger Strofy wrocławskie, J. Tuwim Wybór poezji, A. Ważyk Wiersze wybrane, J. Zagórski Wieczór w Wieliszewie, S. Ziembicki Powrót do miasta, A. Ziemy Przestrzeń bez echa.

W zakresie d r a m a t u ogłoszono m. in. następujące utwory: J. Baranowicz Madejowa klechda, W. Bąk Sługa don Kiszota, S. R. Dobrowolski Spartakus, W. Dunarowski Dni oczekiwania, S. Flukowski Horyzont Afrodyty, K. Gołba Lompa, B. Hertz Sprzed lat czterdziestu, B. Peplowski Droga do świtu, J. Szaniawski Most - Dwa teatry, A. Świrszczyńska Orfeusz, J. Zawieyski Ocalenie Jakuba, Rozdroże miłości.

N a u k a o l i t e r a t u r z e. Plan wydawniczy roku w tym zakresie charakteryzuje duża przypadkowość i nierównomierność. W dziedzinie p o d r ę c z n i k ó w h i s t o r i i l i t e r a t u r y przeważają wznowienia. We wrocławskim "Osso-lineum" ukazał się I tom przedwojennego Zarysu dziejów literatury

polskiej J. Kleintera, obejmujący materiał historycznoliteracki do powstania listopadowego (tom II nie wyszedł). W Poznaniu wyszły popularne Dzieje literatury polskiej K. Wojciechowskiego, przygotowane do druku przez R. Pollaka i Z. Szweykowskiego. Było to już VII wydanie podręcznika z 1906 r., a w roku 1948 wyszło jeszcze wydanie VIII.

W Krakowie prywatne wydawnictwo "Przełom" wypuściło VIII wydanie 2-tomowego Obrazu literatury polskiej A. i M. Mazanowskich uzupełnione okresem lat 1918 - 1947 przez S. Papéego (to uzupełnienie wyszło też jako osobna odbitka z datą 1948 r.). Krytyka jednogłośnie wypowiedziała się przeciwko wznowieniu podręcznika Mazanowskich, atakując zarówno metodę opracowania, przestarzałość informacji i stylu, jak też osławione streszczenia utworów. Bez odgłosów krytycznych przeszła natomiast cz. I Historii literatury polskiej J. Stolarzewicza i K. Niepokojskiej (obejmująca materiał do wystąpienia K. Brodzińskiego) "dla użytku liceów pedagogicznych i szkół ogólnokształcących", wydana w Katowicach nakładem Okręgu Śląskiego ZNP. Książka ta (przeoczona w roczniku Polskiej Bibliografii Literackiej S. Wierczyńskiego) przez swój skrótowy i suchy tok wykładu zbliża się do poziomu "bryków" i w żadnym razie nie spełnia zobowiązującej zapowiedzi tytułowej. To samo można powiedzieć o Historii teatru w Polsce Cz. Strzeleckiego, wydanej w Bydgoszczy.

W zakresie o p r a c o w a ń m o n o g r a f i c z-
n y c h najliczniejsze były studia o pozytywizmie. Niektóre z nich referowano na Zjeździe Naukowo-Literackim w Warszawie 29 IX 1946 r., poświęconym B. Prusowi i epoce pozytywizmu (zob. poz. 494 /46), a ogłoszono drukiem w roku następnym. Poza tym K. W. Zawodziński zebrał w książce Stulecie trójcy powieściopisarzy swoje rewizjonistyczne studia nad społecznym i artystycz-

166

nym znaczeniem dzieła Orzeszkowej, Prusa i Sienkiewicza . Dwutomowa monografia Z. Szwejkowskiego Twórczość Bolesława Prusa, napisana podczas okupacji, była rezultatem wieloletnich studiów autora nad pozytywizmem i Prusem. Mimo rozmaitych zastrzeżeń, jakie później zgłaszano pod jej adresem, stanowi do dziś najobszerniejsze kompendium wiedzy o pisarzu i jego dziele. Inny charakter miało II wydanie "małej" monografii J. Kleinera Słowacki. Monografista pomija w zasadzie życiorys poety, koncentruje natomiast uwagę na jego twórczości. Ponieważ sądy Kleinera ulegały zmianie i z wielu stanowisk zajętych przed wojną w Dziejach twórczości się wycofał formułując nowe poglądy w monografii popularnej, trzeba ją uwzględniać również w badaniach naukowych. Poza tym *książka H. Szypera A. Mickiewicza - poeta i człowiek czynu oraz* wyszło II wydanie popularnej monografii K. Czachowskiego Wacław Sieroszewski. Życie i twórczość, studium Cz. Latawca Awans społeczny i artystyczny Jana Kasprówicza i Władysława Orkana, oraz książka wspomnieniowa H. M. Dąbrowskiej o Karolu Irzykowskim, zawierająca m. in. fragmenty niewydanych rękopisów krytyka.

W zakresie prac o literaturze regionów Z. Hierowski ogłosił w Wydawnictwach Instytutu Śląskiego w Katowicach monografię pt. 25 lat literatury na Śląsku 1920 - 1945, obejmującą nie tylko twórczość pisarzy ludowych i regionalnych, ale także ogólnopolskie zainteresowania literackie Śląskiem oraz charakterystykę tamtejszego środowiska literackiego, jego czasopism i ugrupowań. Bardziej przekrojowe ujęcie rozległego chronologicznie tematu przedstawił J. Nowak-Dłużewski w książce Udział regionu kieleckiego w kulturze narodu. Praca ukazała się w Kielcach, w ramach Świętokrzyskich Dni Kultury.

Wśród zbiorów studiów i szkiców krytycznych wymienić trzeba obszerny tom

167

S. Pigoń Wśród twórców. Studia i szkice z dziejów literatury i oświaty, ogłoszony w krakowskim wydawnictwie M. Kota. Tom obejmuje rozprawy i szkice (opublikowane w czasopismach przedwojennych) o rozległej skali tematów: od działalności Adama Czartoryskiego po rozbiorach, poprzez najbliższe zainteresowania autora dzieje polskiego romantyzmu, do studium o Weselu. Na książkę K. Czachowskiego Pod piórem złożył się wybór artykułów i recenzji z lat 1927 - 1939 o tematyce różnorodnej, z przewagą szkiców o pisarzach romantyzmu i modernizmu. Książka W. Bąka Zagadnienia i postacie - to zbiór artykułów o problemach kultury katolickiej i normach moralnych w literaturze, egzemplifikowanych na twórczości Zapolskiej, Kasprowicza, Żeromskiego, Irzykowskiego i in.

W dziedzinie teorii literatury większość publikowanych rozpraw powstała jeszcze w czasach okupacji. M. Dłuska ogłosiła nakładem PAU monografię Prozodia języka polskiego, przychylnie przyjętą przez krytykę. Natomiast książka S. Furmanika Podstawy wersyfikacji polskiej (wyd. E. Kuthana) wywołała gorącą polemikę (K. W. Zawodzińskiego w "Twórczości" z. 9, 1948 z. 1; M. Dłuskiej w "Kuźnicy" nr 31/32 i in.). Zbiór R. Ingardena Szkice z filozofii literatury, ogłoszony pod firmą Oddziału Łódzkiego Tow. Literackiego im. A. Mickiewicza, zawierał artykuły i rozprawy drukowane w czasopismach przedwojennych, m. in. Dzieło literackie i jego konkretyzacje; O różnych rozumieniach "prawdziwości" w dziele sztuki; O psychologii i psychologizmie w nauce o literaturze. W serii monografii literackich Łódzkiej "Poligrafiki" S. Skwarczyńska ogłosiła książkę Z teorii literatury. Cztery rozprawy, zawierając studia: Przemilczenie jako element strukturalny dzieła literackiego, Geneza i rozwój rodzajów literackich, Struktura świata poetyckiego i Epos a powieść.

<http://rcin.org.pl>

W zakresie literatury ludowej odnotować trzeba odpowiednie rozdziały książek J. S. Bystronia Etnografia Polski oraz Kultura ludowa (II wyd. pracy przedwojennej), przede wszystkim jednak wydaną przez Tow. Naukowe Warszawskie dwutomową pracę J. Krzyżanowskiego Polska bajka ludowa w układzie systematycznym. I. Bajka zwierzęca. II Baśń magiczna, obejmującą obok wstępu i bibliografii - klasyfikację ogromnego materiału według 748 tematów.

Przekłady z literatur obcych. Przekłady literatury pięknej (wraz z literaturą dla młodzieży) z języków obcych objęły w roku wydawniczym ogółem 162 pozycje, w tym: z języka angielskiego - 67, z jęz. francuskiego - 27, z jęz. niemieckiego - 18, z jęz. rosyjskiego - 27, z jęz. włoskiego - 3, z jęz. krajów demokracji ludowych - 5, z jęz. innych - 14.

Ponieważ rynek wydawniczy w znacznym stopniu opanowany był jeszcze przez wydawców prywatnych, którzy w swej działalności kierowali się zasadami komercyjnymi, dobór przekładów z literatur obcych był najczęściej przypadkowy, a ich wartość bardzo różna, często bardzo niska. Wydawano przede wszystkim pozycje, które już przed wojną cieszyły się dużym rozgłosem i poczytnością. Nowych tłumaczeń było niewiele, gdyż wydawcom niejednokrotnie lepiej opłacało się odkupić prawa wydawnicze od firm, które po wojnie nie wznowiły działalności w kraju (jak np. Tow. Wyd. "Rój"). W tych warunkach nie mogło też być mowy o jakimkolwiek planowym przyswajaniu polszczyźnie najwybitniejszych osiągnięć literatur obcych.

W poszczególnych grupach językowych sytuacja wyglądała następująco:

Z literatury amerykańskiej oprócz powieści sensacyjnych G. Baxtera, M. Branda, J. F. Coopera, J. O. Curwooda oraz M. Mitchell (Przeminęło z wiatrem), wydano J. Dos Passosa ^{b)} Manhattan Transfer, S. Lewisa Małżeństwa, U. Sinclaira Król Węgiel, a także P. Buck Synowie i dziesięć tytułów J. Londona (Biały kiel, Meksykanin, Miłość życia, Na szlaku, Odyseja północy, Opowieści mórz południowych, Prawo białego człowieka, Syn słońca, Wilk morski i Zew krwi).

Z literatury angielskiej oprócz powieści kryminalnych A. Christie i A. Conan Doyle'a i młodzieżowych R. Kiplinga i R. L. Stevensona (a z klasyków także D. Defoe Przypadki Robinsona Kruzoe i J. Swifta Podróże Guliwera) wydano: J. Conrada Korsarz i Tajfun, A. Cronina Klucze królestwa, K. Dickensa Dawid Copperfield, Mała Dorrit i Opowieść wigilijna, O. Goldsmitha Pleban z Wakefieldu, W. Maughama Dar jednej nocy, Ostrze brzytwy i Uliczka we Florencji, J. Priestleya Trzej panowie w cywilu, a z lektur szkolnych W. Scotta Rob Roy i W. Szekspira Makbet.

Z literatury czeskiej ukazały się K. Czapka Fabryka absolutu, J. Drdy Miasteczko na dłoni i J. Fuczika Reportaż spod szubienicy.

Z literatury francuskiej na pierwszym miejscu wymienić trzeba Antologię współczesnej poezji francuskiej w opracowaniu A. Ważyka, pierwszą po wojnie i na czas dłuższy jedyną prezentację dorobku liryki francuskiej od parnasistów i symbolistów do nadrealistów. Krytyka zwracała uwagę na stosunkowo dużą ilość przekładów nowych, które wyszły spod pióra młodego i średniego pokolenia poetów i tłumaczy, skutecznie eliminując przekłady młodopolskie, częściowo już przestarzałe. W zakresie prozy wznowiono klasy-

ków w przekładach T. Boya-Żeleńskiego: H. Balzaka Eugenia Grandet, Historia wielkości i upadku Cezara Birotteau, Ojciec Goriot, Moliera Mizantrop i Skąpiec (w dwóch wydaniach szkolnych), Stendhala Czerwone i czarne oraz Pustelnia parmeńska, Woltera Kandyd. Poza tym wydano w przedwojennych na ogół tłumaczeniach: E. Aragona Dzwony Bazylei, A. Dumasa (ojca) Historia dziadka do orzechów, Trzej muskietierowie, A. France'a Wspomnienia mego przyjaciela, Wyspa pingwinów, W. Hugo Nędznicy, F. Mauriaca Ciało i krew, A. Maurois Klimaty, R. Rollanda Colas Breugnon i E. Zoli Germinal.

Z literatury niemieckiej oprócz licznych baśni Grimma i powieści młodzieżowych K. Maya, wydano tylko E. M. Remarque'a Łuk triumfalny i J. Spillmanna Tajemnica spowiedzi.

Z literatury rosyjskiej wyszła starannie opracowana przez M. Jastruna i S. Pollaka antologia Dwa wieki poezji rosyjskiej (z posłowiem L. Gomolickiego). Objęła ona utwory kilkunastu wybitniejszych poetów rosyjskich od Dzierżawina i Łomonosowa do Majakowskiego i Pasternaka w przekładach dawnych i współczesnych poetów polskich. Była to poza tym jedna z ~~w~~piękniejszych pod względem typograficznym książek polskich po wojnie. W zakresie prozy wydano następujące pozycje: A. Czechowa Straszna noc. Opowieści niesamowite, F. Gładkowa Testament ojcowski, M. Gorkiego Dzieciństwo, W. Panowej Towarzysze podróży, M. Priszwina Korzeń życia, M. Szołochowa Cichy Don, A. Tołstoja Czarne złoto, L. Tołstoja Hadzi-Murat, I. Turgieniewa Mumu, Ojcowie i dzieci. W zakresie poezji osobno wyszły: A. Puszkina Dramaty (w nowym przekładzie S. Pollaka) i Wybór liryk (w tłumaczeniu T. Stępniewskiego) oraz M. Lermontowa Demon. Dużą popularnością cieszyły się powieści biograficzne: J. Tynianowa Puszkina i A. Wi-

20741 48
nogradowa Potępienie Paganiniego, a także głośna powieść I. Ilfa i E. Pietrowa 12 krzeseł oraz A. Beka Szosa wołokołamska.

Z literatury włoskiej poza kolejnym wydaniem Serca F. Amicisa i wznowieniem powieści I. Silone Chleb i wino opublikowano nowy przekład całości Boskiej komedii Dante, dokonany przez A. Świdorską (słowem wstępnym poprzedził ks. K. Michalski). Przekład ten wyszedł jako nr 10-12 "Biblioteki Arcydzieł Poezji i Prozy" pod red. S. Pigonia, nakładem krakowskiego wydawcy M. Kota.

Na ogół brak było nowych tłumaczeń na wysokim poziomie, brak było także nie tylko generalnego planu przekładów, ale nawet zdecydowanego doboru nazwisk w ramach poszczególnych wydań. Pozytywnym wyjątkiem była seria "Biblioteka Arcydzieł Powieści Rosyjskiej" łódzkiego wydawcy W. Bąka, a także systematyczne wznowianie cyklu Komedia ludzka Balzaka i innych klasyków francuskich w przekładach T. Boya-Żeleńskiego przez łódzki oddział Spółdzielni Wydawniczej "Książka". Te pojedyncze próby uporządkowania rozległej dziedziny przekładów z języków obcych stanowiły argument za koniecznością stworzenia planu wydawniczego w skali państwowej.

259 254260

S t a t y s t y k a k u l t u r y .

Największe znaczenie w dziedzinie kulturalnej miała w r. 1947 prowadzona z dużą energią akcja rewindykacji polskiego mienia z zagranicy oraz postępujący proces stabilizacji w pracy instytucji i placówek kultury. W zakresie rewindykacji warto wymienić powrót ze Lwowa znacznej części zbiorów Ossolineum (rękopisy i książki), powrót z Moskwy licznych książek i rękopisów, wywiezionych przez hitlerowców z bibliotek: Narodowej i Uniwersyteckiej po upadku powstania warszawskiego, a odnalezionych i zabezpieczonych przez Armię Radziecką, odnalezienie przez polskie misje rewindykacyjne w Niemczech szeregu zespołów dzieł muzealnych, wreszcie sporo sukcesów ^{w poszukiwaniach/} indywidualnych. Oprócz tego do znieszczonego podczas wojny kraju przekazywano dary z zagranicy, głównie książki naukowe z Francji, Szwajcarii i od Polonii Amerykańskiej, co pozwoliło częściowo zapełnić luki spowodowane przez wojenną.

W zakresie normalizacji i stabilizacji pracy instytucji kulturalnych decydującą rolę odegrał Plan Trzyletni i objęcie koniecznych wydatków na porządkowanie, konserwację, katalogowanie i udostępnianie ~~zbiórów~~ zbiorów budżetem Min.Kultury i Sztuki (plan - 2002 mil.zł, wykonanie - 1148 mil. zł). Pewne sumy na cele kultury kryły się również w budżetach innych Ministerstw: Oświaty, Obrony Narodowej, Informacji i Propagandy, Odbudowy, Ziem Odzyskanych, a także w budżecie KCZZ. Ponadto instytucje centralne rozporządzały własnymi budżetami: Polskie Radio (plan - 111 mil. zł, wykonanie - 362 mil. zł), PAP (plan 91 mil. zł, wykonanie - 84 mil. zł), PZWS (plan - 50 mil. zł, wykonanie - 46 mil. zł) itp.

D z i e n n i k ó w i c z a s o p i s m wychodziło w całym kraju 777, w tym: dzienników - 71 (najwięcej w Warszawie - 16, w Poznaniu - 12 i w Łodzi - 7), gazet ukazujących się 2-4

razy na tydzień - 12, tygodników - 74 (najwięcej w Warszawie - ~~11~~ 30, na Śląsku - 11 i w Łodzi - 9), czasopism ukazujących się 2-3 razy na miesiąc - 69, miesięczników - 308 (najwięcej w Warszawie - 166, w Krakowie - 33 i w Łodzi - 25), dwumiesięczników - 28, kwartalników - 49, półroczników - 4, roczników - 36 oraz periodyków ukazujących się nieregularnie - 126.

B i b l i o t e k p o w s z e c h n y c h było ogółem 934 liczących 2803445 tomów. W tej liczbie było 444 biblioteki gminne liczące 152748 tomów. Ponadto istniało 535 bibliotek naukowych liczących 10543193 tomy.

M u z e ó w p u b l i c z n y c h, a więc państwowych, samorządowych, towarzystw, fundacji i instytucji kościelnych, było ogółem 108, w tym otwartych dla publiczności 66, zamkniętych 42.

T e a t r ó w z a w o d o w y c h łącznie z teatrami objazdowymi było ogółem 80, w tym: dramatycznych - 45, muzycznych - 11, dla dzieci - 24. Ilość widzów - 4952400.

K i n s t a ł y c h było 516 (w tym: miejskich - 445, wiejskich - 71). Ilość widzów - 67508000. Kin ruchomych było w pierwszym kwartale 46, w ostatnim kwartale roku już 83. Ilość widzów - 4294000. W ciągu całego roku wyświetlano 310 filmów długometrażowych i 325 krótkometrażowych, w tym: 125 tytułów długometrażowych sprzed 1939 r. i 185 tytułów po 1939 r. Filmów długometrażowych produkcji polskiej było w obiegu 41, produkcji zagranicznej - 269. Nowa, powojenna produkcja polska dała w ciągu roku 2 filmy długometrażowe i 201 krótko- i średniometrażowych.

P o l s k i e R a d i o miało 11 rozgłośni i 666952 abonentów, z czego w miastach 527185, na wsi 139767. Odbiorników lampowych było 512051 (w miastach - 412536, na wsi - 99515), głośników domowych było 146969 (w miastach - 112029, na wsi - 34940) odbiorników detektorowych było 7932 (w miastach - 2620, na wsi - 5312).